CORNELII
MAXIMIANI ETRUSCI
GALLI
ELEGIÆ SEX

EX RECENSIONE ET CUM NOTIS

J. G. WERNSDORFII.

ITERUM EXCUDI FECIT

J. A. GILES, A. M.

COLLEGII CORP. CHRISTI APUD OXONIENSES NUPER SOCIUS.

LONDINI:

IMPENSIS JACOBI BOHN, IN VICO REGIS GULIELMI.

TYPIS H. COOKE, OXONIENSIS.

1838.

PRÆFATIO.

Absoluta jam Germanici carminum editione, minor mihi suberat difficultas eligendi quemnam inter ignotiores Romanos scriptores potissimum tractarem, quia inter Poetas Minores a Wernsdorfio editos plurimi essent, qui optimo jure in meam seriem migrarent. Ex illorum numero sunt Maximianus et Symposius, eo citius in lectorum manus venturi, quod curam et sedulitatem Wernsdorfii nil superare poterat, quin perfecta et absoluta quam maxime editio ejus videretur. Igitur, dum ad alia festino, obiter sub prelum misi Elegias Maximiani, editorem novissimum, nisi ubi errores typographicos correxerim, accuratissime secutus. Symposius brevi sequetur; nec is quoque amplius mihi debebit, quam quod ex horridis istis Germanicarum litterarum formis tandem egressus, chartam typosque, in quos sub meis auspiciis inciderit, non suos mirabitur.

CATALOGUS

EORUM QUÆ IN HOC LIBRO INSUNT.

DE CORNELIO MAXIMIANO

ETRUSCO GALLO.

[*Ex Editione Poetarum Latinorum Minorum Wernsdorfiana.*]

I.

MAXIMIANUS ETRUSCUS, quia jam pluribus a sæculis falso Cornelii Galli, antiqui et celebris poetæ, nomine insignitus est, hoc ipso quasi obtectus et obscuratus ita delituit, ut, quis homo, quave ætate fuisset, nemo vel sciret, vel valde anquireret; sed postquam fraude magis patefacta vero nomini suo restitutus est, diligentius de eo quæri cœpit, et exstiterunt docti viri, qui, quantum distaret a Cornelio Gallo, et quis qualisque fuerit hic poeta, accuratius ostenderent. Primus hac opera defunctus est M. H. Goldastus in Epistola dedicatoria, Ovidii Eroticis et Amatoriis Opusculis, Francofurti anno 1610 editis, præmissa: multa de Maximiano tradidit Bern. Moneta in Menagianis, tertiæ editionis Paris. 1715, tomo I, pag. 336, seqq. nec pauca de eo protulit Abb. Souchayus, ubi vitam Corn. Galli exposuit, in Dissertatt. Academiæ Regiæ Inscriptionum et litterarum elegantiorum, (*Mémoires de l'Académie des Inscriptions,* etc.) tomo XVI, anni 1751. Omnium vero diligentiam superavit Justus Fontanini, qui Historiæ litterar. Aquilei. (editæ Romæ, 1742, 4to.) libro I, cap. 3, postquam de Cornelio Gallo Forojuliensi digna quæque notatu persecutus est, de Elegiis illi suppositis Maximiani, hujusque gente, ætate et rebus gestis luculente et copiose egit. Jo. Albertum Fabricium in Bibl. Lat. lib. I, cap. 14, de Corn. Gallo et Maximiano agentem, vix nominare opus est rei litterariæ peritis. His auctoribus in consilium adhibitis accurate nunc omnia exponemus, quibus et rerum Maximiani notitia, et de ejus Elegiis judicium adjuvetur.

Atque ut de nomine Maximiani incipiamus, Goldastus quidem hunc auctorem inter Ovidii Erotica opuscula, e novi Critici, ut ipse ait, sententia *Cornelium Maximianum*

Gallum Etruscum proscribendum putavit; sed certum est, cum in pluribus manuscriptis libris, quos eruditi nonnulli se affirmant inspexisse, tum in vetustissimis et primis exemplaribus impressis solum nomen *Maximiani* prostare[1]. Accedit auctoritas Cassiodori, epistolam Theodorici Regis ad Maximianum datam, Variar. lib. I, 21, exhibentis, tum aliorum medii ævi scriptorum, qui Maximianum allegantes, solo hoc ejus nomine utuntur. Et fortasse, qui Cornelium Maximianum inscribendum censuerunt editores, nullum ineptius ei nomen tribuere potuerunt, quam Cornelii, siquidem, ut Reinesius Epist. LXXIX ad Daumium pag. 203, observavit, Maximiani in lapidibus leguntur gentilia nomina habere *Acilii, Arrii, Aurelii, Barbii, Cerellii, Fabii, Ingenui, Publicii,* nusquam Cornelii. Broukhusius quidem *Longinum Maximianum* aliquoties in notis ad Tibull. et Propertium citat; sed unde hoc habuerit, et qua auctoritate dixerit, neque ipse indicavit, neque ego adhuc, studiose licet quærens, indagare potui[2]. Idem Fontaninus, Hist. Litter. Aquilei. lib. I, cap. 3, p. 51, se nescire fatetur; hoc unum se scire ait, in codice Neapolitano Vallettæ A. D. 1400 exarato *L. Maximianum* dici, nota prænominis addita, quæ *Lucium,* non *Longinum* designat[3]. Si qui vero Cornelii Galli et Maximiani nomina in Elegiarum inscriptionibus conjuncta approbârunt, id fortasse ea caussa fecerunt, quod

[1] Theod. Pulmannus in edit. Catulli Tib. Prop. Antverpiensi 1569, et Gryphiana 1573, ad principium Elegiarum Maxim. in margine annotat, veteris libri inscriptionem habere: *Maximiani liber.* Delrius in Comment. ad Senecæ Hippol. p. 93, testatur, in tribus codicibus Ms. auctorem Maximianum inscriptum se reperisse: et Goldastus in præf. ad Ovid. Erot. p. 13, quinque codices Manuscriptos sic habere Memorat. In bibliotheca Heinsiana, P. II, p. 121, Maximiani poëtæ quædam cum Boëtii Consolatione conjuncta tenet codex Ms. Membran. Exemplarium impressorum inscriptiones infra adducemus.

[2] Brouckhusium secutus *Longinum Maximianum* vocat Marklandus, Epist. Crit. ad Franc. Hare, p. 34.

[3] Jacobus Magni aliquo loco Sophologii videtur *Maximianum Julium* citare. Nam, lib. ii. cap. 2, *quomodo natura cupit virtutes,* scribit: *Teste Maximiano Julio virtus auro pretiosior est: nec putrescit, sed in adversis crescit ipsa virtus.* Sed ita legitur in vetustissimo exemplari, in Biblioth. Ducali Guelferb. servato, quod multis mendis scatet. Unde et hic mendum latere suspicor, et pro *Julio* legendum esse *fulvo virtus auro,* quomodo extat in versu Maximiani, quem Jacobus respicit, Eleg. i. 19: *Quin etiam virtus fulvo pretiosior auro,* etc.

sic titulum, quem Pomponius Gauricus corruptæ ab se editioni præposuisset, cum eo, qui in vetustioribus inveniretur, Maximiani, commode conciliari et combinari arbitrarentur; vel quod re vera putarent, Gauricum in libro suo conjuncta Cornelii Maximiani Galli nomina invenisse, solum Maximiani, fraudis tegendæ caussa, suppressisse[4].

Sed ipse Pomponius Gauricus[5], qui has Maximiani Elegias sub titulo *Cornelii Galli Fragmenta* Venetiis anno 1501, fraudulenter edidit, nullum mangonii sui prætextum ab auctoritate alicujus codicis manuscripti petit, sed cur Cornelio Gallo tribuerit, alias plane rationes in præfixa Cornelii Galli vita affert. *Ejus scripta*, inquit, *penitus interciderunt, præter hunc libellum, quem paullo ante mortem in Ægypto visus est perscripsisse. Nam quum ibi Græcam quandam puellam adamâsset, nec propter ingravescentem jam ætatem ejus libidini satis facere potuisset, materia satis opportune oblata est, ut senectutis incommoda describens, juveniles suos amores recenseret, seque suis carminibus multo melius, quam in nummo spectandum effingeret. Nam quod fuerit Etruscus, quod Orator, quod poeta, quod etiam vinolentus, quod Lycorida adamârit, quod Legatus Ægypto præfuerit, hinc manifestissime colligitur. Quæ si quis diligenter animadvertat, fatebitur, hunc libellum Cornelii Galli, non alterius fuisse, ut quidam parum prudenter existimârunt.* Videmus singula momenta ex ipsis Elegiis peti, et ad veterem Cornelium Gallum applicari, quamvis pleraque perverse et male inter-

[4] Sic Aldus Manutius in præfatiuncula ad Elegiam Asinii Cornelii Galli affirmat, librum se scriptum habere, in quo Elegiæ istæ *Galli Maximiani* nomine legantur. Sed hic codex, si vere apud Manutium fuit, dubitare non possum, quin corruptus, et fortasse ad Gaurici exemplum correctus fuerit. Nam tot aliorum codicum, quos a se visos docti viri testantur, et quorum ipse nonnullos inspexi, nullus omnino repertus est, qui Galli nomen præferret.

[5] Pomponius Gauricus, Neapolitanus, famosi astrologi, Lucæ Gaurici, frater, eo anno, quo Pseudo-Gallum Venetiis edidit, annum ætatis suæ XIX egit, atque una cum Rhamnusio, qui tum epigrammate applausit Gaurico, et tribus annis eo minor fuit, Patavii studiis operam dedit. Hæc curiosius annotavit Fontaninus l. c. p. 54, ut juvenilem hanc fraudem et lusum duorum adolescentulorum fuisse demonstret, cujus etiam Gauricum postea pœnituisse verisimile existimat. Sed idem Fontaninus p. 42. Pomponium Gauricum vocat *Geophonensem*, quod nomen est oppidi prope Salernum in Sicilia citra Pharum.

pretando. Luculentior quidem ratio videri ea potest, quam ab usurpato puellæ Lycoridis nomine, ex Elegia II petit, quo sub nomine Corn. Gallus Cytheridem amâsse et libris IV Amorum celebrâsse ferebatur. Sed neque sola hæc Lycoris est, cujus amores Maximianus deflet, nec nomen illud, a pluribus poetis antiquis adhibitum, ad solum Cornelium Gallum referri poterat. Et qui senectutem extremam in amore lascivæ puellæ perditam queritur Maximianus, minime convenientia Amoribus Cornelii Galli scripsisse censendus est, qui senectutem invalidam haud expertus tertio et quadragesimo ætatis anno vitam finivit. Alia pervertit et torquet Gauricus, ut Corn. Gallum ex Elegiis extundat. Etruscum earum auctorem agnoscit ex El. I, 59. V, 5, licet Cornelium Gallum gente Forojuliensem fuisse in principio fateatur, atque adeo perverse Forum Julii in Etruriam migrare facit. Legatum Ægypto præfuisse, e versu 1 Elegiæ V. exsculpit:

Missus ad Eoas legati munere partes,

sed duplici errore, vel fraude potius. Etenim Orientis partes temere interpretatur de Ægypto, quum certum sit, alias provincias Orientis nomine ab antiquis signari solere. Legati vocabulum, quo Maximianus utitur, in significationem detorquet, quam antiquitus habuit, Legatorum Cæsaris, qui exercitus regunt, vel eorum, qui Proconsulibus in provincia regenda vicaria potestate adjuncti sunt. Quod Legati nomen ne olim quidem Cornelio Gallo proprie convenit, quandoquidem primus ab Augusto ad Ægyptum regendam non Legati, sed Præfecti Augustalis nomine missus est. Legatus Maximiano simpliciter est, qui recentiore ætate Missus dicebatur, qui mandata Principis perfert ad alios, vel ad exsequenda negotia ablegatur. Præterimus alia argumenta fraudis in oratione Gaurici observanda, quibus non contentus ille sustinuit etiam fraudem furto cumulare, et integrum distichon, quo nomen auctoris Maximiani continetur, e textu tollere, quod legitur Eleg. IV, 25.

Atque aliquis, cui cæca foret bene nota voluptas,
Cantat, cantantem Maximianus amat.

His tamen fallaciis suis Gauricus ita gavisus confisusque est, ut in subjecto Elegiaco sibimet ipsi, et Gallo suo de inventis ejus fragmentis gratularetur:

Et quamvis tua scripta olim, divine poeta,
Ac versus tulerint sæcula longa tuos;
Orbe quidem toto vivet tua, Galle, Lycoris,
Vivet et ingenium, Galle poeta, tuum.

Testem adeo laudatoremque sui facinoris assumsit Jo. Baptistam Rhamnusium, qui in calce libelli hæc subjungit: *Lector, quod has Corn. Galli Poetæ reliquias legeris, Pomponio Gaurico, adolescenti optimo, gratias habeto.* Ubi et ejusdem Rhamnusii epigramma adscriptum est tale:

Si quis sensus inest, si qua est mens ulla sepultis,
Pomponî pietas hæc tua grata satis.
Qui sparsos cineres proprio componis acervo,
Qui titulum proprio restituis tumulo.
Ipse tuo tandem Gallus nunc munere gaudet,
Spe penitus dextra non cecidisse sua.

Memorat hæc et e prima Gaurici editione ducit Melch. Goldastus in Epist. Dedicat. Ovidii Eroticis præmissa, quæ deinde ipse vidi cuncta repeti in exemplaribus editionum, quæ Pomponianam proxime insecutæ expresserunt, Parisiensis et Ascensianæ, 1503, Argentoratensis ex officina Schureriana, 1509.

Etsi omnino pauci eruditorum fuerunt, qui fuco Gaurici se induci paterentur, et Elegias serio esse Cornelii Galli crederent, quæ erant Maximiani, inventi tamen nonnulli, qui non nihil concederent ei opinioni, et quodammodo mediam de auctore earum sententiam amplecterentur. Lil. Greg. Gyraldus, etsi valde detestatur eorum impudentiam, qui tralaticios et ementitos versus sub Galli poetæ nomine venditârunt, subjicit tamen: *Unam vero vel alteram ipsius Galli esse non abnuerim.* J. A. Fabricius in Bibl. Lat. opinatur, Gyraldum iis verbis forte respicere Elegiam, sub Asinii Cornelii Galli nomine ab Aldo Manutio Florentiæ editam, quæ incipit: *Non fuit Arsacidum tanti expugnare Seleucen.* Sed Moneta in Menagianis p. 343, contra monet, Gyraldum duo de quadraginta annis ante editionem ejus Elegiæ, nempe anno 1552, esse mortuum, atque adeo nullum ei conjecturæ locum esse. Difficile tamen est judicare, quas Elegias in animo habuerit Gyraldus, quas existimaret Gallo dignas esse. Similia fere sentit J. Cæs. Scali-

ger, et universe quidem Gallum auctorem denegare Elegiis istis non videtur, sed tantum de una subdubitare, in qua canitur Aquilina, quam dicit hominis esse Græcæ litteraturæ ignari, et quem ratio fugerit syllabarum. (Vid. Testimonia.) Sed quum idem vitium in cæteris Elegiis observetur, non videtur Scaliger satis attente omnes elegias perlegisse, ut ejusdem omnes coloris esse intelligeret. Casp. Barthius pluribus locis eam sententiam profitetur, ut Galli æque ac Maximiani partes aliquas in iis Elegiis esse statuat, dicatque, esse eas, certe unam vel alteram, e Corn. Galli Elegiis a quodam Maximiano contractas et interpolatas, et in sensum ipsius detortas. (Vid. Testimonia.) Quæ sententia pro vera accipi in tantum potest, ut Maximianum censeamus carmina sua pœne tota ad genium veterum poetarum, et in his forte Galli, atque ex eorum phrasibus et sententiis composuisse, quod ipsa elegiarum lectio unumquemque facile docet. Alii porro Maximianum quidem, Gallo penitus excluso, auctorem habent, sed eum cum alio recentioreque confundunt. Th. Reinesius Epist. lxxxi: ad Daumium p. 207, Maximianum opinatur confinio sæculi sexti et septimi fuisse ex Abbate Monasterii S. Gregorii Romæ Episcopum Syracusanum, carissimum Gregorio M. et familiarem litteratorem. Quod Reinesium sensisse magnopere indignatur Justus Fontaninus Hist. Lit. Aquil. p. 57, et mendacissimum commentum vocat. Enimvero, inquit, hic Maximianus fuit vir sanctissimus, ita ut absque fœda calumnia illi adsignari nequeant elegiæ omnino profanæ, ineptiis et turpissimis amoribus ad nauseam refertæ, quæ dedeceant non solum Abbatem, Episcopum et virum sanctum, qui fuit idem Maximianus, sed quemcunque honestis et christianis moribus paullo deditum. Hactenus Fontaninus. Sed tantam indignationem vix meruit Reinesius, qui si Maximianum Episcopum temere auctorem Elegiarum pronuntiavit, non malignitate, sed errore et imprudentia sic fecit, quod carmina ea non accurate perlegerat. Quodsi eorum argumentum recte cognitum habuisset, haud dubie fuisset futurum, ut tanti Vir judicii, quam indigna hæc auctore essent, sacris muneribus fungente, ultro perspiceret et profiteretur. Recentiori adhuc ætati Maximianum assignat Bernardus Moneta in Additionibus ad Menagiana tom. i, p. 338, ubi eum conjicit aliquot annis sæculo decimo, et fortasse undecimo, posteriorem fuisse, hac tantum ratione ductus, quod ante annum 1240 non reperiat ejus mentionem

ab ullo scriptore factam esse. Nempe circa hunc annum Alexandrum de Villa Dei indignatum, quod Maximiani nugæ in scholis legerentur, has expellere scripto ab se *Doctrinali puerorum* conatum esse. Sed hæc ratio definiendæ Maximiani ætatis levis admodum et inepta est, siquidem multos scriptores veteres nominare possumus, quos certo scimus antiquis temporibus floruisse, neque tamen videmus ante ævi medii aut recentiora tempora a quoquam alio scriptore citari. Neque illud plane admittere possumus, quod Moneta affirmat, Maximiani Elegias ab Alexandro damnatas esse. Nam alium ab eo Maximianum indicari, versificatorem grammaticum, natione Gallum, qui A. D. 1200 vixerit, Fontaninus idoneis e testibus probavit. De quo alio loco dicemus uberius.

Sed accedimus nunc ad ætatem Maximiani Elegiographi definiendam, et potiora vitæ ejus momenta consideranda, quæ ex ejus carminibus eruere et cognoscere licebit. In Etruria natum educatumque fuisse, pluribus locis significat, ut Eleg. i, 59. v, 5 et 40[6]. Studiis exercitiisque omnibus, quibus juvenes Romæ erudiri solent, vacavit; oratoriæ ac poeticæ arti se dedit adolescens, atque in utraque palæstra, declamatoria et gymnica, exercitus pro palma certavit: Eleg. i, 9, seqq. gratia, venustate, agilitate, cantu, venatu, valetudine et corporis viribus, vigilia, temperantia, sed etiam temulentia æquales se suos dicit superâsse. Casto et duro ingenio se adolescentem jactat fuisse, ut quamvis pluribus a puellis desideraretur, nullius tamen amore illigari vellet, Eleg. i, 74, seq. Quod autem artibus et exercitiis memoratis decertavit cum aliis, id plane ostendit, vixisse eum juvenem Romæ, et multis sæculis ante duodecimum, in quod eum detrudere Bernardus Moneta in Menagianis conatur, floruisse, iis nempe temporibus, quibus Romana juventus hisce artibus etiamnum exerceri solebat. Vegetius sæculi V scriptor, libro I de Re Milit. cap. 3, scribit: *sudorem cursu et campestri exercitio collectum nando juventus abluebat in Tiberi.* Hoc ipsum fecisse se Maximianus Eleg. i, v. 37. testatur: *Innabam gelidas Tiberini fluminis undas.* Urbem patriam Maximiani propius indicare tentat Fontaninus p. 55, atque ex ipso versu ejus, quem modo

[6] Sed quo sensu Etruria, Etruscus et Tuscus ævo Maximiani dicatur, indicavi in annot. ad Eleg. v, 5.

adduximus, suspicatur, ortum altumque esse in Tusciæ Suburbicanæ quopiam oppido, Tiberi adjacente, puta Hortana Colonia. Sed hoc indicium admodum tenue est, idemque versus probare potest, Romam fuisse adolescentiæ ejus locum, quod clarius affirmat versus 63, præsertim quum et caussis in foro agendis et poematibus pangendis operam se dedisse affirmet Eleg. i. 9, seq. et 129, quod Romæ fieri sollenne erat. Inde honores publicos gessisse videtur, quamquam eorum diserta mentio non fit. Sed cum Elegiæ V principio memorat, missum se aliquando in Orientem legati munere functum esse, quin eo tempore jam dignitate et honoribus domi gestis illustris fuerit, dubitari nequit. Et exstat in Cassiodori Variarum libro i. Epistola xxi. a Theodorico Rege Gothorum ad Maximianum data, qua ei ratiocinia fabricarum urbis Romæ et operarum publicarum a Rege commendantur, et cujus inscriptio hæc est: THEODORICUS REX MAXIMIANO V. ILL. ET ANDREÆ V. SENATORI[7]. Idem Maximianus memoratur et Viri Illustris titulo insignitur libri iv. epistola xxii. Severino Boëtio, Viro Consulari, familiariter usum esse, ex istis Elegiæ iii. versibus liquet:

Hic mihi magnarum scrutator maxime rerum,
Solus, Boheti, fers miseratus opem.
Nam cum me curis intentum sæpe videres,
Nec posses caussam noscere tristitiæ,
Tandem prospiciens, tali me peste teneri,
Mitibus alloquiis pandere clausa jubes.

[7] Sic retulit hunc titulum Goldastus in præf. ad Ovid. Erot. Sed in ipsis exemplis Cassiodori extant tantum litteræ V. S. de quibus Reinesius epist. 81. ad Daumium p. 207, Goldastum refutans, ait: V. S. id est *Vir Spectabilis*, nota axiomatis in Rep. proximi Illustribus et Clarissimis, auctore Constantino A. proprius Advocatorum fisci, Referendariorum, aliorumque magnis officiis impositorum titulus. Præfectum annonæ *Sabinum* V. S. vocat inscr. Rom. in Basilica Ostiensi, quam notavit Sirm. ad Ennod. 6. ep. 29. Goldastum contra defendit vel excusat Fontaninus, p. 55, atque monet, eum notas compendiarias V. S. minime exposuisse, sed retulisse verba integra Cassiodori, penes quem prostant bene multa hujusmodi exempla, ut lib. I. epist. xix.: *Saturnino et Verbusio Viris illustribus Senatoribus*. Epist. xxii. *Marcello Viro Senatori*, Epist. xxiv. *Sabiniano Viro Senatori*, et hujusmodi alia sexcenta. Ipse video in margine exemplaris mei Variarum Cassiodori notari lectionem veteris Membranæ: *viro illustri et Andreæ viro Senatori.*

Ex his indiciis Delrius in notis ad Senecæ Hippolytum, pag. 93, Goldastus præfat ad Catalecta Ovidii, cum eoque Daumius epist. ad Reineis. 80, haud temere colligunt, Maximianum nostrum σύγχρονον Theodorici Regis et Boëthii fuisse. Sed quod ad familiaritatem ejus cum Boëthio attinet, dubium adversus eam Moneta in Menagianis, pag. 338. movet, cum ex variatione nominis Boëthi, in exemplaribus vulgatis reperiunda, quæ ut plurimum habeant *Bobeti*, tum exinde etiam, quod verisimile non sit, viro tam docto et sapienti, et, quod hic maxime attendendum est, etiam optimo poetæ, qualis fuerit Boëthius, arctam adeo amicitiam intercedere potuisse cum miserabili versificatore, homine indocto et fatuo, qualem ipse habet Maximianum. At vero monet Goldastus, duo scriptos codices et veterem editionem Parisiensem legere *Boheti*, et, quod in vulgatis est, *Bobeti*, esse a manu Pomp. Gaurici. Atque ego affirmare possum, in antiquissima editione Germanica, quæ ad manus est, et in duobus manuscriptis, quorum collationes habui, clare perscriptum extare *boëti;* neque dubium est mihi, inter plures fraudes Gaurici, quibus Maximianum auctorem tollere voluit, etiam hanc fuisse, ut nomen *Boëti* in obscurius et ignotius *Bobeti* corrumperet, eoque ætatis, qua vixisset auctor, vestigium deleret. Ad alterum quod attinet, Boëthium illum magnum philosophum et poetam a Maximiano significari, ex elogio, quod illi tribuit, satis apparere arbitror: *Magnarum scrutator maxime rerum.* Eruditionis et facultatis poeticæ in Boëthio et Maximiano tantum discrimen, ut quidem Moneta vult, non est, ut propterea familiaris inter eos consuetudo esse non potuerit. Neque Maximianus tam fatuus et abjectus homo, aut Boëthius tam incivilis censendus est, ut posset hominem studiosum sui, a vultu adituque suo rejicere. Quin ipsum Boëthium, virum gravem et doctum, quum amicitia dignatus Maximianum est, haud vanum ei testimonium perhibere existimo eruditionis et ingenii non absurdi. Cum multæ adesse caussæ potuerunt amicitiæ inter eos contrahendæ, quas hodie ignoramus, tum in primis studiorum atque honorum gestorum similitudo, par dignitas et communis rei publicæ administratio familiaritatem inter eos conflâsse videtur. Quantacunque etiam fuerit Boëthii dignitas, non minorem fuisse Maximiani existimo, qui Vir Illustris apud Cassiodorum audit, et cum a Rege Theodorico in Orientem missus splendido Legati

munere functus est, haud dubie plures antea honorum gradus permeavit. Legatio autem ea, Goldasto et Fontanino recte judicantibus, jussu Theodorici regis suscepta est ad Anastasium, Imperatorem Orientis. Nam Maximianus dicit Eleg. v. 1, missum se esse ad *Eoas partes pacis nectendæ caussa*, et apud Cassiodorum Variarum libro i. epistola prima, quæ est Theodorici Regis ad Anastasium Imp. pacem et amicitiam inter utrumque imperium confirmandam offert et commendat, quæ, Goldasto recte judicante, ipsum diploma legationis, quam Maximianus obiit, esse videtur. Igitur *ad Eoas partes* notat Constantinopolim, ubi dum Maximianus legationis caussa morabatur, contigit, quod ille mox subjicit Eleg. v. 5:

Hic me suscipiens Etruscæ gentis alumnum
Incluit patriis Graia puella dolis.

Quum se *susceptum* dicit a Graia puella, videtur Copam, aut copæ servientem puellam, intelligere, quæ tabernariam exercebat, et peregrinos hospitio excipiebat. Nam in πανδοχείοις et diversoriis tabernis inventas esse ejus generis feminas quæ meretriciis artibus hospites attraherent et irretirent, ex antiquitate satis constat [8]. De eadem copa Eleg. iv. 54, videtur conqueri, eamque *lenæ* vocabulo significare, ubi sic scribit:

Hoc etiam meminisse decet, quod serior ætas
Intulit, et gemitus, quos mihi læta dedit.

Etsi enim hic omnes scripti et excusi libri legunt *læta* vel *leta*, vix tamen mihi videor sensum sanum et expeditum e versu isto posse eruere, nisi *lena* legam. Loquitur enim de seriore ætate sua, quam postea narraturus est insanis puellæ lenociniis succubuisse, quam propterea minime convenit *lætam* dicere. At *lena* si legatur, videmus mulierem designari, quæ eum, seriorem ætatem cum ageret, meretriciis artibus circumvenit, et puellam istam Graiam, de qua sequente Elegia loquitur, subornavit, cujus illecebris et amoribus periret. Hanc sibi vere dicit *gemitus dedisse*, hoc est, caussam sibi malorum fuisse, quibus ingemiscere necesse esset. Atque hos gemitus ipse mox insequente elegia decantat. Magna tum temporis ganearum et lupanarium

[8] Amplius hoc exposui tom. ii. P. L. M. p. 259.

licentia Constantinopoli erat, copiosaque lenonum et lenarum familia, unde submitti et venditari libidinum mancipia poterant ad illaqueandam advenarum imprudentiam. Probari hoc e pluribus locis scriptorum illius temporis, et maxime e Procopio de ædif. Just. et Anecd. hist. potest. Sed legatio illa Maximiano a Theodorico mandata, quænam et quo tempore suscepta fuerit, paullo accuratius videtur quærendum. Nam si historicos ea de re consulimus, plures legationes legimus a Theodorico ad Orientis Imperatores missas esse, et in his alios memorari legatos, nullum Maximianum. Excerpta incerti auctoris, quæ Valesius Ammiano Marcell. adjunxit, memorant, victo Odoacre missum a Theodorico Festum ad Zenonem Imp. de purpura et regia dignitate sumenda: *Et mittens legationem Theodoricus Festum caput Senati ad Zenonem Imperatorem, et ab eodem sperans, vestem se induere regiam.* Idem auctor paullo post alium legationis ejus principem nominat *Faustum Nigrum*, et scribit, cum per idem tempus mors Zenonis cognita esset, et legatio nondum revertisset, Gothos sibi Theodoricum Regem confirmâsse, non exspectantes jussionem novi Principis Anastasii[9]. Anno demum primo aut secundo Anastasii hanc legationem revertisse, colligimus ex epistola Gelasii Papæ ad Anastasium data, qui *Faustum* et *Irenæum* legatos nominat: *Famuli vestræ pietatis, filii mei, Faustus magister, et Irenæus, Viri Illustres, atque eorum comites publica legatione fungentes, ad urbem reversi* etc.[1] Si Gelasius de eadem legatione, de qua auctor Excerptorum, loquitur, quod equidem credo, videtur hic e Gelasio corrigendus, ut pro *direxerat Faustum Nigrum* legatur *Faustum et Irenæum*[2]. Sam. Basnagius ad hanc legationem refert

[9] *Theodoricus in legationem direxerat Faustum Nigrum ad Zenonem. At ubi cognita morte ejus antequam legatio reverteretur, ut ingressus est Ravennam, Gothi sibi confirmaverunt Theodoricum regem, non exspectantes jussionem novi Principis.*

[1] Affert hæc verba Sam. Basnagė, Annal. Polit. Eccles. tom. iii. ad ann. 493. p. 584, num. iii.

[2] Sic statuere mihi probabilius videtur, quam quod Fontaninus p. 56 opinatur, quum nomen Irenæi nusquam occurrat apud Cassiodorum, hunc fortasse fuisse multinominem, ex illius sæculi more, quem egregie explicuit Jac. Sirmondus in notis ad Sidonium, adeo ut, quemadmodum Anonymus Valesianus *Faustum Nigrum* appellat, quem Gelasius *Faustum* appellaverat, sic Maximianus Cassiodori fuerit Irenæus Gelasii. Ego vero hac in sententia omnium minime concoquere possum, Maxi-

epistolam Theodorici apud Cassiodorum, eamque adeo creditam his legatis putat, ut ad Anastasium Imper. perferretur. Idemque sentit Fontaninus cap. iii. §. v. p. 56. Sed falsi esse ea in re videntur. Nam hæc legatio non ad Anastasium, sed ad Zenonem primum directa erat, sed Anastasio demum regnante revertebatur, nec omnino de pace et amicitia cum Imperatore Orientis firmanda, quod quidem epistola Theodorici vult, egit, sed tantum de concedenda sibi regia dignitate. Et fortasse eventus legationis ejus non plane ad spem et votum Theodorici responderat. Succensuisse primum Theodorico Anastasius videtur, quod regium nomen inconsulto Imperatore arripuisset, et iniquius respondisse; mox autem Theodoricum tollere subortas contentiones, et nutantem inter utrumque imperium concordiam confirmare, novis oratoribus missis, studuisse, colligere e verbis licet, quæ in Excerptis Valesianis porro leguntur: *Facta pace cum Anastasio Imperatore per Festum de præsumptione regni, et omnia ornamenta palatii, quæ Odoacher Constantinopolim transmiserat, remittit.* Ad hanc legationem per Festum peractam recte Car. Sigonius[3], et Henr. Valesius[4] epistolam Theodorici accommodant. Nam in illa diserte profitetur Theodoricus: *Proinde illum et illum legationis officio ad serenissimam pietatem vêstram destinavimus, ut sinceritas pacis, quæ caussis emergentibus cognoscitur esse vitiata, detersis contentionibus, in sua deinceps firmitate restituta permaneat: quia pati vos non credimus inter utrasque Respublicas, quarum semper unum corpus sub antiquis Principibus fuisse declaratur, aliquid discordiæ permanere.*

Ad hanc pacem alludens Senatus Romanus, Anastasium Augustum affatur verbis, quæ Hormisdæ litteris intexuntur apud Baronium A. D. 515. §. xliv.: *Proinde, piissime Imperator, hæc suo nomine Senatus serenitatis tuæ clementia provocatus adjunxit, ut qui animo quam benigno in utraque Republica concordanda fuisti, tam esse pio in Ecclesiæ redintegrandæ unitate noscaris. Nam ut pax illa Regnorum tantum scitur prodesse subjectis, sic hæc religionis, cum populo suo proficit imperanti.* Plures eo

mianum, si Irenæus Gelasii est, ab eo inter filios suos numerari, qui nullam adeo speciem Christianæ pietatis præbet.

[3] De Occident. Imp. lib. xvi. p. 269.

[4] In not. ad Excerpta.

legationis officio ornatos fuisse, verba Theodorici recitata significant. Festus igitur, qui nominatur, præcipuus legatorum fuit, quem etiam missum Theodorus Lector meminit[5], et Senatorem nominat[6], sigillatimque de eo refert, postquam mandata, quorum caussa missus erat, peregerat, proprio nomine Anastasium obsecrâsse, ut Constantinopoli sanctam Apostolorum Petri et Paulli memoriam eadem, qua Romæ, veneratione ac magnificentia celebrandam indiceret; idque obtinuisse. Istius igitur legationis, cujus princeps Festus Senator erat, comitem sociumque Maximianum fuisse credo[7]. Plane enim eandem missionis suæ caussam, quæ Festi fuit, memorat:

Missus ad Eoas legati munere partes,
Tranquillum cunctis nectere pacis opus,
Dum studeo gemini componere fœdera regni,
Inveni cordis bella nefanda mei.

Nec mirum est, ei legationi adhibitum Maximianum, qui et gestis ante muneribus, et oratoriæ facultatis fama, ut ipse profitetur, inclaruerat:

Orator toto clarus in orbe fui. Eleg. i. 10.

Sed minores tamen partes ejus in ea legatione fuisse, easdemque per socordiam et libidinem Maximiani vel negligenter actas, vel desertas plane, ipso fatente, credere licet; El. v. 43.

Muneris injuncti curam studiumque reliqui,
Deditus imperiis, sæve Cupido, tuis.

[5] Hist. Eccles. lib. ii. p. 560: *Φῆστος τὶς τῶν τῆς συγκλήτου ῥώμης, πρὸς βασιλέα σταλεὶς Ἀναστάσιον διά τινας χρείας πολιτικὰς, ἐλθὼν εἰς τὴν βασιλίδα*, etc.

[6] Sigonius etiam Ex-Consulem vocat, sicut Anonymus supra *caput Senati*, Fasti Consulares Flavium Festum cum Flavio Marciano Consulem A. D. 472, adeoque duodeviginti annis ante Theodorici regnum, produnt. Ad Festum multæ sunt epistolæ Theodorici Regis in Variis Cassiodori, ubi semper inscribitur, *Festo Viro Illustri atque Patricio.* Hunc Festum, unaque Symmachum, Boëthii socerum, per *Principes civitatis* apud Boëthium de Consol. Phil. lib. ii. pr. 3, intelligi, Ren. Vallinus in annot. ad eum locum existimat, ubi Boëthius dicitur *in affinitatem principum civitatis delectus*, ex eoque probabiliter colligit, Elpidis, prioris Boëthii uxoris, patrem, qui vulgo ignoretur, fuisse Festum, sicut Symmachus fuerit secundæ uxoris Rusticianæ.

[7] Ratio aliqua assumti a Festo Maximiani in societatem legationis apparere videtur, si Festus fuit Boëthii socer. Hujus enim amicitia cum floreret Maximianus, potuit etiam hujus caussa commendatus esse socero Boëthii.

Diversissimum adeo duorum legatorum ingenium fuit. Festus enim præter exacta reipublicæ negotia, per se de rebus ecclesiæ et ordinandis cærimoniis cum Imperatore egit; Maximianus deserto officio publico domi delituit, amoribus puellæ irretitus. Neque igitur mirandum est, si Maximiani in publica illa legatione nulla mentio ab historicis facta est. Cæterum ex illo casu, quem doli et lenocinia Graiæ puellæ seni Maximiano attulerant Constantinopoli, materia ei et caussa enata videtur, ut querelas de senectutis suæ ingravescentibus molestiis carmine singulari exponeret. Nam vitam suam ante modestius actam respiciens, et senectutem nunc turpi meretricis nequissimæ amore debilitatam sentiens, pudore pariter atque indignatione commovetur, ut hoc libello calamitatem suam deploret, et vitiis suis convicium faciat, plane ut Tibullus, Amorem incusans, de se profitetur, lib. ii. 6, 17:

> *Tu miserum torques; tu me mihi dira precari*
> *Cogis, et insana mente nefanda loqui.*
> *Jam mala finîssem letho; sed credula vitam*
> *Spes fovet*, etc.

Prima igitur Elegia, quæ longissima juxta atque optima est, ad deploranda senectutis suæ incommoda descendit, ita quidem, ut memoratis prius artibus, exercitationibus, virtutibus, quibus enituerit juvenis, mox his contraria senii sui vitia ostendat, et generatim senum deformitatem, miseriam, imbecillitatem, socordiam et ineptias vivis coloribus depingat. Proximis elegiis senectutem suam infelicem ex amoribus minus prosperis demonstrat, nominatque tres, quas amaverit, puellas, Lycoridem, Aquilinam, et Candidam, et singulis eas carminibus, ii. iii. et iv. decantat. Cum Lycoride se ait multos annos indivisum vixisse, nunc provecta ætate despici ab ea et irrideri conqueritur. Adjungit sequentibus elegiis, iii. et iv. præteritæ juventutis amores in Aquilinam et Candidam inceptos, eosque ita narrat, ut juveniles quosdam lusus, et irritos levis animi æstus fuisse appareat. Sed hoc magis dolet deinceps, quod extrema senectute eo dementiæ sit prolapsus, ut vesanis puellæ Graiæ lenociniis irretiri se pateretur, et voluptatibus olim spretis se dederet, quibus sufficere per ætatem non posset. Quum hujus puellæ lasciviam et illecebras extrema elegia tam

aperte et impudenter describit, vix conciliare hoc possumus cum superiorum elegiarum modestia, nisi statuere velimus, consilium ei hoc fuisse, ut Graiæ nequitiæ et lasciviæ exemplum, ad corrumpendum tam potentis et ingeniosæ, depingeret. Nec diffitendum est, abreptum quoque et corruptum videri lascivorum veteris ævi poetarum studio et lectione, quorum cum sententias et elegantias multis locis imitari conatus est, tum etiam nequitiæ exemplum ab iisdem petere non dubitavit [8].

Argumentum Elegiarum Maximiani diverse admodum diversis temporibus acceptum et intellectum est, atque inde varii earum tituli et inscriptiones discrepantes factæ, e quibus simul, quam diversa ejus poetæ existimatio diversis sub ætatibus fuerit, colligere licet. Goldastus in quinque veteribus codicibus, quos possedit, hanc ferme inscriptionem fuisse testatur: *Facetum et perjucundum poema de Amoribus Maximiani, Poetæ doctissimi, Oratoris suavissimi.* Idem in Parisiensis editionis, omnium primæ, frontispicio inscriptum esse dicit: *Perjucundus, juvenum quoque mirum in modum demulcens animos libellus, quem Nugarum Maximiani immitis Alexander intitulat,* etc. In vetustissima editione, quæ certe prima in Germania fuisse videtur, et in publica Academiæ nostræ bibliotheca extat, hic titulus præfigitur: *Maximiani philosophi atque oratoris clarissimi ethica suavis et perjocunda incipit feliciter.* Quum Maximianum olim medio barbaroque ævo in scholis prælectum esse, testimonia nonnulla antiquiorum doceant, tum etiam multitudo exemplarium manu scriptorum, quæ hodienum extat, testetur, apparet sane doctorum et monachorum adeo, qui tum scholas habebant, insignis non inscitia modo et barbaries, sed et impudentia, qui libellum, vetitos ubique amores spirantem, et bonis moribus noxium, tantis ornare et commendare elogiis, iisque juventutem allicere ad legendum sategerunt. Quod ipsum pluribus verbis exponit et indignatur Goldastus in Præfat. ad Catalecta Ovidii.

Qui iis temporibus paullo severius sentiebant, *nugas* ea carmina et nugatorem Maximianum appellabant, ut fecit Alexander Grammaticus [9]. Plerique ex antiquioribus, qui

[8] Qui Ovidii Amorum libro iii. Elegiam 7. legerit, non dubitabit, eam a Maximiano Elegia v. expressum esse. Taceo alia Catulli et Tibulli carmina multo turpiora.

[9] Etsi hoc in dubium vocat Fontaninus hist. lit. Aquil. p. 50, et ab Alexandro Maximianum alium,

Maximiani carmina citant, argumentum eorum et titulum fecisse videntur *de incommodis senectutis.* Ita certe describit Eberhardus Bethuniensis, in Labyrintho, quo poetas in scholis prælectos recenset:

Quæ senium pulsant incommoda maxima scribit,
Et se materiam Maximianus habet.

Idem fecerunt alii[1]. Nec inepta talis inscriptio et libelli argumento minus conveniens videtur, siquidem querela senectutis, in prima quidem Elegia præcipue regnans, per totum opus decurrit, et post interjectas aliquot de amoribus narrationes, ultima elegia denuo repetitur. Alii, in quibus Goldastus, majorem libelli partem spectantes, argumentum ejus posuerunt *Amores Maximiani;* plurimi autem, inde usque a Gaurico inscribere *Elegiarum libellus* maluerunt, quod sane in ista materiæ et mixti argumenti ambiguitate optimum factu esse videtur. Quam autem diversa de argumento libelli et auctore existimatio pro diversis temporibus fuerit, vel ex hoc intelligi potest, quod qui olim *philosophus clarissimus, poeta doctissimus, orator suavissimus, audiebat,* nunc a nonnullis recentioris ætatis eruditis pessimus *nebulo* et *nugator, scriptor barbarus, lutulentus, ac tantum non stercoreus,* nominetur[2]. Quæ quidem judicia, si quid ipse judicare possum, duriora mihi, quam pro merito Maximiani, videntur. Etsi enim in Maximiano nullum virtutis exemplum, nec veræ honestatis studium agnosco, nebulonem tamen, sceleribus et nequiter factis gloriantem, non reperio, sed querulum senem, vitia sua et molestias imbecillo ferentem animo, simul tamen a jocis et nequitiis minus temperantem. Barbaries et sordes stili nescio an satis æque Maximiano objiciantur. Vitia ejus sermoni insunt multa et gravia, quæ tamen ætatis potius, qua vivebat auctor, in barbariem prolapsæ, quam ipsius scriptoris sunt, communiaque adeo multis aliis ejus ævi poetis, præsertim

Grammaticum versificatorem, intelligi putat, eodem tamen elogio Maximianum nostrum ornat liber manuscriptus Luneburg., quem I. N. Niclasius, V. C. possidet, ubi ad finem subscriptum est: *Explicitus est Maximianus nugax.*

[1] Carmen Maximiani *super senectute* memorat Labbeus Bibl. nova Ms. p. 63. Fontaninus l. c. p. 48. refert, in codice Urbinate 832. fol. 133. bibliothecæ Vaticanæ prostare hunc titulum: *Veteli Maximiani de incommodis senectutis libellus.*

[2] Vid. testimonia Gyraldi, Jani Dousæ, Broukhusii.

Christianis, quos nemo propterea barbaros et lutulentos vocaverit[3]. Atque ea vitia sermonis Maximianus multo ingenio, meliorum poetarum imitatione nutrito, sententiarum lepore, aliisque stili virtutibus compensat, quibus merito videatur captum et ingenium sui sæculi superâsse.

Quæ hodie in vulgatis Maximiani exemplis reperitur divisio libelli ejus in Elegias VI., valde inæquales, a Pomponio Gaurico primum videtur introducta, qui eas pro fragmentis Amorum Cornelii Galli vendidit. Ipse auctor unum et continuum libellum, ut Ovidius Remedia amoris, et Diras in Ibin, perscripsisse videtur, unde et in Msptis veteribus inscriptus est *Maximiani liber*, et antiquissima exemplaria, impressa ante Gauricum, divisionem plane nullam habent, aut diversam, quamvis nec hanc aptiorem. Sic e. g. in vetustissima Germanica, quæ ad manus est, Elegiæ I. nova sectio, rubro notata incipit v. 227: *Suscipe me genitrix;* et rursus v. 267; *Non queror heu!* Elegia II. cum tertia conjuncta est usque ad v. 35: *Tunc me visceribus:* sed cætera prætereo. In codice Ecclesiæ Patavinæ, quem indicavit Jac. Phil. Tomasinus in Bibliothecis Patav. p. 8, Maximiani liber in tres Elegias divisus, sicut etiam in antiqua Parisiensi edit. de qua mox dicemus, reperitur. Et primæ Elegiæ inscriptio est: *Maximiani, poetæ illustris, opusculum de ejus vita et senectute:* Secundæ: *Maximiani, poetæ illustris, de Lycori ejus amica, quæ ipsum deseruerat, cum esset senex:* Tertiæ hæc: *Maximiani, poetæ illustris, de quadam puella Græca, cujus amore captus fuit, et de nonnullis aliis*[4]. Operæ pretium est hoc loco mutationes crebras cum Maximiani impressis exem-

[3] Jo. Hildebr. Withofius in Encæniis Criticis, p. 296, plane aliter nebulonis et scriptoris barbari crimen Maximiano impactum accepit, aliaque idem ratione ab eo defendit. Nebulonem et nugatorem a Gyraldo dictum esse existimat, quod eum putaverit, nomine Cornelii Galli falso usurpato, imposturam fecisse, omnem autem hanc culpam in stolidissimos librarios conferendam censet, qui opusculum hoc Corn. Gallo impudentissime adscripserint. Ita vero sentiens Withofius nec mentem Gyraldi satis cepisse videtur, nec notitiam habuisse Gaurici falsarii, qui solus Maximianum in Corn. Gallum transformavit. Falso idem barbariem sermonis in Maximiano inveniendam librariis deberi, eorumque mendis et erroribus orationem impuram, metrum vitiosum redditum, arbitratur. Etenim hanc culpam non librariorum, sed ipsius Maximiani esse satis constat.

[4] Refert hæc Fontaninus Hist. Litt. Aquil. lib. i. cap. 3. p. 49.

pluribus factas, sive classes editionum diversas enarrare. Primæ et incorruptæ editiones ante Gauricum factæ sunt paucæ. Primam omnium, post Goldastum in Præfat. ad Ovid. Catalecta, Bernardus Moneta in Menagianis tom. i. p. 339, esse censet Parisiensem, cujus exemplum in bibliotheca Mazariniana extitit, Gothicis litteris impressum, in 4to, et cujus inscriptionem lepidissimam dignam judicavit, quam integram opponeret: *Perjucundus, juvenum quoque mirum in modum demulcens animos, libellus, quem nugarum Maximiani immitis Alexander intitulat, impressus Parrhisii, opera exactissimaque diligentia Stephani Jehannot, et Petri .le Drou, Artium magistrorum et vigilantissimorum impressorum. Hunc si parvo nummismate comparare cupis, venalem in vico sancti Jacobi reperies in domo quadam ante Mathurinos sita, juxta Carnificem sanissimas, humano pro corpore, carnes vendentem.* Fontaninus l. c. p. 49. de hac editione judicat, deesse quidem annum impressionis, sed characterem aliosque libros ab iisdem typographis A. D. 1496 et 1497, impressos evincere, factam esse circa A. D. 1500. Ex hac sententia Fontanini Parisiensis hæc editio minime prima omnium habenda videtur, sed recentior esse ea, quæ in codice aliquo Bibliothecæ Academicæ Helmstadiensis pluribus libris antiquis innexa extat, et sine anni locique notatione quidem, sed tamen, ut ex libris conjunctis colligere licet, intra annos 1470 et 1480, et in Germania quidem, impressa videtur. Nam in eo codice primo loco sunt Plinii Epistolæ manu scriptæ a Georgio Breuz, anno 1477, et in calce adjunctus liber Jo. Boccacii de claris mulieribus, impressus Ulmæ per Joannem Czeiner de Reutlingen, anno 1473. Inscriptio libelli est: *Maximiani philosophi atque oratoris clarissimi ethica suavis et perjocunda Incipit feliciter.* Finis libelli versus quatuor alienos, eosque vitiosos, habet adjunctos, e poeta nescio quo huc temere illatos:

Præmia tot formæ numeres quis voce fatenda,
Quodque potest laudes dicere lingua tuas.
Quamvis nocivas intendere dicere voces,
Destituunt verba pectus hanela meum[s].

[s] Hi quatuor versus paullo correctiores, atque etiam quatuor aliis auctiores pariter subjiciuntur codici Vossiano, cujus collationem habeo, tum etiam Luneburgensi Niclasii, quos tamen hic neque repetere, neque emendare operæ pretium putavi.

Subjunguntur 1) Epitaphium Nicolai Papæ V. a Mapheo Vegio poeta Laudensi editum: 2) Epitaphium Eugenii Papæ IV. 3) Epitaphium Laurentii de Valla, poetæ atque oratoris famosissimi: 4) Epitaphium Ovidii poetæ: *Ille ego, qui fueram, etc.* 5) Epigramma ridiculum: *Devorat agricolam rex, etc.* Præter has duas Maximiani editiones nescio an alia sæculo xv. exeunte prodierit. Nam initio statim sæculi sequentis secuta est Pomponii Gaurici, Neapolitani, corrupta et Corn. Gallo supposita editio, cujus titulus perscribetur: *Cornelii Galli fragmenta, per Bernardinum Venetum de Vitalibus. Venet.* 1501. *die XII Januarii.* Hæc editio, quæ rarissima est, Lutetiæ in pluteis regiis servatur, exstititque in bibliotheca Heinsiana, ut legitur in ejus Part. ii. p. 75. Alterius editionis Venetæ anni 1503 exemplar cum codicibus Msptis collatum recenset Paullus Colomesius, Operum p. 891. inter libros Is. Vossii, qui postea transierunt in publicam bibliothecam Leidensem[6]. Gaurici editionem plane expressit et cum omnibus annexis repetiit, quæ Parisiis eodem anno 1503. ex officina Ascensiana prodiit in 4to. Titulus est: *Cornelii Galli, poetæ memoratissimi, quæ recolligi potuere fragmenta: Ascensiana accuratione re impressa. Venundantur Parrhisiis in vico sancti Jacobi, sub Leone argenteo.* In fine legitur: *Impressum Parisiis accuratione Ascensiana. Anno Domini MCCCCCIII. Die XXI. Julii.* Memorat eam Catalogus bibliothecæ publicæ Lugduno-Batavæ, p. 250: servat etiam bibliotheca Academiæ Georgiæ Augustæ, unde cum aliis pluribus Maximiani exemplis notabilioribus benevole usui meo concessam habui. Fabricius ignorâsse videtur, nisi fortasse ea est, quam Bibl. Lat. vol. ii. p. 348. dicit Parisiis 1523, 4to, prodiisse, anno eo per errorem typographicum posito pro 1503. Similis repetitio Gauricianæ editionis est, quæ paullo post Argentorati, in collectione variorum poematum apparuit, cujus hæc est inscriptio: *P. Gregorii Tipherni poetæ illustris Opuscula: Francisci Octavii Elegiæ et Epistolæ amorum: Sulpitiæ Carmina LXX. (quæ fuit Domitiani temporibus) nuper Georgii Merulæ opera in lucem edita: Cornelii Galli poetæ tum clarissimi, tum vetustissimi Elegiarum Fragmenta: Pomponii Gaurici Neapolitani Elegiacon.* Ar-

[6] Hæc Fontaninus, Hist. Litt. Aquil. p. 42.

gentoraci ex officina Schureriana, mense Julio MDVIIII. in 4to[7]. Denuo secundum Gaurici recensionem Maximiani Elegiæ uno cum Lyrica cantiuncula ad Lydiam excusæ dicuntur post Pindarum Thebanum de bello Trojano Fani editum a Francisco Polyardo, apud Hieronymum Soncinum, 1515. in 8vo. Quibus fraudibus Gaurici hæ editiones corruptæ sint, superius jam memoravimus. Ex eo tempore nomen Maximiani plane disparuit, et in omnibus editionibus regnavit Cornelius Gallus. Ob id ipsum nomen cœperunt Elegiæ hæ operibus Catulli, Tib. et Propertii adjungi, quia his poetis Corn. Gallus ætate par fuit, cum iisque comparatus a Quinctiliano. Prima editio, quæ Maximianum sub Corn. Galli nomine tribus istis poetis adjungeret, fuit, nisi fallor, Basileensis per Henricum Petrum, 1530, 8vo. quæ inscribit: *Cn. Cornelii Galli, poetæ clarissimi, ex iis, quæ colligi potuere fragmenta.* Secutæ sunt aliæ, ut Gryphiana, 1531, et Basileensis, 1539, 8vo. quæ similiter inscribunt. Plures Cornelii Galli vitam, a Gaurico compositam, præmittunt, ut Gryphiana Lugdunensis 1534, 8vo. Basil. 1546. 12mo. Venet. 1549. 8vo. Plantiniana Antverp. 1560. 12mo. Gryph. 1561. 12mo. Basil. 1569. 8vo. Cum interim fraus in falso Corn. Galli nomine præposito magis detecta ab eruditis esset, cœpit Maximiani nomen in Elegiarum fronte revocari, aut certe adjungi Gallo. Id primum factum est a Theodoro Pulmanno, qui in editione Catulli, Tib. Prop. Antverpiæ 1569, 12mo, quæ repetita est Lugduni apud Anton. Gryphium 1573, præfationem vel epistolam ad lectorem Galli elegiis præmisit, qua Maximiani librum falso hactenus Cn. Cornelio Gallo inscriptum admonet, et titulum hunc præfigit: *Maximiani liber, qui falso hactenus sub nomine Cn. Cornelii Galli editus est.* Ad principium quoque in margine notat: Veteris libri inscriptio *Maximiani liber,* et porro Varias lectiones e veteri codice descriptas apponit, tum etiam Elegia iv, 25, distichon, quod Maximiani nomen continet, et a Gaurico ejectum erat, e manuscripto restituit. Primus igitur fuit Pulmannus, qui aliquam curam recensendo et resarciendo texto Maximiani adhibuit[8]. Sed secuti eum sunt pauci. Petrus Pithœus

[7] Vid. Maittaire, Ann. Typogr. tom. ii. p. 202. Catalogus biblioth. Roloffianæ P. I. p. 122. n. 967.

[8] Editio Catulli, Tib. Prop. cum Cor. Gallo, Parisiensis, 1743, 12mo. qua, ut editor in præfat. profite-

inter Epigrammata et Poemata vetera, Paris. 1590. p. 423, plane ita inscripsit et integravit, uti Pulmannus fecerat. Et Goldastus, inter Ovidii Erotica et Amatoria Opuscula, Francof. 1610. p. 48, textum integrum Maximiani dedit, sed sub nomine *Cornelii Maximiani Galli Etrusci*, quod ille in manuscriptis codicibus legi existimavit, ego verum non puto. Sequentes editores, semel moniti, Maximianum triumviris poetis adjungentes, plerumque inscribunt hac formula: *Cn. Cornelii Galli, vel potius Maximiani, Elegiarum libellus;* (quomodo invenio, in ea, quæ Brageraci anno 1611. prodiit) idque hoc diligentius ab iis servandum fuit, postquam in editione Hanoviensi, 1608, Triumviris poetis, præter adhuc creditas Corn. Galli Elegias, alia sub Asinii Cornelii Galli nomine ab Aldo Manutio prodita accessit, et unus Corn. Gallus spurius ab altero discernendus fuit. In plerisque autem hisce editionibus plane mirandum est, quamvis inscriptio elegiarum de vero auctore Maximiano moneat, ipsum libellum tamen ad formam et recensionem Gaurici falsarii dari, et non solum vitam Galli a Gaurico scriptam, quæ Maximiano abrogat, præponi, sed etiam cæteras corruptiones in texto factas retineri. Sic factum video in exemplo Catulli, Tib. Prop. quod opera Jani Gebhardi, cum notis ejus et indice Horatii Tuscanellæ editum est Hanoviæ, 1618. 8vo. iterumque Francof. 1621. 8vo. Plures aliæ editiones ejusdem notæ obviæ sunt, quæ a priorum consuetudine non recedunt, ut Amstelodamenses Jansonianæ in 16mo, et recentissima Bipontina, 1783. Universe mihi ex comparatione editorum exemplarium, et manuscriptorum observare licuit, ista quidem parum differre in lectionibus, et multa habere similia, pariter autem manuscripta, ubi diversa ab istis proferunt, in iis ipsis convenire inter se, ita quidem ut adhuc diversa utrorumque recensio reperiatur. At ex his intelligitur, quam negli-

tur, Maximiani Elegiæ ad editionem Plantinianam 1569, e secundis curis Theod. Pulmanni collatæ sunt, textum quidem Maximiani a corruptelis Gaurici vindicatum habet, sed præfationem aliquam Pulmanni non exhibet, neque titulum elegiarum iisdem verbis conceptum præponit. Cæterum in hac recenti edit. Parisiensi video singulis Elegiis breve argumentum præpositum; Elegiæ I. *Senectutis descriptio.* II. *Non despicienda senectus.* III. *Narrat facta juventutis.* IV. *Initia sui narrat amoris.* V. *Mulier fingens amorem.* VI. *Consilium senibus datum.*

genter habitus sit Maximianus ab editoribus, qui nihil aliud, quam textum a superioribus traditum repetentes, de emendando et ad incorrupta exemplaria reformando non cogitârunt.

Ex omni numero eorum, qui Maximianum ediderunt post Gauricum, neminem reperio, quoad recordari possum, qui textum a Gaurici defraudatione integrum dederit, præter hos quatuor, Theodorum Pulmannum, et, qui eum expressit, recentiorem editorem Parisiensem, tum Pithœum et Goldastum [9]. Est adhuc solitaria quædam et a reliquis poetis sejuncta editio Maximiani, quæ nullum neque impressionis locum, neque annum notatum, et pro titulo hæc tantum verba proscripta habet: *Maximiani (sæculi ut creditur XII) Elegiæ.* Quam ego aliquando visam Luneburgi in lucem prodiisse suspicatus sum, ubi plures poetas minores hoc sæculo seorsum editos novi. Et confirmavit me hac in sententia, I. N. Niclasius V. C. qui Maximianum a Christ. Friderico Schmidio, Joannæi Luneburgensis Rectore, et plurium editore poetarum, putat editum esse Luneburgi intra annos 1714 et 1726, typis Ortmannianis. Quod Maximianum editor in titulo sæculo XII. assignavit, hoc ex errore est, quo Maximianum versificatorem artis Grammaticæ cum Elegiographo confudit, perperam intellecto Gangii testimonio, quod Fabricius in Bibl. lat. med. ævi et Fontaninus adducunt, et quod ipsi proferemus alio loco. Prætereundum denique non est, Maximiani Elegias inter *Opera et Fragmenta veterum Poetarum Latinorum,* a Mich. Maittairio edita, exhiberi, ad calcem voluminis ii. subjectas; neque minus in *Collectione Pisaurensi omnium poematum, carminum et fragmentorum Latin.* Tomo iv. p. 195.

Alia Maximiani carmina, nescio unde cognita, Labbeus Bibl. nova Manuscriptorum p. 63. memorat, *super senectute, regulam metricam, carmen de virtute et invidia, de ira, patientia atque avaritia.* In quibus quidem illud, quod super senectute scriptum dicitur, facile credam esse idem cum libello elegiarum, cujus summa est querela de

[9] In editione Propertii ex museo Simonis Abbes Gabbemæ, Trajecti ad Rhen. 1659. in 8vo. ubi inscribitur *Maximiani Elegiarum libellus, perperam Cornelio Gallo attributus,* videtur editor recensionem Theod. Pulmanni secutus esse. Sed hoc suspicor tantum, nam librum ipsum nunc inspicere non possum.

senectute, cætera tamen non alia videntur, nisi exercitia Grammatici vel scholastici poetæ, cujus generis etiam sunt versus, qui in Pithœi Epigramm. veter. sub Maximiani nomine inter XII poetarum scholasticorum carmina leguntur, *de ratione tabulæ*, *in tumulum Ciceronis et Virgilii*, *descriptio Iridis*, *imaginis in unda*, *amnis glacie concreti*, *de ortu solis*, *de signis cœlestibus*, *de quatuor tempestatibus*. Falli credo I. A. Fabricium in Bibl. Med. et Inf. Latin. Tom. V. p. 179, qui hæc carmina brevia pariter Maximiano Elegiarum auctori adscribit, diversumque ab hoc puto poetam illum scholasticum, siquidem Maximianum nostrum, quem scimus sub Theodorico rege mature honores publicos cepisse, et liberiorem vitam in juventute gessisse, non credibile est, in umbra et exercitamentis scholasticis tempus consumsisse. *Regula metrica*, quam Labbeus inter carmina Maximiani refert, manifeste auctorem professione Grammaticum prodit, et puto, talem librum scholastici poetæ, olim lectum in scholis, fuisse, quem Alexander de villa Dei *nugas Maximiani* appellavit, et e schola expulsum suo Doctrinali compensare voluit. Nam si Maximiani Etrusci Amores respexit, disparis plane ingenii et argumenti librum, nulla ratione eum comparare cum suo, aut reprehendere adeo potuit, ut ejus loco suum librum, mere Grammaticum, reponendum putaret. Igitur satis probabile esse arbitror, duo fuisse Maximianos scriptis versibus claros. Hæc postquam scripseram, Justi Fontanini Historiam Litter. Aquil. qua de Maximiano fuse agitur, legens, reperi ab eo auctore eandem sententiam de duobus Maximianis proponi. Sic enim ille cap. iii. §. 3. p. 50: *Maximianus*, quem spernit Grammaticus Alexander, nec fuit *Etruscus*, neque *Elegiographus;* sed natione Gallus, et versificator grammaticæ artis, in Academia Parisiensi olim perlegi solitæ, quem vixisse A. D. 1200. auctor est Carolus Cangius in Nomenclatore ad Glossarium Latinum, ejusque regulas metro concinnatas, alicubi forte *nugas*, usque ad eundem Alexandrum invaluisse, palam fit non minus ex versibus jam recitatis, quam ex Cæsare Egassio Bulæo in Historia Universitatis Parisiensis tom. i. p. 517. Hæc sententia vero etiam propius accedit, quod puerorum manibus libri de arte grammatica feruntur non turpissimæ Elegiæ de amoribus et ebrietate, cujusmodi hæ sunt, quæ Maximianum Etruscum, vitiis inquinatissimum senem, auc-

torem habent. Hæc Fontaninus. Re vera tamen Maximianum Elegiographum in scholis lectum, ex aliis testimoniis constat, et fortasse communio nominis fecit, ut Maximiano uno Grammatico recepto, etiam alter poeta, quod sententiis creber, et de vita humana nonnulla non inepte monere videbatur, proponeretur. Cæterum etiam Maximianus aliquis, severior poeta, et disciplinæ adeo castigationisque asperæ commendator repertus lectusque medio ævo videtur, siquidem Jacobus Magni, qui in Sophologio Maximianum sæpius citat, quodam loco versus aliquot sub eodem nomine adducit, qui in Maximiani Elegiis hodie non leguntur, et stilo atque sensu, ut ita dicam, prorsus monachali concepti, cruciatus corporis commendare videntur, quos sibi homines religiosi ad coercendas libidines imponere solent. Nempe Sophologii libro ii. cap. 2, *quomodo natura cupit virtutes*, hæc duo Maximiani disticha refert:

Amplecti mundum quorundam vota laborant,
Sed votis obstat verbere trita caro.
Nam nos a vitiis mundanis sæpe retardat
Corporis anxietas, damna, flagilla, fames.

Hæc quia plane a Maximiani Etrusci genio discrepant, in eam me sententiam adducunt, ut credam, aut extitisse ævo medio Maximianum alium et diversum ab Etrusco, cujus forte fuerint carmina, quæ Labbeus memorat, *de virtute et invidia, de ira, patientia atque avaritia*, aut Etruscum illum monachilibus præceptis valde interpolatum, et ab obscenis lascivisque locis purgatum fuisse, ut aptus scholarum lectioni et disciplinæ esset. Et interpolationes varias subinde expertum esse Maximianum, loca nonnulla manuscriptorum veterum etiam nunc ostendunt, siquidem in codice Luneburgensi, vel Niclasiano, post versum 234 Elegiæ i. versus hexameter alienus interponitur; et in eodem, tum in Vossiano et Rottendorfiano, quos collatos habeo, post versum 40. Elegiæ ii. distichon integrum inseritur, quod exemplaria impressa non agnoscunt. Referemus eos versus, suo quosque loco, inter Variantes lect.

Quamquam Maximianus frequenter est editus, beneficio quidem Triumvirorum poetarum, Catulli, Tib. Prop. quorum in consortium semel erat receptus, cæterum tamen neglectus despectusque jacuit in tantum, ut neminem eruditorum sciam, qui ejus elegias singulari cura recensendas

et emendandas susceperit, licet haud defuerint, qui loca nonnulla earum data occasione citarent, aut exponerent. Quo major mihi caussa adfuit, ut instituti mei legem secutus poetam insulsum quidem, quod argumentum attinet, facundum tamen et pro sæculo suo satis elegantem, a veteri situ liberarem, et repurgatum inter Poetas Minores proponerem, præsertim cum ea præsidia rei gerendæ mihi a viris eruditis suppeditata essent, quæ me hortari ad opus illud suscipiendum viderentur. Quorum præcipua ut nunc memorem, manuscripta exemplaria vetera Maximiani plura adfuerunt, quæ partim ipse contuli, partim collata et mecum communicata ab amicis, viris eruditis, accepi. Codicis Vossiani collationem, manu Nic. Heinsii factam cum exemplo Pithœano in Epigr. et poem. vet. p. 423, descriptamque, uti titulus mihi præferre visus est, ab H. C. Hennio, D. benevole submisit mihi, cui et multa alia debeo, Laur. Santenius, V. C. qui et alias varietates lectionis adscripserat e Florilegio, quod ipse possidet, Manuscriptorum antiquorum. Hæc collatio nonnunquam duplices lectiones, adeoque comparatus cum alio ignoto codice, offert. Quod similiter animadverti in codice Ms. quem utendum mihi perhumaniter concessit I. N. Niclasius, Gymnasii Joannei Luneburgensis Director gravissimus. Hoc exemplum scriptum, quia uno codice cum aliis libris et carminibus anno 1494 et serius scriptis continetur, hinc mihi visum est in fine sæculi XV. aut principio adeo decimi sexti exaratum esse. Qua in re ut dubius sim, facit in primis distichon Elegiæ iv. v. 24, a Gaurico fraudulenter omissum, quod scriptor hujus exempli non in serie contextus, sed in margine adscripsit. Unde suspicio est, habuisse eum ante oculos exemplum Gaurici impressum, quod anno primo sæculi XVI vulgatum est, et scripturam suam ei accommodâsse; in quo quia omissum videbat distichon, quod in scriptis exemplaribus inveniebat, putavit illud in margine ponendum. Ad finem libri, itidem in margine, apponit distichon, quod nomen librarii indicare videtur. Quod quia mendose et obscure scriptum est, appono illud, sicut in codice Ecclesiæ Patavinæ lectum refert Fontaninus, l. c. p. 49:

Talibus infectæ deponis verba senectæ
Scriptus ab Erimacho, Maximiane, Lupo.

Huic porro subjungit versus ex alieno carmine huc trans-

latos, quos supra nota ([5]) etiam codicem Vossianum et antiquam editionem Germanicam habere dixi:

Præmia tot formæ numerat quis voce facunda, etc.

Santenius præterea suppeditavit mihi Collationem codicis Bern. Rottendorfii in membr. ad editionem Catulli, Tib. Prop. Paris 1753; item Excerpta Variantium ex alio codice non nominato, quæ adscriptæ erant Gallo editionis Hanov. 1618. in exemplari, quod olim Gronovii fuit, et in ejus librorum auctione emtum. Addidit denique et mecum communicavit Cl. Santenius Richei van Ommeren, viri eruditissimi, Rectoris scholæ Amstelodamensis, Observationes et conjecturas in Maximianum, singulari in scheda, nescio a quo scriptas, quæ tamen admodum breves sunt, nec fere aliud quid, quam comparationem similium locorum, quos respexit vel imitatus est Maximianus, continent. Sed in primis mihi hac in opera conferendus fuit Jo. Hildebr. Withofius, qui in *Encæniis Criticis*, Vesaliæ anno 1741. editis, libri iii. capite iii. et iv. multa Maximiani loca emendandi et illustrandi studio perstrinxit; qui tamen, ubi plerumque liberiore crisi utitur, plura loca temere sollicitat, et audacius corrigit, in primisque nævos omnes, scriptori isti ab ætate sua et latinitate corruptiore adhærentes, contra vetustorum exemplarium fidem tollere conatus, raro a nobis impetrare potuit, ut ejus consilio uteremur. Optimi manuscripti instar mihi fuit editio pervetusta Germanica supra luculente abs me descripta, quam recensioni meæ perpetuo adhibui. Ex editionibus reliquis maxime consului Plantinianam Theod. Pulmanni, Antverp. 1569. 12mo. et varias lectiones ab eodem e veteri codice descriptas et margini appositas, quem in præfatiuncula dicit se ex Joannis Goropii Becani bibliotheca habuisse; tum Pithœanam in Epigr. et poem. veter. et Goldasti in Erot. et Amat. Opusc. Ovidii. Fundum autem recensionis meæ posui recentissimam edit. Bipontinam, 1783. In ipsa recensione et explanatione nihil fere aliud agere necesse fuit, quam ut multifariæ lectiones librariorum incuria et temeritate invectæ, expenderentur recte, et textus poetæ, multum ea varietate distractus, lectione maxime probabili inducta componeretur; ad illustrationem rerum verborumque sufficiet, loca veterum poetarum, quorum ingenio et verbis fere utitur Maximianus, opportune conquirere et indicare.

NOTÆ

Quibus variantes lectt. codicum mspt. et editionum vetustarum Maximiani signantur.

V. Codex Vossianus, collatus cum exemplo Pithœano in Epigram. et Poem. vet.

R. Rottendorfianus, collatus cum edit. Catulli, Tib. Prop. Paris. 1753.

L. Cod. Luneburgicus, sæculo XV. exeunte scriptus, quem possidet I. N. Niclasius.

GR. Variantes ignoti codicis exemplo Cornelii Galli Gronoviano adscriptæ.

G. Editio Maximiani vetusta Germanica.

A. Editio Maximiani (Corn. Galli) Ascensiana. Paris. 1503.

B. Antiqua Basileensis per Henr. Petrum. 1530. 8vo.

Pu. Editio Maximiani Pulmanniana post Catullum et Tibullum. Antverp. 1569. 12mo.

Pi. Pithœana in Epigr. et Poëm. vet.

O. Inter Erotica et Amat. Opusc. Ovidii a Goldasto edita.

II. TESTIMONIA ET JUDICIA

DE MAXIMIANO ETRUSCO

SIVE PSEUDO-CORNELIO GALLO.

I. EBERHARDUS Bethuniensis (scriptor sæculi XIII.) in Labyrintho, Tractatu III de Versificatione, apud Polyc. Leyserum in Hist. poet. med. ævi, p. 826:

Quæ senium pulsant, incommoda maxima scribit,
Et se materiam Maximianus habet.

II. ALEXANDER de Villa Dei (sæculo XIII.) in Doctrinali puerorum, initio:

Scribere clericulis paro Doctrinale novellis,
Pluraque doctorum sociabo scripta meorum,
Jamque legent pueri pro nugis Maximiani,
Quæ veteres sociis nolebant pandere caris.

Et paulo post:

Quamvis hæc non sit doctrina satis generalis,
Proderit ipsa tamen plus nugis Maximiani.

III. JACOBUS Magni, Tolosanus, (sæculo XV.) in Sophologio, (cujus exemplar antiquissimum, nullo anno et loco notatum, in fol. servat biblioth. Duc. Guelf.) pluribus locis libri i. ii. et iii. versiculos Maximiani adducit; in primis lib. iii. cap. i. *de miseria et hujus vitæ brevitate,* quod fol. 67 edit. Parisiensis A. 1516. occurrit, aliquammultos ejus versus constipat, ut ex Eleg. I, v. 113: *O quam dura premit,* etc. præterea ex Eleg. I, v. 265. 277. 289. II, 40. 51. Conf. Ger. Jo. Vossius Instit. Orat. lib. V. cap. 13. pag. 417.

IV. ALBERTUS ab EYB, Cubicularius Summi Pontificis Pii II. plures versus Maximiani adducit in Margaritæ

poëticæ cap. XIII. fol. 86. editionis Basileensis A. D. 1503. Refert Fontaninus Hist. Litter. Aquilei. p. 47.

V. PETR. CRINITUS de Poetis Lat. cap. xlii. ubi de Cn. Cornelio Gallo:

Leguntur ætate nostra elegiarum libri sub nomine Corn. Galli, qua in re facile est imponere imperitis hominibus. Qui autem paullo diligentius antiquitatem observârunt, nihil minus censebunt, quam ut hæc referenda sint ad poetam Gallum.

VI. GREGORIUS Britannicus, Ord. Prædic. in sermonibus funebribus, excusis Venetiis A. 1505. in 8vo. hæc carmina sub vero nomine Maximiani profert, (teste Fontanino in Hist. Lit. Aquil. p. 48).

Ortus cuncta suos repetunt, matremque requirunt,
Et redit in nihilum, quod fuit ante nihil, etc.

VII. DOMINICUS MARIUS NIGER in Enarrationibus Amorum Ovidii lib. i. Eleg. xv. editionis Venetæ apud Jo. Tacuinum de Tridino A. D. 1518. in fol.:

Gallus Foro-Juliensis. Hujus nulla prorsus carmina exstant; nam qui nuper protulit in lucem Elegiarum quendam libellum, cujus auctorem Gallum fecit, aut prudens sciensque, sperans aliquid inde emolumenti se aucupaturum, rudibus lectoribus imposuit, aut judicio penitus caruit. Carmina enim illa, quibus ut fides fraudi adhiberetur, Fragmentorum titulum præposuit, ridicula sunt, nec digna, ut Galli (quem maximi semper fecerunt ejus temporis optimi poetæ) ingenio attribuantur. Refert Fontaninus l. c. p. 45.

VIII. FRANC. FLORIDUS SABINUS in Apologia linguæ Latinæ p. 49. Operum:

Cornelii Galli scripta, quamvis durior plerisque visus fuerit, utinam non penitus intercidissent. Nam quæ illius nomine circumferuntur, nihilo minus, quam veterem antiquorum elegantiam leporemque sapiunt, ut ex primis quatuor versiculis quivis vel mediocriter in bonis poetis versatus, nebulonem aliquem illam nobis fæcem obtrusisse, acu, quod aiunt, tangere possit.

IX. LIL. GREG. GYRALDUS de Poetar. Hist. Dial. iv. tom. ii. Opp. p. 210.

Miratus sum quorundam impudentiam, ne dicam amen-

tiam[1]*; qui tralaticios quosdam et ementitos versus sub Galli poetæ nomine ediderunt, eum in iis neque phrasis, nec tempus Gallo conveniant, qui tertio et quadragesimo suæ ætatis anno, sua sibimet manu mortem accersiit, in iis autem se senem describit. Sed nec in plerisque versibus purus et sincerus est sermo Latinus, quin et syllabarum moræ, et tempora metri leges nonnunquam excedunt. Maximiani vero, nugatoris cujusdam et nebulonis potius, eorum versus plurimi sunt. Et si hoc avetis nôsse, ex vetustioribus adhuc quibusdam exemplaribus est videre, in quibus Maximiani ipsius nomen legitur, illius, inquam, Maximiani, cujus et insignis Grammaticæ nugator Alexander nugas irridet, quod nomen in editis et excusis nuper libellis per fraudem est prætermissum. Unam vero vel alteram ipsius Galli esse non abnuerim.*

X. SEBAST. FOXIUS de Imitatione, seu formandi stili ratione, lib. ii. p. 42. b. edit. Antverp. 1554:

Quibus (Ovidio, Tibullo et Propertio) *non est inferior in eo genere Corn. Gallus, sed durior, et horridior, ut senile aliquid in ipso, quod idem quoque deplorat, et morosum adhuc agnoscas.*

XI. JUL. CÆS. SCALIGER lib. vi. Poet. qui et Hypercrit. cap. vii. p. 852:

Cornelius Gallus durior, sententiarum tamen lepore ac festivitate condivit asperitatem numerorum. Quod Lyricum inscribitur, illius sane non est, sed inepti cujuspiam. Ea vero Elegia, in qua canitur Aquilina, quamquam habet sententias elegiacas, tamen hominis est Græcæ litteraturæ ignari, et quem ratio fugeret syllabarum. In sequenti atque sub exhausto pectore pingue femur, *Non est femur sub pectore; neque pectus exhaustum probaveris, quasi phthoe laboret, melius Ovidius:* Et castigato suberat sub pectore venter.

[1] Gyraldum his verbis respexisse ad Crinitum, ejusque de Elegiis Maximiani judicium, perperam et perverse judicat Bailletus, *Jugement des Savans, tom. iii. de poet. Lat. num.* 1147. Cui respondet Moneta annot. ad Bailletum, et in Menagianis pag. 342. dicens, Crinitum neque nominatum esse a Gyraldo, neque nominari potuisse inter eos, qui Maximiani Elegias Corn. Gallo tribuerint, quem sciverit paria secum sensisse, et plane rejecisse, quæ sua ætate sub nomine Corn. Galli apparuerint.

XII. JANUS DOUSA in Præcid. ad Petron. lib. ii. cap. ult.:

Animadvertas licet barbariem ac sordes nescio cujus Maximiani, qui usque adhuc tamen pro principe illo Elegiographo Corn. Gallo, non dico mihi, Nec bardo juveni, neque naris obesæ, *sed stolidæ imperitorum turbæ obtrusus, in cujus impurissimis, carminibusne, an criminibus, dicam? hic quoque inter cætera pentameter occursurus est tibi:*

Carnis ad officium carnea membra placent.

Ut enim carnea membra *ista, pro carnosis et succiplenis, auctoritate Martialis, qui* carnarius sum, *eodem fere significatu princeps visus procedere, defensitare facultas sit nobis; illud tamen qua ratione ferri possit, non video,* carnis officium, *pro Veneria corporis oblectatione, reque voluptatum, positum esse, apud eos utique, qui Latine, quam barbare, loqui potius, vel scriptitare se student, etc.*

XIII. HIER. COLUMNA ad Ennii fragm. p. 178. edit. Hess.

Cornelius Gallus, cujus si germana sunt, quæ in manibus habemus, effœta jam Musa videtur cecinisse:

Ortus cuncta suos repetunt, matremque requirunt, etc.

XIV. MART. ANT. DELRIUS, in Comment. ad Senecæ Hippol. Partis ii. Syntagm. Trag. Lat. p. 93:

Maximianus, in querela senectutis:

Certe difficile est abscondere pectoris ignes,
Panditur et clauso sæpius ore furor.

Furorem *posuit pro amore, etc. Dixi autem Maximianus cum auctoribus Sophologii, et Poeticæ Margaritæ; non cum vulgo Cornelius Gallus. Ex tribus enim codicibus manuscriptis comperi, hunc Maximianum, qui temporibus Boëthii vixit, versuum illorum non valde lepidorum auctorem esse. Unus codex penes me est dono Lud. Carrionis IC. alter penes Victorem Giselinum Medicum: tertius fuit Fr. Martinii Gandensis, amici mei intimi, etc.*

XV. CASP. BARTHIUS Adversar. lib. xvii. cap. xi. p. 874:

Suspicatus sum aliquando, idque alibi demonstrâsse inde puto, multa in his Elegiis esse ex Cn. Gallo descripta, sed in sensum hujus Maximiani detorta.

XVI. IDEM Advers. lib. xxi. cap. vi. p. 1029:

Teres collum *in Elegiis, quas ex Corn. Gallo puto*

quendam Maximianum contraxisse, unam certe vel alteram.

XVII. IDEM in Not. ad Grat. Cyneg. v. 30.

In Elegiis, quæ Maximiani nomine inscribuntur, (*Ego vero interpolatas plerasque, et in Epitomam sive ex Cor. Gallo, sive ex alio felicioris sæculi Poeta, pro captu ævi sequioris, arbitror.*) Sicut in auricomis pendentia pluribus hortis, etc.

XVIII. IDEM ad Stat. Silv. i. 2, 34:

Maximiani Elegiæ, ævi non optimi, nec tamen contemnendæ.

XIX. GER. JO. VOSSIUS de Poetis Latinis, cap. ii. p. 25.

Cornelius Gallus Foro-Juliensis Poeta, a quo primum Ægyptum rectam supra diximus, quadragesimo ætatis suæ anno propria se manu interfecit. (Donatus in vita Virgilii.) *At Maximiani sunt, quæ Cornelio Gallo tribuuntur vulgo: etiam a Petro Crinito lib. de Poetis*[2]*, Rob. Titio lib. i. locorum controversorum cap. xv. et Sebastiano Foxio, lib. ii. de Imitatione sive ratione stili, qui eum Tibullo et Propertio non inferiorem ait in carmine elegiaco. Quanto rectius Maximianum hunc Poetam barbarum vocat Yuo Villiomarus adversus Titium, quem dixi. Et sane in Mspto nostro non Gallo, sed Maximiano attribuuntur.*

XX. THOM. REINESIUS Epist. ad Daumium lxxix. p. 203:

Feruntur ejus (Maximiani) *carmina* de Senectute, Virtute, Ira, Invidia, Patientia, Avaritia. *Ejusdem Maximiani in Virgilium et Cicer. inter xii. Scholasticorum Poetarum carmina versus; item* de 4 anni temporibus, de Iride, *et alii, meliores sunt, quam ut eum semibarbaris censeantur, ævi tamen non optimi.——Ad Maximianum est Epistola 24 Symmachi lib. viii. verum illum ego potius sexti septimive sæculi esse dixero, etc.*

[2] De Crinito (cujus verba superius adducta plane aliud docent) fallitur Vossius, inductus haud dubie a Jos. Scaligero, qui in Animadv. in loc. contr. Titii p. 22. affirmaverat, Crinitum de Maximiano Cornelium Gallum fecisse. Qui ipse deceptus est vita Galli elegiis Maximiani a Gaurico præfixa, quam ille putavit Criniti auctoris esse. Observavit hoc Moneta in Menagianis novis, pag. 342; etiam Goldastus et Fontaninus.

XXI. OLAUS BORRICHIUS in Dissertat. Acad. de Poetis, p. 853:

Addi Propertio solet Cornelius Gallus, sed carmen ejus præter alias ineptias non olet vetustatem, eoque sequioris ævi fetus recte judicatur. Nam non nisi de fæce hæc ejus sunt:

Hoc quoque virtutem quondam certamine magnum
 Socratem palmam promeruisse ferunt.
Item: O quam dura premit homines conditio vitæ!
 Efficior demens alter Ulysses ego.
Iterum: Quo tibi fervor abit, per quem feritura placebas.

XXII. JANUS BROUKHUSIUS in notis ad Tibull. lib. i. Eleg. i. v. 86:

Lege sis Longinum Maximianum (quem pro Cornelio Gallo habent inficeti quidam mortales) malorum temporum haud omnino pessimum nugatorem. Paria dicit ad i. 9. 50. et ad Propert. ii. 12. 21.

XXIII. IDEM in not. ad Propert. lib. ii. El. 25. v. 92:

De Cornelio Gallo nihil nobis restat, præter solam memoriam. Nam libellus ille, qui vulgo sub ejus nomine circumfertur, auctorem habet nescio quem Maximianum, scriptorem barbarum, lutulentum, ac tantum non stercoreum. Primus fucum studiosis hominibus facere ausus est, sub nomine tam bono, Pomponius Gauricus, et successit ei mangonium, quamquam contra starent viri eruditissimi, applaudentibus inficeti vulgi suffragiis.

XXIV JO. HILDEBR. WITHOFIUS, Encæn. Critic. lib. iii. cap. iii. p. 297:

Hoc verum est, auctorem illum (Maximianum) *Ovidio quidem, Propertio, ac Tibullo minime comparandum, multis tamen sequentium sæculorum poetis, qui post Antoninorum tempora floruerunt, vel parem, vel sæpe longe anteponendum esse.*

III. MAXIMIANI ETRUSCI
ELEGIARUM LIBER.

ELEG. I.

ÆMULA quid cessas finem properare senectus?
  Cur et in hoc fesso corpore tarda sedes?
Solve, precor, miseram tali de carcere vitam,
  Mors est jam requies, vivere pœna mihi.
Non sum, qui fueram, periit pars maxima nostri:
  Hoc quoque quod superest, languor et horror habet.
Lux gravis in luctu, rebus gratissima lætis:
  Quodque omni est pejus funere, velle mori.
Dum juvenile decus, dum mens sensusque manebat,
  Orator toto clarus in orbe fui.
Sæpe poëtarum mendacia dulcia finxi,
  Et veros titulos res mihi ficta dabat.
Sæpe perorata præcepi lite coronam,
  Et data sunt linguæ præmia digna meæ;
Quæ cum defectis jam sunt immortua membris,
  Heu! senibus vitæ portio quanta manet?
Nec minor his aderat sublimis gratia formæ:
  Quæ, vel si desint cætera, muta placet.
Quin etiam virtus fulvo pretiosior auro,
  Per quam præclarum plus micat ingenium.
Si libuit celeres arcu intentare sagittas,
  Occubuit telis præda petita meis:
Si placuit canibus densos circumdare saltus,
  Prostravi multas non sine laude feras:

Dulce fuit madidam si fors versare palæstram,
Implicui validis lubrica membra toris.
Nunc agili cursu cunctos anteire solebam:
Nunc tragicos cantus exsuperare meo.
Augebat meritum dulcis mixtura bonorum,
Ut semper varium plus micat artis opus.
Nam, quæcunque solent per se perpensa placere,
Alterno potius vincta decore placent.
Has inter virtutis opes, tolerantia rerum
Spernebat cunctas insuperata minas.
Vertice nudato ventos pluviasque ferebam:
Non mihi solstitium, nec grave frigus erat:
Innabam gelidas Tiberini gurgitis undas,
Nec timui dubio credere membra freto.
Quamvis exiguo poteram requiescere somno,
Et quamvis modico membra fovere cibo.
At si me subito vinosus reperit hospes,
Aut lætus fecit sumere vina dies;
Cessit et ipse pater Bacchus stupuitque bibentem,
Et quicunque solet vincere, victus abit.
Haud facile est animum tantis inflectere rebus,
Ut res oppositas mens ferat una duas.
Hoc quoque virtutum quondam certamine magnum
Socratem palmam promeruisse ferunt.
Hinc etiam rigidum memorant valuisse Catonem:
Non res in vitium, sed male facta cadunt.
Intrepidus, quæcunque forent, ad utrumque ferebar:
Cedebant animo tristia cuncta meo.
Pauperiem modico contentus semper amavi,
Et rerum dominus nil cupiendo fui.
Tu me sola tibi subdis, miseranda senectus,
Cui cedit, quidquid vincere cuncta potest.
In te corruimus, tua sunt quæcunque fatiscunt:
Ultima quæque tuo conficis ipsa malo.
Ergo his ornatum meritis provincia tota

Optabat natis me sociare suis:
Sed mihi dulce magis resoluto vivere collo,
Nullaque conjugii vincula grata pati.
Ibam per mediam venali corpore Romam,
Spectandus cunctis undique virginibus.
Quæque peti poterat, fuerat vel forte petita,
Erubuit vultus visa puella meos,
Et nunc subridens latebras fugitiva petebat,
Non tamen et fugiens tota latere volens;
Sed magis ex aliqua cupiebat parte videri:
Lætior hoc potius, quod male tecta foret.
Sic cunctis formosus ego, gratusque videbar
Omnibus: et sponsus sic generalis eram.
Sed tantum sponsus: nam me natura pudicum
Fecerat, et casto pectore durus eram.
Nam dum præcipuæ cupio me jungere formæ,
Permansi viduo frigidus usque toro.
Omnis fœda mihi atque omnis mihi rustica visa est,
Nullaque conjugio digna puella meo.
Horrebam tenues, horrebam corpore pingues:
Non mihi grata brevis, non mihi longa fuit.
Cum media tantum dilexi ludere forma.
Major enim mediis gratia rebus inest.
Corporis has nostri mollis lascivia partes
Incolit, has sedes mater amoris habet.
Quærebam gracilem, sed quæ non macra fuisset:
Carnis ad officium carnea membra placent.
Sit, quod in amplexu delectet stringere, corpus,
Ne lædant pressum quælibet ossa latus.
Candida contemsi, nisi quæ suffusa rubore
Vernarent propriis ora serena rosis.
Hunc Venus ante alios sibi vindicat ipsa colorem,
Diligit et florem Cypris ubique suum.
Aurea cæsaries, demissaque lactea cervix,
Vultibus ingenuis visa decere magis.

Nigra supercilia, et frons libera, lumina clara,
  Urebant animum sæpe notata meum.
Flammea dilexi, modicumque tumentia labra,
  Quæ, gustata mihi, basia plena darent.
In tereti collo visum est pretiosius aurum,
  Gemmaque judicio plus radiare meo.
Singula turpe seni quondam quæsita referre,
  Et quod tunc decuit, jam modo crimen habet.
Diversos diversa juvant: non omnibus annis
  Omnia conveniunt: res prius apta nocet.
Exsultat levitate puer, gravitate senectus:
  Inter utrumque manens stat juvenile decus.
Hunc tacitum tristemque decet: fit carior ille
  Lætitia, et linguæ garrulitate suæ.
Cuncta trahit secum vertitque volubile tempus,
  Nec patitur certa currere quæque via.
Nunc quia longa mihi gravis est, et inutilis ætas,
  Vivere cum nequeam, sit mihi posse mori.
O quam dura premit miseros conditio vitæ:
  Nec mors humano subjacet arbitrio.
Dulce mori miseris, sed mors optata recedit:
  At, quum tristis erit, præcipitata venit.
Me vero heu tantis defunctum partibus olim,
  Tartareas vivum constat inire vias.
Jam minor auditus, gustus minor, ipsa minora
  Lumina, vix tactu noscere certa queo.
Nullus dulcis odor, nulla est mihi grata voluptas:
  Sensibus expertem quis superesse putet?
En Lethæa meam subeunt oblivia mentem,
  Nec confusa, sui jam meminisse potest.
Ad nullum consurgit opus, cum corpore languet,
  Atque intenta suis obstupet ipsa malis.
Carmina nulla cano: cantandi summa voluptas
  Effugit, et vocis gratia vera perit.
Non fora sollicito, nec blanda poemata fingo.

Litibus aut rabidis commoda dura sequor.
Ipsaque me species quondam dilecta reliquit,
Et videor formæ mortuus esse meæ.
Pro niveo, rutiloque prius, nunc inficit ora
Pallor, et exsanguis funereusque color.
Aret sicca cutis, rigidi stant undique nervi,
Et lacerant uncæ scabrida membra manus.
Quondam ridentes oculi, nunc fonte perenni
Deplangunt pœnas nocte dieque suas.
Et quos grata prius ciliorum serta tegebant,
Desuper incumbens hispida silva premit,
Ac, velut inclusi cæco claudantur in antro,
Nescio quid torvum seu furiale vident.
Jam pavor est vidisse senem, nec credere possis
Hunc hominem, humana qui ratione caret.
Si libros repeto, duplex se littera findit,
Largior occurrit pagina nota mihi.
Claram per nebulas videor mihi cernere lucem,
Nubila sunt oculis ipsa serena meis.
Eripitur sine nocte dies: caligine cæca
Septum tartareo quis neget esse loco?
Talia quis demens homini persuaserit auctor,
Ut cupiat voto turpior esse suo?
Jam subeunt morbi, subeunt discrimina mille:
Jam dulces epulæ, deliciæque nocent.
Cogimur a gratis animum suspendere rebus,
Atque ut vivamus, vivere desinimus.
Et jam me, dudum cui nulla adversa nocebant,
Ipsa, quibus regimur, nunc alimenta gravant.
Esse libet saturum: saturum mox esse pigebit:
Præstat ut abstineam, ast abstinuisse nocet.
Quæ modo profuerat, contraria redditur esca:
Fastidita jacet, quæ modo dulcis erat.
Non Veneris, non grata mihi sunt munera Bacchi,
Nec quicquid vitæ fallere damna solet.

Sola jacens natura manet, quæ sponte per horas
Solvitur, et vitio carpitur ipsa suo.
Non toties experta mihi medicamina prosunt,
Non ægris quicquid ferre solebat opem.
Sed cum materia pereunt quæcunque parantur,
Fit magis et damnis tristior urna meis.
Non secus instantem cupiens fulcire ruinam,
Diversis contra nititur objicibus;
Donec longa dies, omni compage soluta,
Ipsum cum rebus subruat auxilium.
Quid, quod nulla levant animum spectacula rerum,
Nec mala tot vitæ dissimulare licet.
Turpe seni vultus nitidi, vestesque decoræ.
Atque etiam est ipsum vivere turpe senem.
Crimen amare jocos, crimen convivia, cantus;
O miseri quorum gaudia crimen habent.
Quid mihi divitiæ, quarum si demseris usum,
Quamvis largus opum, semper egenus ero?
Immo etiam pœna est partis incumbere rebus,
Quas cum possideas, est violare nefas.
Non aliter sitiens vicinas Tantalus undas
Captat, et appositis abstinet ora cibis.
Efficior custos rerum magis ipse mearum,
Conservans aliis, quæ periere mihi.
Sicut in auricomis pendentia plurimus hortis
Pervigil observat non sua poma draco.
Hinc me sollicitum torquent super omnia curæ,
Hinc requies animo non datur ulla meo.
Quærere quæ nequeo, semper retinere laboro,
Et retinens semper, nil tenuisse puto.
Stat dubius, tremulusque senex, semperque malorum
Credulus, et stultus quæ facit ipse timet.
Laudat præteritos, præsentes despicit annos:
Hoc tantum rectum, quod sapit ipse, putat.
Se solum doctum, se judicat esse peritum:

Et quod sit sapiens, desipit inde magis.
Multa licet nobis referens, eademque revolvens
Horret, et alloquium conspuit ipse suum.
Deficit auditor, non deficit ipse loquendo:
O sola fortes garrulitate senes!
Omnia nequidquam clamosis vocibus implet:
Nil satis est, horret, quæ placuere modo.
Arridet de se ridentibus, ac sibi plaudens
Incipit opprobrio lætior esse suo.
Hæ sunt primitiæ mortis, his partibus ætas
Defluit, et pigris gressibus ima petit.
Non habitus, non ipse color, non gressus euntis,
Non species eadem, quæ fuit ante, manet.
Labitur ex humeris demisso corpore vestis,
Quæque brevis fuerat, jam modo longa mihi est.
Contrahimur miroque modo decrescimus, ipsa
Diminui nostri corporis ossa putes.
Nec cœlum spectare licet, sed prona senectus
Terram, qua genita est, quam reditura, videt:
Fitque tripes, prorsus quadrupes, ut parvulus infans,
Et per sordentem, flebile, repit humum.
Ortus cuncta suos repetunt, matremque requirunt;
Et redit ad nihilum, quod fuit ante nihil.
Hinc est, quod baculo incumbens ruitura senectus
Assiduo pigram verbere pulsat humum:
Et numerosa movens crebro vestigia passu,
Talia rugato creditur ore loqui:
Suscipe me, genetrix, nati miserere laborum,
Membra velis gremio fessa fovere tuo.
Horrent me pueri, nequeo velut ante videri:
Horrendos partus cur sinis esse tuos?
Nil mihi cum superis: explevi munera vitæ:
Redde, precor, patrio mortua membra solo.
Quid miseros variis prodest suspendere pœnis?
Non est materni pectoris ista pati.

His dictis trunco titubantes sustinet artus,
  Neglecti repetens stramina dura tori.
Quo postquam jacuit, misero quid funere differt:
  Heu tantum attriti corporis ossa vides.
Cumque magis jaceam semper vivamque jacendo,
  Quis sub vitali me putet esse loco?
Jam pœna est totum quod vivimus: urimur æstu,
  Officiunt nebulæ, frigus et aura nocent:
Ros lædit, modicoque etiam corrumpimur imbre:
  Veris et autumni lædit amœna dies.
Hinc miseros scabies, hinc tussis anhela fatigat:
  Continuos gemitus ægra senectus habet.
Hos superesse rear, quibus et spirabilis aër,
  Et lux, qua regimur, redditur ipsa gravis?
Ipse etiam, cunctis requies gratissima, somnus
  Avolat, et sera vix mihi nocte redit.
Vel si lassatos unquam dignabitur artus,
  Turbidus heu! quantis horret imaginibus?
Mollia fulcra tori duris sunt cautibus æqua:
  Parva licet, magnum pallia pondus habent.
Cogor per mediam turbatus surgere noctem,
  Multaque, ne patiar deteriora, pati.
Vincimur infirmi defectu corporis, et qua
  Noluerim, infelix hac ego parte trahor.
Omnia naturæ solvuntur viscera nostræ,
  Et tam præclarum quam male nutat opus!
His veniens onerata malis incurva senectus,
  Cedere ponderibus se docet ipsa suis.
Ergo quis has cupiat per longum ducere pœnas?
  Paullatimque anima deficiente mori?
Morte mori melius, quam vitam ducere mortis,
  Et sensus membris sic sepelire suis.
Non queror, heu! longi quod totum solvitis anni,
  Improba naturæ dicere jussa nefas.
Deficiunt validi longævo tempore tauri:

Et quondam pulcher, fit modo turpis equus.
Fracta diu rabidi compescitur ira leonis:
Lentaque per senium Caspia tigris erit.
Ipsa etiam veniens consumit saxa vetustas:
Et nullum est quod non tempore cedat opus.
Sed mihi venturos melius prævertere casus,
Atque infelices anticipare dies.
Pœna minor, certam subito perferre ruinam,
Quod timeas, gravius, sustinuisse diu.
At, quos fert alios, quis possit dicere casus?
Hoc quoque difficile est commemorâsse seni.
Jurgia, contemtus, violentaque damna sequuntur,
Nec quisquam ex tantis præbet amicus opem.
Ipsi me pueri, atque ipsæ sine lite puellæ,
Turpe putant dominum jam vocitare suum.
Irrident gressus, irrident denique vultus,
Et tremulum, quondam quod timuere, caput.
Cumque nihil videam, tamen hoc spectare licebit,
Ut gravior misero pœna sit ista mihi.
Felix, qui meruit tranquillam ducere vitam,
Et lætos stabili claudere fine dies.
Dura satis miseris memoratio prisca bonorum,
Et gravius summo culmine missa ruunt.

ELEG. II.

En dilecta mihi nimium formosa Lycoris,
Cum qua mens eadem, res fuit una mihi,
Post multos, quibus indivisi viximus, annos
Respuit amplexus heu! stupefacta meos;
Jamque alios juvenes, aliosque requirit amores:
Me vocat imbellem, decrepitumque senem:
Nec meminisse valet transactæ dulcia vitæ,
Nec, quod me potius reddidit ipsa senem.
Immo etiam causas ingrata ac perfida fingit,

Ut spretus vitio judicer esse meo.
Hæc me præteriens cum dudum forte videret,
Exspuit, obductis vestibus ora tegens.
Hunc, inquit, dilexi, hic me complexus amavit?
Huic ego sæpe, nefas! oscula blanda dedi?
Nauseat, et priscum vomitu ceu fundat amorem,
Imponit capiti plurima dira meo.
Heu! quid longa dies nunc affert? ut sibi quisquam
Quondam dilectum prodere turpe putet?
Nonne fuit melius tali me tempore fungi,
Quo nulli merito despiciendus eram;
Quam, postquam periit quidquid fuit ante decoris,
Exstinctum meritis vivere criminibus?
Jam nihil est totum quod viximus: omnia secum
Tempus præteriens, horaque summa trahit.
Atque ea, dum nivei circumdant tempora cani,
Et jam cæruleus inficit ora color,
Restat adhuc, nimiumque sibi speciosa videtur,
Atque annos mecum despicit illa suos.
Et fateor, primæ retinet monumenta figuræ,
Atque inter cineres condita flamma manet.
Ut video, pulchris etiam vos parcitis anni;
Nec veteris formæ gratia tota perit.
Reliquiis veterum juvenes pascuntur amorum,
Et si quid nunc est, quod fuit ante, placet.
Ante oculos statuunt primævi temporis actus,
Atque in præteritum luxuriantur opus.
Sed quia nos totus membrorum deserit usus,
Nullos amplexus, quos remoretur, habet.
Sed miseris solus superest post omnia luctus:
Quot bona tunc habui, tot modo damna fleo.
Ergo velut pecudum præsentia sola manebunt?
Nil de transactis, quod memoretur, erit?
Cum fugiant et bruta novos animalia campos,
Ac repetant celeres pascua nota greges.

Sub qua decubuit requiescens, diligit umbram
  Taurus, et amissum quærit ovile pecus:
Dulcius in solitis cantat philomela rubetis,
  Fitque suum rapidis dulce cubile feris.
Tu tantum bene nota tibi, atque experta relinquis
  Hospitia, et potius non manifesta petis.
Nonne placet melius certis confidere rebus?
  Eventus varios res nova semper habet.
Sum grandævus ego, nec tu minus alba capillis,
  Par ætas animos conciliare solet.
Si modo non possum, quondam potuisse memento:
  Sit satis, ut placeam, me placuisse prius.
Permanet invalidis reverentia prisca colonis,
  Quod fuit, in vetulo milite miles amat.
Rusticus expertum deflet cessâsse juvencum:
  Cum quo consenuit, victor honorat equum.
Nec me adeo primis spoliavit floribus ætas:
  En facio versus, et mea facta cano.
Sit gravitas, sitque ipsa tibi veneranda senectus:
  Sit, quod te nôsti vivere velle diu.
Quis suam in alterius condemnet crimine vitam?
  Et quo pertendit, claudere certet iter?
Dicere si fratrem, seu dedignaris amicum,
  Dic patrem, affectum nomen utrumque tenet.
Vincat honor luxum, pietas succedat amori:
  Plus ratio, quam vis cæca, valere solet.
His lacrimis longos, quantum fas, flevimus annos:
  Est grave, quod doleat, commemorare diu.

ELEG. III.

Nunc operæ pretium est quædam memorare juventæ,
  Atque senectutis pauca referre meæ:
Quo lector mentem rerum vertigine fractam
  Erigat, et mœstum noscere curet opus.

Captus amore tuo demens, Aquilina, ferebar,
  Pallidus et tristis, captus amore tuo.
Nondum quid sit amor, vel quid Venus ignea nôram:
  Torquebar potius rusticitate mea.
Nec minus illa mea percussa a cuspide, flagrans
  Errabat, tota non capienda domo.
Stamina, pensa procul nimium dilecta jacebant:
  Solus amor cordi curaque semper erat.
Nec reperire viam, qua cœcum pasceret ignem,
  Docta, nec alternis reddere verba notis.
Tantum in conspectu studio perstabat inani,
  Anxia vel solo lumine corda fovens.
Me pedagogus adit, illam tristissima mater
  Servabat, tanti pœna secunda mali.
Prensabantque oculos nutusque per omnia nostros,
  Quique solet mentis ducere signa color.
Dum licuit, votum tacite compressimus ambo,
  Et varia dulces teximus arte dolos.
At postquam teneram rupit verecundia frontem,
  Nec valuit penitus flamma recepta tegi,
Mox captare locos et tempora cœpimus ambo,
  Atque superciliis luminibusque loqui:
Fallere sollicitos, suspensos ponere gressus,
  Et tota nullo currere nocte sono.
Nec longum; genetrix furtivum sensit amorem:
  Et medicare parans vulnera vulneribus,
Increpitat cæditque: ignes cum verbere crescunt,
  Ut solet adjecto crescere flamma rogo.
Concipiunt geminum flagrantia corda furorem,
  Et sic permixto sævit amore dolor.
Tunc me visceribus perterrita quærit anhelis,
  Emtum suppliciis quem putat esse suis.
Nec memorare pudet, turpesque evoluere vestes,
  Immo etiam gaudens imputat illa mihi.
Pro te susceptos juvat, inquit, ferre dolores:

Tu pretium tanti dulce cruoris eris.
Sit modo certa fides, atque inconcussa voluntas,
Quæ nihil imminuit passio, nulla fuit.
His egomet stimulis angebar semper, et ardens
Languebam, nec spes ulla salutis erat.
Prodere non ausus carpebar vulnere muto,
Sed stupor, et macies vocis habebat opus.
Hic mihi, magnarum scrutator maxime rerum,
Solus, Boëti, fers miseratus opem:
Nam quum me curis intentum sæpe videres,
Nec posses causas noscere tristitiæ:
Tandem prospiciens tali me peste teneri,
Mitibus alloquiis pandere clausa jubes.
Dic, ait, unde novo correptus carperis igne?
Dic, precor, et dicti sume doloris opem.
Non intellecti nulla est curatio morbi,
Et magis inclusis ignibus antra fremunt.
Dum pudor est tam fœda loqui, vitiumque fateri,
Agnovit taciti conscia signa mali.
Mox ait: Occultæ satis est res prodita causæ,
Pone metum, veniam vis tibi tanta dabit.
Prostratus pedibus verecunda silentia rupi,
Cum lacrimis referens ordine cuncta suo.
Fac, ait, ut placitæ potiaris munere formæ;
Respondi: pietas talia velle fugit.
Solvitur in risum, exclamans, proh! mira voluptas,
Castus amor Veneris, dicito, quando fuit?
Parcere dilectæ juvenis desiste puellæ:
Impius huic fueris, si pius esse voles.
Unguibus, et morsu teneri pascuntur amores:
Vulnera non refugit, res magis apta plagæ.
Interea donis permulcet corda parentum,
Et pretio faciles in mea vota trahit.
Auri cœcus amor nativum vincit amorem:
Cœperunt natæ crimen amare suæ.

Dant vitiis furtisque locum: dant jungere dextras,
Et totum ludo concelebrare diem.
Permissum fit vile nefas, fit languidus ardor:
Vicerunt morbum languida corda suum.
Illa nihil quæsita videns procedere, causam
Odit, et illæso corpore tristis abit.
Projeci vanas sanato pectore curas,
Et subito didici, quam miser ante fui.
Salve sancta, inquam, semperque intacta maneto,
Virginitas, per me plena pudoris eris.
Quæ postquam perlata viro sunt omnia tanto,
Meque videt fluctus exsuperâsse meos:
Macte, inquit, juvenis, proprii dominator amoris,
Et de contemtu sume tropæa tuo.
Arma tibi Veneris, cedantque Cupidinis arcus,
Cedat et armipotens ipsa Minerva tibi.
Sic mihi peccandi studium permissa potestas
Abstulit, atque ipsum talia velle fugit.
Ingrati, tristes pariter discessimus ambo,
Discidii ratio vita pudica fuit.

ELEG. IV.

Restat adhuc alios, turpesque revolvere casus,
Atque aliquo molli pascere corda joco.
Conveniunt etenim deliræ ignava senectæ,
Aptaque sunt operi carmina vana meo.
Sic vicibus variis alternos fallimus annos,
Et mutata magis tempora grata mihi.
Virgo fuit, species dederat cui candida nomen,
Candida, diversis sed bene comta comis.
Huic ego per totum vidi pendentia corpus
Cymbala multiplices edere pulsa sonos:
Nunc niveis digitis, nunc pulsans pectine chordas,
Arguto quivit murmure dulce loqui.

Hanc ego saltantem subito correptus amavi,
  Et cœpti tacitus vulnera grata pati.
Sic me diversis tractum de partibus, una
  Carpebat variis pulchra puella modis.
Singula visa semel semper memorare libebat,
  Hærebantque animo nocte dieque meo.
Sæpe velut visæ lætabar imagine formæ,
  Et procul absentis voce manuque frui.
Sæpe velut præsens fuerit, mecum ipse loquebar,
  Cantabam dulces, quos solet illa, modos.
O quoties demens, quoties sine mente putabar,
  Nec, puto, fallebam, non bene sanus eram.
Atque aliquis, cui cœca foret bene nota voluptas,
  Cantat, cantantem Maximianus amat.
Certe difficile est abscondere pectoris æstus,
  Panditur et clauso sæpius ore furor.
Nam subito inficiens vultum pallorque, ruborque,
  Interdum certæ vocis habebat opus.
Nec minus ipsa meas prodebant somnia curas,
  Somnia secreti non bene fida mei.
Nam cum sopitos premerent oblivia sensus,
  Confessa est facinus conscia lingua suum.
Candida, clamabam, propera! cur Candida cessas?
  Nox abit, et furtis lux inimica venit.
Proximus at genitor me tum comitatus amatæ
  Virginis herbosa forte jacebat humo.
Illius ad nomen turbatos excitat artus:
  Exsilit, et natam credit adesse suam.
Omnia collustrans, toto me pectore somnum
  Prospicit efflantem, nec meminisse mei.
Vana putas? an vera sopor ludibria jactat?
  Et te verus, ait, pectoris ardor habet?
Credo equidem assuetas animo remeare figuras,
  Et fallax studium ludit imago tuum.
Stat tamen attonitus, perplexaque murmura captat,

Et tacitis precibus dicere plura rogat.
Sic ego, qui cunctis sanctæ gravitatis habebar,
Proditus indicio sum miser ipse meo.
Et nunc infelix tota est sine crimine vita,
Et peccare senem non potuisse pudet.
Deserimur vitiis: fugit indignata voluptas:
Nec, quod non possum, non voluisse meum est.
Hoc etiam meminisse licet, quod serior ætas
Intulit, et gemitus, quos mihi lena dedit.
Sed quis ad has possit naturæ attingere partes,
Gnarus ut et sapiens noxia sæpe velit?
Interdum rapimur vitiis, trahimurque volentes:
Et quæ non capiunt, pectora bruta volunt.

ELEG. V.

Missus ad Eoas legati munere partes,
Tranquillum cunctis nectere pacis opus,
Dum studeo gemini componere fœdera regni,
Inveni cordis bella nefanda mei.
Hic me suscipiens Etruscæ gentis alumnum,
Involvit patriis Graia puella dolis.
Nam cum se nostro captam simularet amore,
Me potius vero fecit amore capi.
Pervigil ad nostras adstabat nocte fenestras,
Nescio quid Græco murmure dulce canens.
Nunc aderant lacrimæ, gemitus, suspiria, pallorque,
Et quidquid nullum fingere posse putes.
Sed velut afflictam nimium miseratus amantem,
Efficior potius tunc miserandus ego.
Hæc erat egregiæ formæ, vultusque modesti;
Grata, micans oculis, nec minus arte placens;
Docta loqui digitis, et carmina fingere docta,
Et responsuram sollicitare lyram.
Illam Sireniis stupefactus cantibus æquans,
Efficior demens alter Ulysses ego.

Et quia non poteram tantas evadere moles,
  Nescius in scopulos et vada cœca feror.
Quid referam gressus certa se lege moventes?
  Suspensosque novis plausibus ire pedes?
Grande erat, inflexos gradibus numerare capillos,
  Grande erat in niveo pulla colore coma.
Urebant oculos duræ stantesque papillæ,
  Et quas adstringens clauderet una manus.
Ah quantum mentem stomachi fultura movebat,
  Atque sub exhausto pectore pingue femur.
Urebar teneros adstringere fortiter artus,
  Visa per amplexus ossa sonare meos.
Grandia, clamabat, nimium me brachia lædunt:
  Non tolerant pondus subdita membra tuum.
Dirigui, quantusque fuit calor ossa reliquit,
  Et nata est venæ causa pudenda meæ.
Non sic lac tenerum permixta coagula reddunt:
  Non liquidi mollis spuma liquoris erit.
Succubui, fateor, Graiæ tum nescius artis:
  Succubui Tusca simplicitate senex.
Quæ defensa suo, superata est, Hectore, Troja:
  Unum non poterat fraus superare senem?
Muneris injuncti curam studiumque reliqui.
  Deditus imperiis, sæve Cupido, tuis.
Ne memorare pudet tali me vulnere victum,
  Subditus his flammis Jupiter ipse fuit.
Sic mihi prima quidem nox adfuit, et sua solvit
  Munera grandævo vix subeunda viro.
Proxima destituit vires, vacuusque recessit
  Ardor, et in Venerem segnis ut ante fui.
Illa, velut proprium repetens infesta tributum,
  Instat, et increpitans, Debita reddis? ait.
Sed nihil hic clamor, nil sermo mitis agebat:
  Quod natura negat, reddere nemo potest.
Erubui stupuique: omnes verecundia motus

Abstulit, et blandum terror ademit opus.
Contrectare manu cœpit frigentia membra,
Meque etiam digitis sollicitare suis.
Nil mihi torpenti, nil tactus profuit illis,
Restitit in medio frigus ut ante foco.
Quæ te crudelis rapuit mihi femina? dixit:
Cujus ab amplexu fessus ad arma redis?
Jurabam curis animum mordacibus uri;
Nec posse ad luxum tristia corda trahi.
Illa dolum credens: Non falles, inquit, amantem,
Plurima cœcus amor lumina semper habet.
Quin potius placito noli unquam parcere ludo,
Projice tristitias, et renovare jocis.
Obtundunt siquidem curarum pondera sensus:
Intermissa minus sarcina pondus habet.
Tunc egomet toto nudatus corpore lecto,
Effusis lacrimis talia verba dedi.
Cogimur heu segnes crimen, vitiumque fateri,
Ne meus exstinctus forte putetur amor.
Me miserum cujus non est culpanda voluntas,
Judicor infelix debilitatis ope.
En longo confecta situ tibi tradimus arma,
Arma ministeriis quippe dicata tuis.
Fac quodcunque potes, nos cedimus: hoc tamen ipse
Grandior est hostis, quo minus ardet amor.
Protinus Argivas admovit turpiter artes,
Meque cupit flammis vivificare suis.
Ast ubi dilecti persensit funera membri,
Nec velut expositum surgere vidit onus,
Erigitur, viduoque toro laniata recumbens,
Vocibus his luctus et sua damna fovet:
Mentula festorum cultrix operosa dierum,
Quondam divitiæ, deliciæque meæ.
Quo te dejectam lacrimarum gurgite plangam?
Quæ de tot meritis carmina digna feram?

Tu mihi flagranti succurrere sæpe solebas,
Atque æstus animi ludificare mei.
Tu mihi per totam custos gratissima noctem,
Consors lætitiæ tristitiæque meæ:
Conscia secreti semper fidissima nostri,
Adstans in nostris pervigil obsequiis,
Quo tibi fervor abit, per quem feritura placebas?
Quo tibi cristatum vulniferumque caput?
Nempe jaces nullo, ut quondam, suffusa rubore:
Pallida demisso vertice nempe jaces.
Nil tibi blanditiæ, nil dulcia carmina prosunt,
Non quidquid mentem sollicitare solet.
Sic velut exposito meritam te funere plango,
Occidit, assueto quod caret officio.
Hæc ego cum lacrimis deducta voce canentem
Irridens, dictis talibus increpui:
Dum defles nostri languorem femina membri,
Ostendis morbo te graviore premi.
Vade, inquam, felix semper felicibus apta,
Et tibi cognatis utere Deliciis.
Illa furens: Credo, nescis, quod, perfide, dixi,
Non fleo privatum, sed generale chaos.
Hæc genus humanum, pecudum, volucrumque ferarumque,
Et quicquid toto spirat in orbe, creat.
Hac sine diversi nulla est concordia sexus:
Hac sine conjugii gratia summa perit.
Hæc geminas tanto constringit fœdere mentes,
Unius ut faciat corporis esse duos.
Pulchra licet, pretium, si desit, femina perdit,
Hæc si defuerit, vir quoque turpis erit,
Hæc si gemma micans rutilum non conferat aurum,
Æternum fallax mortiferumque genus.
Tecum pura fides, secretaque certa locantur,
O vere pretium, fructiferumque bonum!
Cedunt cuncta tibi, quodque est sublimius, ultro

Cedunt imperiis maxima sceptra tuis,
Nec subjecta gemunt, sed se tibi subdere gaudent:
Vulnera sunt iræ prosperiora tuæ.
Ipsa etiam totum moderans sapientia mundum,
Porrigit invitas ad tua jura manus.
Sternitur icta tuo votivo vulnere virgo,
Et perfusa novo læta cruore jacet.
Flet tacitum, ridetque suum laniata dolorem,
Et percussori plaudit amica suo.
Non tibi semper iners, non mollis convenit actus,
Mixtaque sunt ludis fortia facta tuis.
Nam nunc ingenio, magnis nunc viribus usa,
Nunc his quæ Veneri sunt inimica malis.
Nam tibi pervigiles intendunt sæpe labores
Imbres, insidiæ, jurgia, damna, nives.
Tum mihi sæpe feri commendas corda tyranni,
Sanguineus per te Mars quoque mitis erit.
Tu post exstinctos debellatosque gigantes,
Excutis irato tela trisulca Jovi.
Tu cogis rapidas affectum ducere tigres,
Per te blandus amans redditur ipse leo.
Mira tibi virtus, mira est patientia, victos
Diligis, et vinci, vincere sæpe voles.
Cum superata jaces, vires animosque resumis,
Atque iterum vinci, vincere rursus amas.
Ira brevis, longa est pietas, recidiva voluptas,
Et cum posse perît, mens tamen una manet.
Conticuit tandem, et longo satiata dolore
Me velut expletis deserit exsequiis.

ELEG. VI.

Claude, precor, miseras ætas verbosa querelas!
Numquid et hoc vitium vis reserare tuum?
Sit satis, indignum leviter tetigisse pudorem,

Contrectata diu crimina crimen habent.
Omnibus est eadem leti via, non tamen unus
Est vitæ cunctis, exitiique modus.
Hac pueri atque senes pariter juvenesque feruntur,
Hac par divitibus pauper egenus erit.
Ergo quod adstrictum, quodque est vitabile nulli,
Festino gressu vincere præstat iter.
Infelix ceu jam defleto funere surgo,
Hac me defunctum vivere parte puto.

IV. NOTÆ ET VARIÆ LECTIONES
IN MAXIMIANUM WERNSDORFIANÆ.

NOTÆ IN ELEGIAM I.—1. *Æmula quid cessas.*] *Æmulam* senectutem dicit, Virgilium secutus Æn. v. 415, ita vero dici arbitror, quasi invisam, inimicam et nocentem, quia æmulationi vis adversaria et studium detrahendi adesse solet.——2. *Tarda sedes.*] h. e. moraris, cessas, hæres quasi fixa et immobilis. Ovid. Fast. iv. 300: *Sedit limoso pressa carina vado.* Cic. Epist. xvi. 7: *Iis ventis istinc navigatur, qui si essent, nos Corcyræ non sederemus.* Quod alia exemplaria habent *tarda venis*, contrarium sententiæ auctoris esse videtur, qui senectutem non venire, sed abire vult.——4. *Mors est jam requies.*] Sic in Eleg. de Spe v. 5, dicitur *æterno mortis requiescere portu.* Ita et Ovid. Trist. i. 2, 52: *Mors mihi munus erit.* Et Seneca Herc. Œt. 1021: *Mors sola portus dabitur ærumnis meis.*——5. *Non sum, qui fueram.*] Petiisse hoc, observante Rich. van Ommeren, videtur a Propertio, qui lib. i. 12, 11: *Non sum ego, qui fueram.* Sic et Ovid. Trist. ii. 11, 25: *Non sum ego, quod fueram, quid inanem proteris umbram.*——8. *Velle mori.*] h. e. Tam misero statu esse, ut nihil optare, quam mortem, supersit, eoque sensu continuo cruciari, id vero pejus ipsa morte est. De formula *velle mori* egi olim ad Sev. Sancti Carm. Buc. v. 76.——11. *Poet. mendacia dulcia finxi,*] carmina lusi ficto argumento *dulcia mendacia*, quæ oblectandi causa finguntur. Sic et alii de poetis, Ov. Fast. vi. 253: *valeant mendacia vatum.* Lucil. Ætn. 566: *veteris mendacia famæ*, quæ fabulis veterum poetarum celebrata sunt.——12. *Veros titulos,*] h. e. laudem, honorem, famam, eam præsertim, quam quis auctor libri, nomine suo inscripto, consequitur. Similiter Ovid. Trist. i. 1. 53: *Donec eram sospes, tituli tangebar amore; Quærendique mihi nominis ardor erat.*——13. *Perorata lite,*] h. e. controversia bene acta in judicio. *præcepi coronam*, præripui aliis victoriam, qui mecum eandem causam agebant. Loqui videtur de vera actione forensi, non de ficta controversia, aut exercitatione scholastica apud rhetorem. Nam et infra versu 129, *fori* et *litium rabidarum* mentionem facit; et ipsi oratores causa feliciter acta in foro, olim victoriæ signum et præmium referre solebant, palmam foribus affigendam. Juvenal. vii. 117: *rumpe miser tensum jecur, ut tibi*

1. *Quid cessas* V. R. Gr. L. G. Pu. *cur cessas* A. Pi. O. 2. *Cur et infesso* G. *Cur in hoc fesso* V. R. Gr. *Cur et in hoc* L. A. Pu. Pi. O. *in hoc lasso* R. *tarda venis* V. R. Gr. L. G. *tarda sedes* A. Pu. Pi. O. 3. *De tali carc.* V. L. 5. *Maxima nostra* L. 6. *Lang. et error* V. Gr. *habent* R. 7. *Mæstissima lætis* A. B. Pi. O. et al. sed rectum est *gratissima lætis*, quod habent V. Gr. L. G. Pu. 9. *Maneret* V. L. G. 11. Hoc distichon cum sequente transponitur in cod. R. 12. *Ficta dabat* V. R. L. G. Pu. reliqui *dedit.* 13. *Peroratam* G. *percepi* G. A. Pu. Pi. O. recentiores cum msptis *præcepi.*

lasso Figantur virides, scalarum gloria, palmæ.——15. *Quæ*] quo pertineat, aliter intelligi nequit, nisi referatur ad remotiora versu 9, *mens sensusque*. Quæ, inquit, nempe mens sensusque, si defecto in corpore jam sunt mortua, quantula hæc vitæ portio est, quæ in senibus manet? nam sine mente et sensu quæ vita esse potest? et, ut infra v. 122, queritur: *Sensibus expertem quis superesse putet? defectis membris* malo scribere, quam *defunctis*, ex illo Martialis xiii. 77: *Dulcia defecta modulatur carmina lingua Cantator cycnus funeris ipse sui.*——17. *Nec minor his*] scilicet dotibus animi et studiis, de quibus dixi.——18. *Muta placet,*] per se placet, licet nulla verborum et orationis gratia adjuvetur. Similiter Ovid. ex Pont. ii. 7, 52, *gratiam mutam* vocat, quæ nulla deprecatione pro amico utitur: *Culpa gravis precibus donatur sæpe suorum: Omnis pro nobis gratia muta fuit.*——19. *Quin etiam virtus.*] Virtutem corporis et vires bene exercitas intelligi, ex sequentibus patet. Alludere videtur ad sententiam Ovidii, Am. iii. 8, 3: *Ingenium quondam fuerat pretiosius auro.*——21. *Arcu intentare sagittas,*] h. e. intendere vel dirigere in prædam, quæ petitur. *Intendere sagittas*, quod idem est, dixit Virg. Æn. ix. 590. *intendere spicula* Claud. Epith. Pall. v. 20. sicut *intentare manus* Petronius c. 108, *strictos gladios* Suet. Cæs. c. 14.——23. *Canibus circumdare saltus,*] phrasis Virgiliana, Ecl. x. 57, et Georg. i. 140. quem sequitur Nemesianus Cyn. v. 303: *Linea quinetiam, magnos circumdare saltus Quæ possit, volucresque metu concludere prædas.*——25. *Palæstram,*] h. e. luctam et pugilatum, quæ versari dicitur, quod versato in omnes partes et flexus corpore, jactatisque brachiis exercetur. *madida* dicitur palæstra propter sudores, tum quod oleo uncta corpora, unde et *uncta* et *nitida* poetis dicitur. quo spectant etiam *lubrica membra* v. s.——26. *Toris*, i. e. lacertis, qui nervorum ligamentis et nodis valent, Ovid. Am. ii. 18, 9: *Implicuitque suos circum mea colla lacertos.*——28. *Tragici cantus*] hoc

14. *Et merui linguæ* V. R. Gr. L. G. Pu. *Et data sunt linguæ* A. Pi. O. et recentiores. *præmia grata* V. R. G. Pu. *pr. digna* A. Pi. O. et al. 15. *Quæ cum defectis* R. Gr. L. Pu. Pi. *defunctis* V. A. O. et al. 18. *Quæ vel si desit, cætera multa placent* V. Gr. *Quæ mihi si desit, c. m. placent* R. L. *Quæ, vel si desint cæt. multa, placet.* Pu. Pi. O. et al. quæ rectior videtur lectio. Withofius in Encæn. Crit. p. 298. adhuc corrigit *Quæ; vel si desint cætera, muta placet*, sane eleganter, cum poeta ante facultatem suam dicendi jactaverit. Sed ante Withofium sic scribendum jusserat Barthius, Adv. xvii. 11. Consentit P. Burmannus in notis ad Cat. Diras, Anthol. vol. ii. p. 651. 21. Duorum sequentium distich. hexametri alio, ac nos fecimus, ordine in vulgatis plerisque, tum et in cod. Vossiano, collocantur, ita, ut qui nobis versus 21 est, in istis sit vicesimus tertius, ubi tamen appositi breviores versus hexametris suis non satis bene respondent. Quem nos prætulimus ordinem, constituunt cod. R. Gr. et L. tum edit. vetus G. Pulm. et Pith. *arcu tentare* vel *temptare* ponunt omnes, quos habeo, scripti et excusi, uno excepto Luneb. qui *intemptare* habet, quod verum et genuinum esse puto, adjuncta syllaba *in* imprudenter a librariis omissa. Vid. not. 28. *Tragicos* vel *tragico cantu exsuperare melos* cod. Voss. R. Gr. *cantu traicos—melos* L. *cantus exsup. melos* G. Sed hæc male consistunt. Aptius ad sensum esset, si *melo* inveniretur. Nam hunc casum sextum ab inferioris ævi scriptoribus frequenter usurpari, notavi ad Epithal. Laur. p. 496. tom. iv. P. L. M. Nunc illud *melos* a librariis corruptum puto ex *meo*, quod rectum videtur, et inde ab Ascensiana edit. in omnes impressos migravit.

loco non accipiendi sunt de iis, qui fiunt in scena ab actoribus fabularum tragicarum quasi Maximianus se dicat serviisse scenæ, et reliquos histriones cantu superâsse; sed generatim sunt maximo clamore et sono editi, quoniam tragici induebant personas e ligno cavato et ore hiante factas, per quas sonus multo grandior solito emittebatur. Quo pacto auctor vim vocis et laterum suorum extollit, eaque maximos etiam clamores, quales tragicorum sint, se vicisse affirmat. Declarant hi Prudentii versus contra Symm. ii. 646: *Ut tragicus cantor ligno tegit ora cavato, Grande aliquod cujus per hiatum crimen anhelet.* Hinc *bacchari* et *boare* tragœdi dicuntur. Juvenal. vi. 635: *Grande Sophocleo carmen bacchamur hiatu.* Et Apulei. Flor. lib. 3: *Tragœdi ni cotidie proclamant, claritudo arteriæ obsolescit: igitur itentidem boando purgant ravim.*——33. *Tolerantiam rerum humanarum*] tribuit sapienti Cicero Parad. iv. qua, quicquid inciderit, æquo et constanti animo fert. Sed hic est durities et firmitas corporis, quæ varias aëris et vitæ mutationes sine offensa valetudinis subit.——35. *Vertice nudato ventos.*] Sic Sil. Ital. i. 250, de Hannibale: *tum vertice nudo Excipere insanos imbres, cœlique ruinas.* Quem ad locum, Dausquejus, p. 29, verba nostri poetæ, aliorumque scriptorum similia adducit. ——36. *Solstitium*] pro calore solis æstivo. Virg. Ecl. vii. 47: *Solstitium pecori defendite.* Horat. Epist. i. 11, 18: *Pænula solstitio, campestre nivalibus auris.*——37. *Innabam gel. undas*, pro *undis* vel *in undas.* More serioris Latinitatis verbum compositum *innabam* construit cum casu, quem præpositio extra compositionem poscit. Quod in Avieno frequenter observavimus, ut *incubat oram* D.O. 529, *gentes incumbunt Istrum*, 457, *pelagi invehit undas*, 795. Idem Avienus *succedunt habenas* dicit pro *cedunt sub habenas*, v. 329, et 1213. Cæterum natare in gurgite Tiberino est inter crebras exercitationes juventutis Romanæ, cujus in primis mentionem facit, Horat. Carm. i. 8, 8. iii. 7, 28. iii. 12, 7.——39. *Exiguo pot requiescere som.*] ut Catull. lxix. 5: *molli requiescere somno.* van Ommer.——42. *Sumere vina.*] Ovid. Fast. ii. 636: *Parca precaturæ sumite vina manus.* ——45. *Animum tantis inflectere rebus,*] h. e. advertere, applicare,

30. Pro *Ut semp.* L. *Et* habet. 32. *juncta dec.* habet V. Gr. G. *vincta* reliqui, quod et mihi præferendum videtur licet *juncta* malit Burmann. ad Anth. Lat. tom. ii. p. 533. qui ibi per errorem *vincta dolore* scribit. 34. *Insuperare min.* cod. L. inepte. 36. *Non grave fr.* V. L. Pu. *non mihi fr. erat* G. cæteri *nec grave.* 37. *Et nabam* R. *Tiberini fluminis* plerique *vel hiberni* superscribunt V. et Gr. quæ vox facile ex ignotiore nomine proprio, eoque corruptius scripto *Tiberini* exsculpi potuit. Nam antiqua Germ. habet *tybrini gurgitis.* Et *gurgitis* etiam præferunt R. L. Pu. quod mihi præstare videtur. 38. *Nec timui dubio* vel *tumido* V. L. G. Pu. *Non timui* R. Reliqui scribunt *Nec metui dubio.* 41. *Ac si* V. Gr. *Et si* R. *Aut si* G. quibus omnibus melius est, quod reliquæ vulgatæ habent, *At si.* 42. *Aut lenis fecit* A. Pu. *Aut fecit lætus* cod. Pulm. V. Gr. G. Pi. *Quod fecit lætus* L. Alii recentiores, qui *levis fec.* scribunt, sine dubio peccant. Major auctoritas pronunciare pro *lætus* videtur, idque etiam vindicat Withof. p. 299. Rich. van Ommeren τὸ *levis* prima longa positum notavit in Columbani Monost. v. 65: *Levis non animum torquentis tura fatiget.* Sed hic versus obscurus pariter et corruptus videtur, ut nihil ex eo decerni queat. 44. *Et quicunque solet,* sic plerique impressi et Ms. *Et qui cuncta* G. Pi. et cod. Pulm. 45. *Tantis infl. rebus* habent vulgatæ pleræque, *cunctis infl. reb.*

accommodare, ut Propert. iv. 8, 77: *Colla cave inflectas ad summum obliqua theatrum.* Alias *inflectere* est permovere, adsuefacere. Claud. IV Cons. Hon. 300: *nec sic inflectere sensus Humanos edicta valent, ut vita regentis.*——47. *Hoc quoque virtutum certamine,*] nempe eo quo virtutes sive vires bibendi probantur. Certare enim bibendo, et vincere vincique sollenne erat in symposiis. Vid. Hor. Carm. i. 36, 14. Virtutes intelligit, quales hactenus exposuit, corporis atque membrorum, neque igitur audiendus Withofius Enc. Crit. p. 301, qui, ut vitium, quod est in nomine *Socratem*, eliminet, *Doctorem* pro ea voce ponit, et Socratem hic *doctorem virtutum*, quæ sunt animi, per eminentiam vocari putat: *Hoc quoque virtutum quondam certamine magnum Doctorem palmam promeruisse ferunt.* Sed sic scriptura omnium librorum, ipseque sensus verus auctoris pervertitur. Quod *Socratem* secunda longa enuntiavit, fecit id corrupto ætatis suæ more, siquidem idem admisit Sidonius Apoll. Epithal. Polem. v. 96: *Socratica post hunc Secta micat.* Et Paulinus, auctor Eucharistici, v. 73: *Dogmata Socratis, et bellica plasmata Homeri.* Cæterum quod Socrates consuevit interesse frequentibus symposiis, iisque pro loco et occasione differendi de rebus egregiis uti, hinc Maximianus jocose finxit, eum magnum compotatorem fuisse.——49. *Hinc,* nempe his virtutibus *valuisse Catonem,* his respicere videntur verba Hor. Carm. iii. 21, 12: *Narratur et prisci Catonis Sæpe mero caluisse virtus.* Eandem famam secutus Martialis ii. 89: *Quod nimio gaudes noctem producere vino, Ignosco: vitium, Gaure, Catonis habes.* Sed opinio hæc, Catonem se largius vino invitare solitum, falsa fuit, judice Dion. Lambino ad Horatii l. c. Et Plutarchus vitæ ejus scriptor, tum ipse Cato apud Cicer. de Sen. c. 14, affirmat, delectatum eum conviviis vicinorum, aviditate sermonis cum plurimis miscendi ad multam noctem productis.——51. *Ad utrumque ferebar*] malum æque ac bonum, quod mihi contingeret: utrique obvius fiebam prompto et intrepido animo.——54. *Et rerum dominus nil cup. fui.*] Ex mente Stoicorum ait, omnia se possidere, omnium rerum se dominum esse, siquidem nihil cupiat, neque ullius rei indigeat. respiciens forte sententiam Hor. Carm. iii. 16, 25: *nil cupientium Nudus castra peto— Contemtæ dominus splendidior rei,* etc. Fortasse *rerum dominum* appellans regem se esse dicit, nihil cupiendo, quia *rerum potiri* dicuntur reges. Et sic imitatus videtur Senecam, qui in Thyest. v. 388: *Rex est, qui metuit nihil: Rex est, qui cupiet nihil. Hoc regnum sibi quisque dat.* Cæterum ultima in *cupiendo* correpta deterioris ævi indicium est. Conf. Licentii Carm. v. 1.——57. *In te corruimus*] Tua causa fit, ut corpore plane labefacto procumbentes occidamus. Ita Auso-

vetus Germanica, quam lectionem bonam existimo, quæ facile librariorum incuria abire in *tantis* potuit. Nam auctor vult, difficile admodum esse, animum ita accommodare rebus omnibus, et flectere in omnes partes posse, ut contraria adeo, et quæ sibi adversa sunt, pari facilitate ferat. Sed fortasse *tantis* accipiendum est pro *tot*, quomodo sæpius occurrit apud scriptores ævi medii. Igitur nihil mutare volui. 47. *Certamine magnum* vulgatæ. *cert. magno* V. *certamine longum* G. quod vitiosum videtur. 48. *Et Socratem* R. *Doctorem* pro *Socratem*, quasi virtutum doctorem, hic ingerit Withofius, p. 301. sed contra mentem auctoris. 50. *Nec res* L. *sed mala facta* V. et G. 51. *Ad utrumque ferebar* V. L. A. Pi. O. *quæcunque forent adversa ferebam* R. G. 52. *Tristia quæque* L. 56. *Cuncta solet* V.

nitus in Urb. v. 13: *Mox ut in occasum vitiis communibus acti Corruerunt Pœni luxu, Campania fastu.*——59. *Provincia tota,*] h. e. tota terra, vel civitas in qua vivebam adolescens. Neque enim provincia hoc loco proprio et antiquo sensu accipi potest, quo neque Hetruria, neque alia pars Italiæ provincia fuit.——60. *Optabat natis,*] h. e. puellis, filiabus suis matrimonio jungere. Ovidius quoque, Withofius inquit, p. 311, *natis* pro *natabus* dixit, Met. xiii. 660, si vulgatis libris scriptis et impressis fides sit adhibenda: *Eubœa duabus, et totidem natis Andros fraterna petita est.* Sed ibi, quicquid Ovidiani codices delirent, videri *et totidem tellus Andros fraterna* legendum, alibi latius ostendemus. Per vocem *natis* tamen non opus est, ut solas intelligamus puellas, cum etiam filios simul interpretari liceat, et incolas omnes, quibus conjunctus vixisset, si matrimonium in Hetruria, patria tellure, contraxisset Maximianus. Facit ad hanc sententiam locus Apuleii Metam. iv. p. 81, Pric: *Speciosus adulescens inter suos principalis, quem filium publicum omnis sibi civitas cooptavit.*——62. *Nullaque conjugii vincula gr. p.*] Sic Propert. iii. 13, 10: *nec femina post te Ulla dedit collo dulcia vincla meo.* Multa ejus generis notavit Broukhusius ad illud Tibulli, i. 1, 55: *me retinent vinctum formosæ vincla puellæ.* Adde Stat. Silv. iii. 3, 109: *sed jura tamen genialia cordi, Et mentem vincire toris, et jungere festa Connubia.*——63. *Ibam venali corpore,*] h. e. incessu ornatuque corporis affectato ita me jactabam in publico, ut qui me venditare cuperem aliis, quasi venales mangonio producti in foro. Mangones enim et venalitii summo studio id operam dabant, ut mancipiorum corporibus, quo vendibiliora essent, pulchritudinem quandam gratiamque conciliarent, ut Hier. Mercurialis, Var. Lect. lib. ii. c. 1, ex eoque I. Fr. Juglerus de Nundin. Serv. cap. 4, docet. Ipsaque mancipia venum exposita, quo magis spectari probarique possent, currere et salire in conspectu emtorum jubebantur. Quo respiciunt verba Propertii, iv. 5, 52: *Cælati medio quum saliere foro*, ubi *cælati* haud male exponuntur ad speciem omni mangonio et lenocinio picti et cælati. Vid. P. Burmanni Not. ad Propertii locum. Cæterum, quid sit hoc loco *ire venali corpore*, et quid spectet mollis et delicatus incessus, optime docuerint verba mulierculæ apud Petron. cap. 126: *Quo enim spectat oculorum mollis petulantia? quo incessus tute compositus, et ne vestigia quidem pedum extra mensuram aberrantia, nisi quod formam prostituis, ut vendas?—ex vultibus hominum mores colligo, et, quum spatiantem vidi, quid cogites, scio.*——68. Parum placere potest, quod in vulgata lectione est ἀσύνδετον *effugiens, volens.* Quod quum levissima mutatione tollat Barthii

58. *Ultima teque tuo* L. 59. *Meritis Etruria nostris* A. Pu. Pi. O. et al. Withofius corrigit *Hetruria nostra. meritis provincia tota* V. R. Gr. L. G. Posterior lectio genuina videtur. Gauricus primum invexisse videtur *Hetruria*, quæ tamen patria Maximiani ex Eleg. V. 5. et 40, satis intelligitur. 63. *Vernali corp.* A. Pu. Pi. O. *venali* V. Gr. L. G. *juvenili* R. *venali*, ut lectionem sinceram et elegantem explico in not. 65. *Fuerat vel forte petita* G. A. Pi. O. et al. *fuerat vel ut ante pet.* L. *vel quæ fuit ante pet.* V. 66. *Eripuit vultus* cod. Pulm. 67. *Et nunc subrid.* L. A. Pi. O. et al. *Et modo* V. R. Gr. G. 68. *Non tamen effugiens,* vulgatæ. *Non tamen effugiens* corrigit Barthius Advers. xvii. 11. *sive latere volens* vult Withofius, p. 312.

emendatio *et fugiens*, malui hanc sequi, quam aliam Withofii, in V. L. indicatam, quæ magis recedit a litteris, et τὸ *tota* delens vim sententiæ aufert. Cæterum vix latere quemquam potest, imitari his voluisse auctorem Horatiana hæc, Carm. i. 9: *Nunc et latentis proditor intimo Gratus puellæ risus ab angulo*, tum illud Virgilii Ecl. iii. 65: *Et fugit ad salices, et se cupit ante videri.*——72. *Sponsus genialis*, ut quidam libri legunt, quis sit, explicare nequeo, *genetalis* insulsum est: *generalis*, quod codd. mspti servant, aptiorem sensum habet, qui est communis omnium puellarum, quem omnes puellæ sibi vindicare cupiunt.——76. *Viduo frigidus usque toro*] *Frigere* dicuntur, qui soli cubant et sine conjuge. Propert. iv. 7, 6: *Cum quererer lecti frigida regna mei.* Tibull. i. 8, 39: *quæ frigore sola Dormiat, et nulli sit cupienda viro.* Ovid. Am. iii. 5, 42: *Frigidus in viduo destituere toro.*——80. *Non mihi grata brevis*] Alia mens Ovidio Am. ii. 4, 36: *Conveniunt voto longa brevisque meo.*——81. *Cum media tantum,*] Cum a matrimonio abhorrerem, amavi tantum ludere cum puellis, iis quidem, quæ mediæ formæ essent.——82. *Major enim mediis,*] Similiter Martialis i. 58, ubi, qualem puellam velit, ostendit: *Illud, quod medium est, atque inter utrumque, probamus.*——83. *Corporis has nostri,*] A rebus mediis, h. e. iis, quæ mediocritatis laudem habent, inopinato transit ad partes medias corporis, rebus Venereis inservientes. Quæ μετάβασις ut aliena ab hoc loco et coacta est, ita haud leve proterviæ auctoris documentum. Idem mentitur, et secum pugnat, qui contraria dixerat, v. 73.——84. *Mater amoris habet,*] Similiter Ovid. A. A. ii. 708.——85. *Sed quæ non macra fuisset,*] Discrimen, quod inter *gracilem* et *macram* est, ex hoc ipso versu Maximiani notavit Sert. Ursatus in Monum. Patav. p. 271. Gracilis est natura, macra vitio valetudinis.——86. *Carnis officium*] pro Veneria corporis oblectatione positum, ex infimæ et ecclesiasticæ Latinitatis furfure est, et valde exagitatur a Jano Dousa, Præcid. ad Petron. lib. ii. cap. ult. Sed tamen excusabile delictum Maximiani est, si labe quadam sui sæculi adspersus est. *Carnea membra* pro carnosis et succiplenis, magis placere possunt, quamquam et hoc serioris Latinitatis vocabulum. Nempe hoc idem exprimit auctor, quod Martialis vult, xi. 100: *carnarius sum, pinguiarius non sum*, amicam volo corporis solidi et carnosi, quamquam non nimia pinguedine distenti.——90. *Vernarent*, i. e. florerent. Apud Martial. ii. 61: *vernant dubia lanugine malæ.*——92. *Cypris ubique.*] Cypridis vocabu-

70. *Lætior hoc multo, q. m. t. foret* A. Pi. O. et al. *Lætior hoc potius, quod m. t. fuit* V. R. Gr. G. *hoc potius, quum male tuta fuit* L. Ego legam: *Lætior hoc potius, quod male tecta foret.* 71. *Formosus eram* L. 72. *Sponsus sic genialis eram* A. Pi. O. et al. *genetalis* L. *generalis* V. R. Gr. G. 74. Pro *durus eram* Withofius, p. 312, mallet *durueram;* quia τὸ *eram* paullo ante præcessit, et illud vicinæ voci *Fecerat* melius respondet. 79. *Corpore pingues* vulgatæ. *pectore* V. et Gr. quæ lectio valere non potest. 80. *Nec mihi—nec* pleræque vulgatæ. *Non mihi—non* V. R. cod. Pulm. et G. idque servandum videtur. 85. *Sed non quæ macra* vulgatæ pleræque Pu. Pi. O. *sed quæ non macra* V. L. G. 87. *Sic quod in ampl. delectat.* Sic omnes fere exhibent editi, qui e Gaurici fonte manârunt; sed vitiose, ut sensus laboret. Una antiqua Germanica rectissime *sit quod in amplexu delectet stringere corpus.* 88. *Ne lædant pressum* G. Pu. Pi. O. et recentiores. Pejus est *tenerum,* quod offerunt V. R. Gr. 92. *Cypris.* pro eo *Cyprus* G.

lum, pro Venere, a priscis poetis Latinis non usurpatum observant, Fr. Vavassor in Antibarb. s. libello *de vi et usu quorundam verborum*, voce *Cypris*, et Moneta in *Menagianis*, tom. i. p. 41, qui recentioris ætatis poetas, qui usurpaverint, tres tantum cum Maximiano nostro nominat. Notavimus idem ad Reposiani Carm. v. 23. tom. iv. P. M. p. 322.——93. *Aurea cæs.* h. e. flava et aurum colore referens, ut auctor lyrici ad Lydiam, v. 6, dicit *capillulos Flavos, lucentes ut aurum nitidum. Cæsaries* alias propria virorum est, sed puellæ tribuens noster Virgilium secutus videtur, qui Georg. iv. 337, de Nymphis: *Cæsariem effusæ nitidam per candida colla* et noster similiter *cæsariem* cum *lactea cervice* jungit, *demissa cervix* quæ una cum cæsarie descendit in humeros. Fortasse melius legatur *commissa*, i. e. conjuncta *vultibus ingenuis cervix lactea.*——94. *Vultibus ingenuis*, i. e. non fucatis, aut simulate compositis, facie liberali. Solet *vultus* plurali numero efferri, ut apud Ovid. Met. viii. 677: *super omnia vultus Accessere boni*, et multis aliis locis. Idem *ingenuas genas* dicit Her. xx. 6: Am. i. 14, 52, et Apulei. in ἀνεχομ. v. 8, ubi vid. Burm. Anth. Lat. vol. i. p. 661: *Visa sedere*, quod vulgatæ post recensionem Gaurici tenent, nescio quem sensum habere possit. Qui illud usurpârunt, videntur *sedere* accepisse pro *placere*, quod ipsum alii librarii posuerunt, reputantes fortasse, sic usurpatum a Virgilio esse, quando *sedet hoc Æneæ, sedet animo* dixit, quemadmodum explicat Steph. in Thes. L. L. Sed hanc interpretationem refutat Vavassor in Antib. v. *Sedet.* Ego lectionem antiquiorum exemplarium *visa decere*, ut aptissimam, reducendam putavi, quæ deserta a quibusdam videtur, quod male construi *decere* cum *vultibus ingenuis* crederent. Sed τὸ *decet* sæpe cum dativo posuisse antiquos, Plautum, Terentium, Sallustium, Livium, monent eruditi ad Gell. ix. 15.——95. *Frons libera.*] Hoc Ommerenus illustrat loco Virg. in Ciri, 497: *Et patulæ frontis species.*——97. *Modicum tumentia labra* laudat poeta, quia plane tumida habentur deformia. Sic auctori Moreti, v. 33, deformis Afra Cybale inter alia est *Torta comam, labroque tumens. Turgida labra* ridet, Martial. vi. 39.——99. *Teres collum,*] quod rotundum, plenum solidumque est, ut Hor. Carm. ii. 4, 21, *teretes suras* dixit, Catullus, lxi. 181, *brachiolum teres*, et Arborius in Eleg. ad Nymph. nim. Cult. v. 23, *teretes digitos*. Vid. Barth. Advers. xxi. 6, *aurum* hoc loco est monile aureum et gemmatum, *visum est pretiosius*, propter teres collum, quod ambit. Sic in Arborii Elegia: *Cum teretes digiti dent pretium lapidi.*——100. *Gem-*

94. *Visa sedere magis* Pi. O. et aliæ plures. *visa decere* V. Gr. L. Pu. idque, ut rectius, alteri *sedere* præfert Burmann. ad Anthol. Lat. vol. i. p. 661. 95. *Et* deest in V. R. et G. *lumina nigra* Pu. Pi. O. et aliæ recent. sed *nigra* vix repetita videntur a poeta post *nigra superc.* Igitur melius *lumina clara* V. Gr. G. et L. qui *nigra* superscribit. 96. *Mutata* et *notata* scribitur in R. 98. *Quæ mihi gustanti* scribunt omnes edit. e recens. Gaurici, sigillatim Pi. O. et recentiores; eaque lectio corrigendi causa introducta videtur. nam antiquiores habent *quæ gustata mihi* V. R. Gr. G. Hoc tamen, licet minus elegans, reducendum putavi. 99. *Visum est* V. R. G. reliqui τὸ *est* omittunt. Pro *in tereti*, L. *incerti*, G. *interiti*. 102. *Hoc modo crim.* V. Gr. 103. *Omnibus horis* L. et floril. msptum Santenii. 105. *Exultet* G. 106. *Juvenale* G. 107. *Hunc tacitum tristemque vides* corrigit Withof. p. 312. *fit clarior* G. Pi. O. *carior* V. Gr. quod præferendum videtur.

maque plus radiare.] Sic auctor Epithal. Laur. v. 36: *Nam tibi non gemmæ, sed tudas lumina gemmis; Atque alias comit, per te componitur aurum.*——109. *Cuncta trahit secum,* etc.] Hunc versum Goldastus ad Paræn. Vet. p. 84, putat Abbatem Columbanum Epist. ii. ad Seth. v. 63, expressisse: *Omnia tempus agit, cum tempore cuncta trahuntur,* qui et hunc similem habet, v. 70: *Omnia dat, tollit, minuitque volatile tempus.* P. Burmannus ad Anthol. Lat. vol. ii. p. 349, pro *volatile tempus* Columbani mallet scribere *volubile* Maximiani, idemque in Ovidii versu, qui bis occurrit, Am. i. 8, 49, et Met. x. 519: *Labitur occulte, fallitque volatilis ætas,* e membranarum quarundam scriptura *volubilis ætas* substituendum censet. Sed hæc non temere permutanda. Illud enim poetis solam celeritatem temporis, hoc etiam (*volubile*) mutationem conversionemque rerum in eo factam exprimit. Unde Ovidius Trist. v. 8, 15: *Passibus ambiguis fortuna volubilis errat,* h. e. quæ volvit et invertit omnia. Et hinc recte noster *vertitque volubilis ætas.* Cæterum et Maximiani versui consonat hic Calpurnii, x. 32: *Omnia tempus alit, tempus rapit, usus in arcto est.*——112. *Viv. cum neq. sit mihi posse mori.*] Expressit ex Ovid. A. A. ii. 28: *Et quoniam in patria—Vivere non potui, sit mihi posse mori.*——113. *Dura premit mis. conditio vitæ*] Conditio accipitur de sorte humana, et de omni lege, quam hominum vitæ natura dixit, quarum præcipua est lex moriendi. Cic. ad Att. xv. 1: *Ea conditione nati sumus, ut nihil, quod homini accidere possit, recusare debeamus.* Sic auctor Eleg. in Ob. Mæc. v. 118, *angustam conditionem* vocat sortem brevis ævi. Et Epitaphium antiquum Sabelli in Burm. Anthol. Lat. lib. iv. 48: *Nunc etenim vivis, nunc et felicius ævum Ducis, ab humana conditione procul,* Propertius iii. 1, 60, *mortis extremam conditionem* posuit pro sorte fati et interitus omnibus rebus communi. His cum locis nostrum comparat Burm. Anth. vol. i. p. 277.——115. *Mors optata recedit.* Sen. Herc. Œt. 122: *Felices sequeris mors, miseros fugis.*——117. *Tantis defunctum partibus,* i. e. tot partibus. Partes vero, quibus defunctus sit, mox recenset, nempe sensuum corporis, et mentis deminutionem. Iterum sic infra noster, v. 209: *his partibus ætas Defluit.* Pariterque Juvenalis, ubi detrimenta sensuum in senibus recensens ad surditatem eorum pergit, Sat. x. 209: *adspice partis Nunc damnum alterius.*——118. *Tartareas viv. const. inire vias,* h. e. constat me vivum mori incipere, *viam Tartari* etiam Seneca nominat, Herc. Œt. 1119, *viam*

109. Pro *vertit,* quod in vulgatis est, *verrit* legendum esse, ut τῷ *trahit* respondeat, Goldastus ad Paræn. vet. p. 84. existimat. Ego vero præfero *vertit.* Vid. not. 110. *Nec pat. tuta* L. *currere quemque* Pi. O. et al. recent. *quæque* V. Gr. Pu. *ducere quæque* G. 112. *Da mihi posse* V. *sit mihi velle mori* R. Sed hoc contrarium est ei, quod v. 8. dixerat, *velle se mori,* idque *omni pejus funere esse.* 113. *Miseros conditio vitæ.* Sic omnes scripti et excusi. Withofius, p. 313, ut vitium metricum a poeta avertat, ita mutat: *O quam dura premit nos sors, qua tradita vita est.* Sed hæc emendatio fundamentum nullum, nisi in auctoris ingenio habet. 115. *Optata recedit.* Sic omnes impressi. *refugit* V. 116. *At quum* pleræque vulgatæ. *Sed cum* G. *Et cum* R. et L. Pro *tristis* R. *letus* inepte. 117. *Me nunc* R. *Heu vero me* G. quæ etiam *defunctum in partibus. perfunctum in part.* L. *defectum partibus* V. 118. *Tartareas unum* V. *vinum* Gr. vitiose. *Vinum tartareas* G. *inire vias* vulgatæ. *adire* et *inire* simul exhibet L.

lethi Hor. Carm. i. 28, 15: *vivo funere perditum* Rutil. i. 518.——119. *Gustus minor.*] Ovid. ex Pont. i. 10, 7: *Os hebes est positæque movent fastidia mensæ.*——123. *Subeunt oblivia mentem.*] Pro primario senectutis vitio Juvenalis habet oblivionem, Sat. x. 233: *sed omni Membrorum damno major dementia, quæ nec Nomina servorum, nec vultum agnoscit amici.*——126. *Atque intenta suis.*] Ovid. Trist. iv. 1, 4: *Mens intenta suis ne foret usque malis Obstupet*, immota, sensus et consilii expers hæret. Ovid. Trist. i. 2, 32: *ambiguis ars stupet ipsa malis.*——129. *Non fora sollicito*] voce et oratione mea commovere studeo, quando judicia habentur. *studere, operam dare foro* alii scriptores dicunt.——130. *Litibus aut rabidis.*] Scriptum ab auctore *rabidis* esse, plures scriptorum loci docere possunt, quibus causidicorum in foro rixæ, contentiones et clamores, ut rabies canina describuntur; a quibus ipse *rabula* forensis dicitur. Sufficiat hic Senecæ, Herc. Fur. 172: *Hic clamosi rabiosa fori Jurgia vendens improbus iras et verba locat.* Dicitur hic causidicus operam forensem, rixas et verba sua locare, vel venalia habere pretio. Atque hoc ipsum significat Maximianus per *commoda dura*, quæ se sequi vel appetere dicit litibus in foro exercendis.——134. *Exsanguis, funer. color.*] Ov. Her. xxi. 215: *Concidimus macie, color est sine sanguine.*——136. *Scabrida membra,*] (vox infimæ Latinitatis,) i. e. scabie, porrigine, vitiligine obsita et aspera. vitiosus corporis habitus, ex fame, vel vitioso alimento et sordibus corporis, ut indicat Serenus Sammon. cap. vi. Sic *scaber unguis*, Ovid. A. A. iii. 276, et *scabræ robigine fauces*, Met. viii. 802, sicut ipsi Robigine *scabræ manus* tribuuntur, Fast. iv. 921, *uncæ manus*, unguibus acutæ, *lacerant* assidue scabendo perstringunt. Hinc *lacerum porrigine corpus* dicitur Gratio v. 408. Senes autem infestari porrigine dicuntur.——139. *Ciliorum serta*] satis eleganter dictum, quia cilia vel palpebræ tanquam sertum oculos cingunt et ambiunt, apte etiam *tegebant*, siquidem

119. *Nam* vel *jam* V. *ipsa minora* exhibent editi post Gaur. et Asc. *atque* vel *ipsa caligant* V. R. Gr. G. quod, licet vitiosum, ab auctore, illud e correctione esse videtur. 120. *Noscere cuncta* V. R. *noscere tuta* L. reliqui *certa*, quod rectius est. 121. *Nulla est quoque gr.* L. *nulla est mihi* G. et Pu. *jam nulla grata* R. 122. *Putat* V. 123. *Et Leth.* conjicit Ommerenus. 126. *Obstupet illa* V. R. 127. *Summa voluntas* unica habet G. 128. *Heu fugit* plerique editi. *effugit* V. R. Gr. G. quod equidem malim. *et votis* G. *gratia summa* V. 129. *Non blanda* L. et G. 130. *Heu rapidis* habent omnes editi post Asc. sed *aut rap.* V. R. *haud rap.* G. et Pu. et *haud* vel *aut* sine codicibus conjicit Ommerenus. Barthius Adv. xvii. 11, quia vulgata lectione *heu rap.* contraria priori versui dici videt, voce una in duas partes distincta ita scribendum hariolatur: *litibus heu rapidis dum mea damna sequor.* Withofio etiam, p. 314, videtur *aut* legendum, vel certe *sequens* loco τοῦ *sequor*, ut præcedentibus illis *nec blanda poemata fingo* connectatur, et de amantium ludicris iris rixisque intelligatur. Cæterum Barthius *rabidis* scribendum putat pro *rapidis*, ut forenses furias, canibus comparatas, exprimat. recte omnino: idemque præfert L. 131. *Quondam delecta* legit Bipont. cum nonnullis aliis: sed præfero *dilecta*, quod habent L. G. A. Pu. Pi. O. *relinquit* G. 136. *Tabida membra* vulgatæ. *scabida* V. R. Gr. L. *scabrida* G. Hoc *scabrida* ego præferam, ut aptius metro et sensui, vocabulum infimæ Latinitatis. 138. *Deplangunt* quidem omnes, sed reponere malim *Deplorant*, ut rei convenientius, si quidem aliqua auctoritas adesset.

Isidorus de iis xi. 1: *Cilia sunt tegmina, quibus cooperiuntur oculi, et dicta cilia, quod celent oculos tegantque tuta custodia.* Dubito autem, an cilia hoc loco potius accipienda sint de superciliis. His enim magis convenit, quod *serta* dicuntur, nempe pluribus complicata pilis, et quod deinceps *silva hispida.* Nisi forte pro *serta* legendum est *septa*, quia Lactant. de Opif. x. 2: *Ipsæ palpebræ, pilis in ordine stantibus vallatæ, septum oculis decentissimum præbent.*——140. *Incumbens hispida silva*, nempe horrentium densarumque setarum vel pilorum. Nam sic *faciem hispidam* Hor. Carm. iv. 10, 5, dicit barbatam. Virg. Ecl. viii. 34: *Hirsutumque supercilium, promissaque barba.* Pariter coma silvæ comparatur. Ovid. Met. xiii. 845: *coma plurima torvos Prominet in vultus, humerosque, ut lucus, obumbrat.* Hæc vero hispida et horrentia supercilia poeta non pro indicio senectutis ponere videtur, sed luctus et squaloris inculti. Quem similiter pingit Ovid. Trist. i. 3, 90: *Egredior...Squalidus immissis hirta per ora comis.*——141. *Nescio quid torvum s. fur. vid.*] Sic Sen. in Thyest. 706: *torvum et obliquum intuens torva videre* fortasse Ovidius scripsit Her. xvii. 16: *Si non est ficto vultus mihi tristis in ore. Nec sedeo duris torva superciliis.* Nam Puteanus codex cum sex aliis habuit, *nec videor*, quod placet Heinsio, et fortasse melius vertitur in *video*, unde librarii fecerunt *sedeo*. Burmannus tamen vulgatam defendit.——145. *Duplex se littera findit.*] Sententia auctoris hæc est: Legenti mihi librum, litteræ omnes videntur quasi duplices, ancipites, vagæ et confusæ oberrare, ita ut pagina, quamvis nota mihi et olim lecta, ut sciam, quot et quibus verbis constet, nunc tamen *largior* et pluribus litteris, spatium excedentibus, conferta appareat. Affectus hic oculorum, quo dupla se ostentant objecta, alias ebriis et entheis tribuitur, quibus oculorum musculi, vel nimio spiritus ardore contrahuntur, vel solvuntur humiditate, ut Farnabius ad hæc verba Senecæ, Agam. ii. 728, observavit: *Sed ecce gemino sole præfulget dies; Geminumque duplices Argos attollit domos;* quibus imitatus est Virgilium Æn. iv. 470. De ebriis diserte Juvenal. vi. 304: *Cum bibitur concha, cum jam vertigine tectum Ambulat, et geminis exsurgit mensa lucernis.* Lactant. de Opif. Dei c. 9: *Furiosis et ebriis omnia duplicia videntur.* Qui hoc idem sanis et sobriis nonnunquam accidere ex certis causis docet, quas nunc non persequimur. Itaque senibus hoc vitium inesse posse propter debilitatem nervorum, dubio caret, qui tamen alius veterum id de iis dixerit, nunc non succurrit.——149. *Eripitur sine nocte dies*, h. e. eripitur interdiu, etiamsi nox nulla sit. Doctiss. Ommerenus hic legendum conjicit *Eripitur sic nocte dies*, adeoque noctem accipit pro ipsa caligine oculis offusa, id-

140. *Silva tegit* V. 141. *At velut* Bipont. cum aliis. *Et velut* G. *Ac velut* reliqui mei. *inclusis* nonnulli cum Bip. sed *inclusi* rectius, quod habent G. A. Pu. Pi. O. *tetro* pro *cæco* L. *conduntur in an.* omnes impressi post Asc. sed *clauduntur* L. et *claudantur* G. quod reliquis præferendum censeo, ut hic versus cum sequente minore conjungatur. 142. *Torvum nescio quid heu furiale* V. R. Gr. *seu furiala* G. Illud *heu fur.* errore librariorum ex *seu*, quod Germanica vetus servavit, ortum videtur. Hoc igitur genuinum esse puto, et scribo *Nescio q. t. seu furiale vident.* vulgatæ habent *vel furiale.* 143. *Jam pavor est* plerique scripti et excusi. *Jam pudor est* G. *nec credere posset* L. Pu. *posse* G. 145. Pro *findit* legit *scindit* L. *fingit* G. 149. *Eripitur sic nocte dies* emendat Cl. Ommerenus. vid. not.

que probat locis Catulli, lii. 12. Ovid. Met. i. 721. Sen. Herc. fur. 823. Sed lectio vulgata et clara satis, et gravior etiam videtur esse, quam quæ ista emendatione inducitur.——150. *Septum Tautareo—loco,*] i. e. tenebroso, horrido et subterraneo specu. *Tartareum carcerem* sic dicit Calpurn. i. 52.——151. *Talia quis demens,*] intellige talia optanda, vel toleranda; vel ad *persuaserit* supple, *ut optet* vel *tolerare velit*. Neque tamen displicet conjectura Withofii p. 314: Illud *Talia*, inquit, incommode voci *persuaserit* conjungitur, meliusque alteri *cupiat*, cohærebit, quod ut fiat, mutata distinctione et levi correctione res indiget. Legendum erit itaque: *Talia quis demens homini persuaserit auctor Ut cupiat, voto turpior ipse suo?* Quis, inquit, auctor demens homini persuaserit, ut cupiat talia; qualia si cuperet, ipse suo voto turpior ac deformior esset futurus. Similiter Virgil. Georg. ii. 315: *Nec tibi tam prudens quisquam persuadeat auctor.*——153. *Jam subeunt morbi.*] Virg. G. iii. 68: *subeunt morbi tristisque senectus.*——155. *A gratis animum suspendere,*] h. e. cohibere, retinere et retrahere, ne attingat vel cupiat res gratas. Ov. Fast. iv. 849: *nec jam suspendere fletum Sustinet.*——156. *Vivere desinimus,*] nempe vita bene et jucunde uti; quo sensu iterum v. 178. Catullus carm. v: *Vivamus, mea Lesbia, atque amemus*, et Martialis multis locis.——158. *Quibus regimur,*] i. e. quibus tanquam primariis ad tuendam vitam præsidiis utimur. Sic infra v. 248: *Et lux, qua regimur, redditur ipsa gravis.* Ommerenus illustrandi causa apposuit locum Senecæ, Troad. v. 396: *Si sic, quo regimur, spiritus effluet.* Et notum est Virgilii Æn. iv. 336: *dum spiritus hos reget artus.* Sed tamen ratio verbi *regere* in spiritu et anima magis apparet, quam in alimentis, de quibus Maximianus. Itaque insolentius hoc verbo usum arbitror.——*Fastidita jacet,* i. e. spernitur, abjicitur. Ea notio verbi frequens bonis scriptoribus. Cic. Tusc. i, 2: *Jacent ea semper, quæ apud quosque improbantur.* Claud. laud. Stil. ii, 130: *Quod nec inops jaceat probitas, nec inertia surgat Divitiis.* Hinc *abjecti* neglecti. Vid. Avien. D. O. 388.——165 *Jacens natura*, sc. corpo-

151. *Persuaserat* L. 152. *Turpiter esse* G. *turpior ipse suo* vult Withofius. vid. not. 156. *Vivere destitimus* L. Gr. G. sed vulgata melior *desinimus.* 157. Varie hujus versus verba ponuntur vel mutantur in exemplaribus. Voss. cod. duplicem lectionem exhibet: *Et me jam* (vel *quem*) *dudum cui* (vel *non.*) Vitiosius L: *En me quem dudum quem nulla.* Germanica vetus verba tantum aliter ordinat, ac vulgata: *Et me cui dudum jam nulla adversa nocebant.* Gudius in Not. ad Phædr. iv. 18, p. 93, sic in codice vetustissimo Divionensi legi affirmat: *Et me jam dudum, quem nulla adversa movebant, Ipsa quibus regimur, nunc elementa nocent;* atque sic *nocere* cum accusativo Græco more positum existimat. Sed tamen alii vetusti, ut vidimus, *cui nocebant* exhibent, et in minore versu plurimi libri præferunt *alimenta gravant.* Unde pro illa constructione Græca τοῦ *nocere* nihil hinc confici potest. 158. *Nunc alimenta gravant.* Sic omnes fere scripti et impressi. sola vetus Germ. habet *alimenta nocent*, quod sine dubio ab editoris errore vel sapientia est, qui elegantius putabat post *nocebant* recurrere *nocent.* Gudius l. c. e cod. Divionensi citat *nunc elementa nocent.* sed verum esse *alimenta*, manifeste docent *sequentia.* 159. *Esse sibi satur.* L. *Esse licet sat.* G. sed præstat vulgata lectio *Esse libet.* 160. *Abstineas, abstin.* L. *ast abstinuisse* pleræque vulgatæ. omittunt *ast* V. Gr. G. 162. *Fastidita nocet* G. sed rectius omnino vulgatæ *Fast. jacet.*

F

ris mei debilitata et depressa, *quæ sponte*, per se, nulla causa externa adjuvante, *solvitur*. Infra v. 259: *Omnia naturæ solvuntur viscera nostræ.*——166. *Vitio carpitur ipsa suo*] Ommerenus similem locum Ovidii annotavit, A. A. ii. 114: *Forma bonum fragile est, quantumque accedit ad annos, Fit minor et spatio carpitur ipsa suo.* ——170. *Fit magis e damn. tristior*] Locutio hæc, annotante Withofio p. 315, qua comparativo vox alia ejusmodi adjicitur, pertinet ad pleonasmos, et interdum, quamquam rarius, occurrit apud illos, qui post Latinæ linguæ ἀκμὴν vixerunt. Idem de verbis, quæ pleræque editiones exhibent, *damnis tristior urna meis*, quærit, quid per urnam hic intelligi debeat. Videri librarios vel sepulcralem, vel aliam quam urnam intellexisse, qua opes condi possint, quorum hoc ineptum, alterum intempestivum sit. Itaque ulcus sic sanandum esse credit: *Fit magis et damnis justa querela meis*. Sensum autem hunc esse ait: Omnia remedia, quæ parantur, pereunt, et in vanum recidunt cum ipsa materia et impensis, unde querela mea magis justa redditur ipsis illis damnis, opibusque frustra erogatis. Sed perperam videtur Withofius *damna* de jactura opum accipere: verba potius ea ex antecedentibus sententiis et verbis interpretanda sunt. Nominavit paullo ante v. 164, *vitæ damna:* dixit porro v. 165, naturam suam *sponte* et *vitio suo solvi per horas*, h. e. decrementa corporis et valetudininis continua pati. Jam, cum medicamenta etiam frustra adhibeantur, subjicit denique, per continua ista decrementa fieri, ut quælibet hora damnis istis, quæ afferat, tristior fiat. Unde lectionem, quam antiqua Germanica suppeditat, in primis probo: *Fit magis et damnis tristior hora suis.*——171. *Non secus*, etc.] Comparatio est cum opifice vel fabro, qui ruinosam domum fulcire nititur *diversis* et *contra* positis objicibus vel trabibus. Pari phrasi utitur Ovid. Trist. i. 5, 5: *Te mea, supposita veluti trahe, fulta ruina est.*——176. *Dissimulare licet,*] premere animo et tegere lætiorum rerum, ut sunt spectacula, usu. Sic usurpavit Ovid. Trist. iii. 1, 6: *Nec domini fortuna mei est, ut debeat illam Infelix ullis dissimulare jocis.*—— 177. *Turpe seni vultus nitidi,*] Licet viros interdum fuco usos fuisse non negem, hic tamen ejus mentionem ægre concoquo: forte *cultus nitidi.* nam scriptores cultum vestemque conjungere solent. Nepos Paus. c. 3, *cultum vestitumque;* Cic. de Amic. §. 49, *vestitu cultuque*

163. *Non Ven. s. gr. m. nec.* ed. Pulm. Pi. O. *Non Ven. non grata mihi sunt* V. R. Gr. L. G. reliquæ legunt *Nec Ven. sunt gr. m. nec m. B.* Withofius p. 315. mavult legere *Non Cereris sunt grata mihi*, quia mentio Bacchi ac Cereris uno eodemque loco est aptissima, et quia auctor hic non de usu voluptatis, sed de cibo potuque loquitur, ut præcedentia demonstrant. 166. *Carpitur ipsa meo* G. male. 167. *Non potus, exp.* dedit edit. Bipont. cum nonnullis aliis. sed melior haud dubie lectio. *Non toties experta mihi* est in L. Gr. G. Pi. O. *Nec toties* Pul. 170. *Fit major ex dampnis* G. perperam. *Fit magis et damnis* Bipont. cum Pu. Pi. O. *ex damnis* V. Gr. G. *tristior urna meis* pleræque vulgatæ. *urna suis* V. R. *tristior ora suis*, adscripto *h* τῷ *ora*, G. *tristior vita mea* L. *tristior ipsa meis* Pu. Withofius p. 316. emendat *Fit magis et damnis justa querela meis*, audacissima conjectura. Rationes ejus vid. in not. 171. *Nunc secus* Bipont. nescio quibus præeuntibus. sed omnes, quorum mihi notitia est, *Non secus*, et *Haud secus L.* 174. *Sublevat auxil.* L. male. 175. *Nulla juvant* vel *levant* V. 177. *Cultus nitidi* vult Ommerenus. vid. not. *vultus nitidus vestisque decora* L.

corporis; Curt. iii. 3, 24, *cultu ornatuque*, et vi. 19, *cultus habitusque;* Liv. v. 41, 8, *ornatum habitumque*. Hæc annotavit OMMER. Sed *vultus nitidi* scriptum esse ab auctore, sequentia declarant, ubi *joci* et *convivia* nominantur. Nihil enim frequentius poetis, quam *nitidum os*, *nitidas comas* tribuere iis, qui se hilaritati, amoribus, conviviis dant. Ovid. Met. xi. 690: *non ille quidem, si quæris, habebat Adsuetos vultus, nec quo prius ore nitebat.* Idem A. A. iii. 443: *Nec coma vos fallat liquida nitidissima nardo.* Hor. Carm. i. 4, 9: *Nunc decet aut viridi nitidum caput impedire myrto.* Idem Epist. i. 14, 32: *Quem tenues decuere togæ nitidique capilli*, i. e. unguento delibuti.——179. *Crimen amare jocos*, etc.] Hæc etiam senectuti negata esse contendit Horat. Epist. ii. 2, 55: *Singula de nobis anni prædantur euntes; Eripuere jocos, venerem, convivia, ludum; Tendunt extorquere poemata.*——181. *Quid mihi divitiæ*, etc.] Sic Horat. Epist. i. 5, 12: *Quo mihi fortunam, si non conceditur uti?* et Epist. i. 2, 50: *valeat possessor oportet, Si comportatis rebus bene cogitat uti.*——183. *Pœna est partis incumbere rebus*, h. e. Ipse sibi supplicium et cruciatum parat, qui opes in hoc tantum colligit, ut partas assidua cura et sollicitudine custodiat. *Incumbere* vel *incubare* de sollicita custodia usurpatur, quacum nullus usus rei conjunctus est. Virg. Georg. ii. 507: *Condit opes alius, defossoque incubat auro.* Conf. Not. ad Sulp. Luperci Eleg. v. 11. tom. iii. P. M. p. 236.——184. *Est violare nefas*, putas nefas esse attingere, et usu capere, tanquam sacrum, quomodo Horat. Serm. i. 1, 71: *congestis undique saccis Indormis inhians, et tanquam parcere sacris Cogeris, auc pictis tanquam gaudere tabellis.* Confer etiam Serm. ii. 3, 109. Inter vitia senum hoc idem recenset A. P. v. 170: *Quærit, et inventis miser abstinet, ac timet uti.*——185. *Sitiens vicinas Tantalus undas.*] Videtur hoc, ut superiora, expressisse, ex Horatio Serm. i. 1, 68: *Tantalus a labris sitiens fugientia captat Flumina.* Plura de Tantali pœna loca poetarum produximus ad Petronii Fragm. Tomo iii. P. M. p. 62, et ad Lucilii Ætn. v. 79.——189. *Auri comis pend. pluribus hortis*] Barthius Not. ad Grat Cyn. v. 30, hunc versum Maximiani citans, *plurimus* accipit pro assiduus, atque remissus. sed hæc notio jam satis exprimitur voce sequente *Pervigil*, Ego rectius puto accipi de magno, longe extento et circumvoluto, ut dicat auctor, Draconem hortos Hesperidum magno volumine cingere et complecti. Ista imagine draconis fabula haud dubie flexuosos meatus fluvii, aut æstuarii maritimi, hortum Hesperidum ambientis, designavit, ut notavi ad Prisc. Perieg. v. 123. Sed vocabula *multus*, vel *plurimus* de magno et extento fluvii, maris, terræ tractu sæpe adhibentur. Ovid. Met. viii. 572. Avien. D. O. 463 et Or. Mar. v. 362.——190. *Pervigil observat draco.*] De dracone mala aurea Hesperidum in Libya servante sermo est, quem propterea Massylum vocat, vel Libycum, Martialis x 94: *Non mea Massylus servat pomaria serpens.* Quocum conf. xiii. 37. Sed aliud exemplum custodis dra-

178. *Queis sine jamque ipsum* V. R. L. G. 181. *Quid mihi* vel *tibi* V. *tibi* L. *demeris* vulgatæ post Asc. et Basil. O. et Bip. *dempseris* L. Gr. G. Pu. Pi. 183. *Succumbere rebus* V. ed. Pu. et Pi. male. 186. *Et oppositus*, f. *oppositis* G. 189. *Dependentia plurima* L. vitiose. pro *plurimus* forte *luridus conjicit* Pulm. cujus liber vetus hic corruptus fuit.

conis in fabulis est illius, qui vellus aureum in luco Martis suspensum apud Colchos servabat, quod pro imagine avari adhibet idem lib. xii. 52: *Largiris nihil, incubansque gazæ, Ut magnus draco, quem canunt poetæ Custodem Scythici fuisse luci.* Fabularem famam et vulgarem opinionem secutus etiam Phædrus lib. iv. fab. 19, fingit draconem abditos thesauros in spelunca subterranea custodientem. Rationem ejus opinionis reddere conatur Pomp. Festus, qui *Dracones*, inquit, *dicti ἀπὸ τοῦ δρακεῖν, quod est videre. clarissimam enim dicuntur habere oculorum aciem, qua ex causa incubantes eos thesauris custodiæ causa finxerunt antiqui.*——193. *Quærere quæ nequeo*, h. e. quæ me despero posse labore et industria quærere, reparare, augere, si forte absumserim, ea illibata semper retinere laboro. Hoc sensu verborum constituto, nihil opus est mutata interpunctione, quam Cl. Ommerenus suadet. Vid. V. L.——196. *Quæ facit ipse*, h. e. quæ ipse per oblivionem, imprudentiam, socordiam, senum propriam, committit, ut fiant.——197. *Laudat præteritos*, etc.] Idem inter vitia senum recenset Horat. A. P. 173: *Difficilis, querulus, laudator temporis acti Se puero, censor castigatorque minorum.* Et Tibull. iii. 5, 26: *Et referam pueris tempora prisca senex.*——202. *Alloquium conspuit ipse suum.*] Alloquii sui fastidium movet spurcitie oris, dum inter loquendum saliva commota frequenter spuit. De causidico vehementer loquente Juvenalis vii. 112: *Tunc immensa cavi spirant mendacia folles, Conspuiturque sinus.* Vitium concitate loquentium, maxime senum, existimatur spumans ore saliva. De Claudio sene Suetonius, cap. 30: *ira turpior erat, spumante rictu, humentibus naribus*, et Juvenal. vi. 622: *tremulumque caput descendere jussit In cœlum, et longa manantia labra saliva.*——204. *O sola fortes garrulitate senes.*] Sententia hæc forte ab Homero derivata est, qui Il. iii. 151, senes Trojanos bello inutiles, sed otiosos et garriendo fortes, cicadis strepentibus comparat. Et Cicero de Sen. c. 14, senes sermonis et colloquiorum avidos esse fatetur.——207. *Arridet de se rid. ac sibi pl.*] Horat. A. P. 101: *Ut ridentibus arrident, ita flentibus adsunt Humani vultus.* Idem Serm. i. 1, 66: *Populus me sibilat, at mihi plaudo Ipse domi.*——209. *Hæ sunt primitiæ mortis,*] tanquam ex messe multorum malorum offerendæ et sacrificandæ Morti; si quidem primitiæ dari vel libari Diis dicuntur, et totus homo *victima est nil miserantis Orci*, secundum Horatium. ——210. *Ætas defluit*, pedetentim progrediendo absumitur, ut rivus, aquis deficientibus exarescens. *Rusticus exspectat dum defluat amnis* Horat. Epist. i. 2, 42, *ima petit*, extrema, finem.——213. *Labitur ex humeris vestis,*] fluit ex humeris, nec bene sedet vestis, quia jam laxior est, corpore meo demisso, vel depresso et exili facto. Significare idem videtur, quod Horat. Serm. i. 3, 31: *Rusticius tonso toga defluit, et male laxus In pede calceus hæret.* Non satis placet

193. Hunc versum Ommerenus ita interpungendum censet: *Quærere, quæ nequeo semper retinere, laboro.* 197. *Præsentes increpat actus*, et a manu sec. *despicit* L. 198. *Hoc solum* Pu. et aliæ. 200. *Desipit ipse* V. Gr. *decipit ipse* Pu. 201. *Vobis ref.* G. 202. *Narrat* pro *horret* V. Gr. *conspicit* pro *conspuit* G. male. 206. *Horrent* V. Gr. 210. *Defuit* G. perperam. *ima perit* Bipont. sed aliæ constanter *petit*, idque aptum *gressibus*. 212. *Nec species* G. 213. *Depresso corpore* L.

demisso corpore, et legere malim *Labitur ex humeris demissa et corpore vestis*, quia demissa frequenter poetis dicitur vestis longior et in terram fluens. Ovid. Am. iii. 2, 25: *Sed nimium demissa jacent tibi pallia terræ.* Horat. Serm. i. 2, 25: *Malchinus tunicis demissis ambulat*, et ibid. v. 99: *Ad talos stola demissa, et circumdata palla.* ——217. *Prona senectus,*] quæ curva cervice, capite demisso humum spectat, ut *prona animalia* Ovidius et Juvenalis dixit. Eadem *curva senectus* Tibullo iii. 5, 16, et Ovidio A. A. ii. 670, *inclinata* Calpurnio V. 13.——218. *Terram, qua genita est*, etc.] Recepi et constitui lectionem, quam libri mspti et editio Germ. ante Gauricum et Ascens. exhibent. *quam reditura* recte dicitur pro *in* vel *ad quam reditura* est. Etenim cum verbis *ire*, *redire*, *venire*, *revenire*, non solum nomina propria, sed etiam appellativa locorum, eorumque relativa, casu quarto sine præpositione poetæ in primis construunt, ut præcipue demonstravit Sanctius Minerv. lib. iv. cap. 16. Sic Virg. Æn. vi. 638: *Devenere locos lætos, et amœna vireta*, etc. Idem Æn. vi. 696: *hæc limina tendere adegit;* Ovid. Met. iii. 462: *Verba refers aures non pervenientia nostras;* Plautus Pœn. iii. 6, 4: *utinam hinc abierit malam crucem;* Apulei. Met. ix. p. 194: *larem reveni meum;* ibid. p. 199: *hortum redire.* Ergo et *terram redire* Maximianus dicere potuit, idque hoc magis, quod Latini etiam genitivum *terræ* pro *in terra*, ut *humi*, subinde usurpârunt. Exemplum vidimus ad v. 213, in loco Ovidii Am. iii. 2, 25, et pluribus exemplis id firmat Drakenborch. ad Liv. v, 51, 9.——219. *Fitque tripes, prorsus quadrupes.*] Respicit ad fabulam et ænigma Sphingis, ab Œdipo solutum, quod Ausonius in Gripho Idyl. xi. v. 38 sq. breviter his verbis complexus est: *Illa etiam thalamos per trina ænigmata quærens, Qui bipes, et quadrupes foret, et tripes omnia solus, Terruit Aoniam volucris, leo, virgo, triformis Sphinx, volucris pennis, pedibus fera, fronte puella.* Allusit quoque Naso, diversas ætates hominis describens, Met. xv. 221: *Editus in lucem jacuit sine viribus infans: Mox quadrupes rituque tulit sua membra ferarum*, etc. Qui de Sphinge ejusque oraculo egerunt, scriptores veteres recensent Aug. van Staveren ad Hygin. fab. lxvii. et Heynius ad Apollodor. lib. iii. cap. 5. §. 8.——220. *Et per sord. fl. repit humum.*] Sic scribendum putavi ductu quorundam exemplarium vetustorum, licet impressi plerique habeant *serpit humum.* Nam de infantibus, de quibus hic sermo, proprium est *repere* vel *reptare.* Claud. III. Cons. Hon. v. 22: *Reptâsti per scuta puer.* Et pluribus hunc usum demonstratum videas a Schradero in Not. ad Avien. D. O. v. 894. Phrasin totam usurpavit Horat. Epist. ii. 1, 251: *nec sermones ego mallem Repentes*

214. *Jam mihi longa modo* G. *longa manet* R. 215. *Contrahimur* vel *Conterimur* V. *decrescimus ipsi* vulgatæ omnes. sed melius *decrescimus, ipsa Diminui* V. L. et Gr. 216. *Subminui* R. 217. *Non cœlum* G. *Non spectare licet* L. *Nec cœlum exspectare licet* Basil. *sed parva sen.* V. Gr. 218. *Et jam* (vel *terram*) *qua* V. Gr. *qua* etiam R. et G. *et reditura* pleræque vulgatæ. *quam reditura* G. 219. *Fit turpis prorsus* G. *prorsus quadrupesque* dedit Bipont. nescio quo duce. nam libri mei omnes copula *que* carent. *rursus quadrupes* L. A. 220. *Serpit hum.* omnes vulgatæ. *repit* pro variatione ponunt V. L. unum *repit* exhibet G. quod verum puto. vid. not. *flebile* Pith. interpunctione distinguit, non male. probat idem Burmann. Anthol. vol. i. p. 196. 221. *Ortus cuncta.* Hoc et sequens distichon in Lun. mspto ponitur post vers. 234, ordine non meliore.

per humum. Cæterum *serpere* et *repere* permutari solere notavi ad Avien. Or. Mar. v. 577.——223. *Hinc est quod baculo incumbens.*] Sic Claud. in Epigr. xxix. de sene Veronensi, v. 3: *Qui baculo nitens, in qua reptavit arena,* h. e. qui eadem in humo, qua reptavit infans, etiam senex tripes factus est. Ad eum locum Barthius etiam versus Maximiani adducit. Calpurn. v. 13: *et baculum premat inclinata senectus.*——224. *Verbere pulsat humum,*] quasi qui fores domus pulsat, intromitti cupiens. quem morem significant Horat. Serm. i. 1, 10. Ovid. Met. ii. 767, et frequentissime Comici. Sic etiam, qui inferos sub terram abditos invocabant, pede terram percutiebant, ut est apud Cicer. Tusc. ii. 25.——225. *Et numerosa movens*] Nec *numerosa vestigia,* nec *certus passus* satis apte seni incedenti tribui videntur. *numerosa* enim proprie sunt apte ad numerum et mensuram mota, ut *numerosa verbera* in Lucil. Ætn. v. 38; et *certus* passus est firmus et validus, senum autem vacillans et trepidus. Contra enim Seneca de Œdipo v. 656: *repit incertus viæ, Baculo senili triste prætentans iter.* Malim igitur *numerosa* accipere de multiplicatis passibus, quia cum minores gradus in eodem spatio facit, quam juvenis, tum etiam plures, baculo ante tentans, ubi inoffensus insistat. *certo* autem plane velim ejicere, et *crebro passu* reponere, quod codex Pulm. habuit.——226. *Rugato cred. ore*] Tibull. iii. 5, 25: *Cum mea rugosa pallebunt ora senecta.*——227. *Suscipe me, genetrix,*] Turtull. Apol. cap. 10: *Quis non cœlum et terram matrem ac patrem venerationis et honoris gratia appellet.* Calpurn. viii. 36: *Corporis et genetrix tellus. Matrem* Terram vulgo quidem, sed falso dici, quod post Deucalioneum diluvium cautes pepererint homines, pro scopo suo affirmat Columella, cult. hort. v. 58, sqq. ——229. *Nequeo, velut ante, videri,* h. e. nequeo amplius talis videri et apparere aliis, tam colendus et observandus, qualis ante fui.—— 230. *Horrendos partus,*] quales olim terrigenæ gigantes, quos *Terræ partus* appellat Horat. Carm. iii. 4, 74. Et ignobilis contemnendusque homo *terræ filius* proverbio dicitur, *fraterculus gigantis* Juvenali, iv. 98.——233. *Suspendere pœnis,*] interim cruciare, morari, distinere. Vid. v. 155.——235. *Trunco titub. sustinet artus,*] Sic Columbanus Epist. ad Sethum v. 25: *Sic baculo nitens artus sustentat inertes.* Virg. Æn. iii. 659, de Polyphemo: *Trunca manu pinus regit et vestigia firmat.*——237. *Misero quid funere differt,*] Ovid. ex Pont. ii. 3, 3: *quid enim status hic a funere differt.*——238. *Attriti,*] attenuati vel emaciati corporis. Fere tamen admittere velim codicis Pulm. lectionem *attracti.* nam certe similia verba de macie adhiberi solent. Ovid. Her. xi. 27: *Fugerat ore color, macies adduxerat artus.* Manil. iv. 717: *Asperior solidos Hispania contrahit artus.* Quando *attriti corporis ossa* sibi tribuit, *larvæ* se simi-

223 *Incombens cintura sen.* G. 224. *Assidue* V. G. *tangit humum* L. 225. *Certo vest.* vulgatæ omnes. *crebro* MS. Pulm. *passu* vulgatæ. *gressu* L. *planta* R. 226. *Rugoso* R. *dicitur* pro *creditur* idem. *creditus* habet Bip. cum nonnullis aliis. *Talia non grato* L. 227. *O Genetrix* R. 228. et 229. In codice R. desiderantur. 228. *Membra peto gr.* L. 231. *Tempora vitæ* L. 233. *Extendere pœnis* R. 234. *Corporis ista* R. Hic subjicitur in L. versus insititius: *Quos quondam pulcros genuisti pectore claro,* sine pentametro. 237. *Funere distat.* L. 238. *Heu nisi contracti corp* L. *tantum attenti* Gr. *abstracti* MS. Pulm. *attracti* G. melior lectio vulgata *attriti.*

lem vult dicere, sive speciem habere Larvarum, vel Lemurum, *nudis ossibus cohærentium*, ut explicat Seneca Epist. xxiv. Sic enim describere senes capulares macie pallidos et exsuccos solebant. *Larvale simulacrum* appellat Appulei. Met. i. p. 5. et lib. iv. p. 67, *busti cadaver, vitæ dedecus, Orei fastidium.* Et plane apposite auctor Eleg. de Fort. Viciss. v. 129: *Sordibus et multo similis squalore sepultis, Vix inter vivos larva videnda vagor.*——240. *Quis sub vitali me p. e. loco?*] Fateor me neque, *vitalis locus* quis sit, neque, *sub loco esse* qui dici possit, satis intelligere. Ferrem aliquatenus, si *sub vitali polo* scriptum esset, nam *vitalem aëra* a Calpurnio, *vitalem naturam* a Rutilio dici memini, qua animantia vivunt et spirant. Neque tamen hæc sententia assumpta satis conveniret præcedentibus. Quæ enim hæc consecutio: *Quia* mihi perpetuo jacendum in toro, et jacendo vivendum est, nemo me putabit vitali sub cœlo esse. Ego hunc locum paullo acriore medicina sanandum puto, sed qua ei et sensum et elegantiam conciliem. Scribo: *Quis non vitali me putet esse toro*, aut *Quis me in vit. non p. e. t.* Nempe *vitalem lectum* aut *torum* boni ominis causa veteres dicebant feralem et funebrem, quo offerebantur cadavera, sicut *vitalia* omnia instrumenta funebria pro *mortualibus*. Vid. Petron. cap. 42 et 77. et Seneca Epist. 99. Et Lactantius in Phœn. v. 90. eleganter hanc dictionem ad nidum phœnicis, quo se cremat, traduxit: *Vitalique toro membra quieta locat.* Vid. annot. nostr. ad h. l. Jam sensus hinc aptissimus enascitur: Quum semper jaceam in toro, vivamque jacendo, quis non torum illum meum re vera vitalem esse putet, in quo vivere quidem videar, sed tamen ut mortuus jaceam, proxime efferendus. *esse in toro* pro jacere, non videtur insolens, siquidem auctor elegiæ ad Messalam v. 18. id verbum sic accepit: *patulæ sub tegmine quercus Mœris pastores et Melibœus erant*, i. e. jacebant, vel sedebant.——245. *Hinc miseros scabies*, etc.] Juvenal. x. 218: *circumsilit agmine facto Morborum omne genus.* Et Seneca Epist. 108: *Senectus insanabilis morbus est.*——246. *Ægra senectus habet.*] Frustra Withofius p. 317. vitium correptæ syllabæ ultimæ in *senectus* amoliri ab auctore, et in descriptorum incuriam transferre conatur. Nam extremæ Latinitatis poetis talia sunt communia. Nec quæ pro emendatione substituit, *ruga senilis habet*, vi et sensu æquare rejectam lectionem videntur. *Ad continuos gemitus* notari possunt similia verba Calpurnii, v. 12: *Adspicis, ut nobis jam dudum mille querelas Adferat, et baculum premat inclinata senectus.* Columbanus l. c. v. 26: *Quid tristes memorem gemitus, quid tædia mentis.*——247. *Spirabilis aër*, i. e. vitalis, quo spiramus et vivimus, quomodo appellat Calpurn. viii. 36. Virgilius Æn. iii. 600, dicit *cœli spirabile lumen*, eodem sensu, quia *lumen* pro aëre, vel aura.——248. *Et lux, qua regimur*, qua efficitur, ut videamus, sentiamus, agamus, moveamur.——249. *Requies gra-*

Sub vitali loco = in the land of the living.

239. *Magis semper jaceat vivatque* R. 241. *Quod viximus* G. 242. *Offendunt neb.* R. *aura nocent* V. R. G. *nocet* pleræque vulgatæ. 243. *Ros etiam lædit modicoque corrumpimur* (supra script. *affligimur*) *imbre* V. *corrumpitur* Bipont. fortasse ex errore, nam omnes aliæ *corrumpimur.* 245. *Hinc miseros* Gr. R. L. G. quod præferendum videtur vulgatæ *miserunt.* 247. *Reor* V. R. *quibus est spir.* R. L. G. 249. *Ipsa etiam* A. Pi. Bipont. *Ipse* V. R. L. G. B. O. quod etiam vult Withofius p. 318.

tissima somnus.] Ovid. Met. xi. 623: *Somne, quies rerum, placidissime Somne Deorum, Pax animi, quem cura fugit.* Idem ex Pont. i. 2, 43: *requies medicinaque publica curæ Somnus.* Seneca Herc. Fur. v. 1068: *Tuque o domitor Somne malorum, requies animi, Pars humanæ melior vitæ.*——250. *Avolat,*] deserit me. Alatum fingi Somnum a poetis, in vulgus notum est. Multis poetarum locis congestis hoc illustravit Broukhusius, et alia super ea re erudite monuit Heynius V. C. ad versum Tibulli, ii. 1, 90: *Postque venit tacitus fuscis circumdatus alis Somnus, et incerto somnia vana pede.* ——252. *Horret imaginibus.*] Ovid. ex Pont. i. 2, 45: *Somnia me terrent, veros imitantia casus, Et vigilant sensus in mea damna mei.* Tibull. iii. 4, 55: *Et quum te fusco somnus velavit amictu, Vanum nocturnis fallit imaginibus.* Claud. R. P. iii. 124: *Somnia sæpe movent variis infausta figuris.*——254. *Magnum pallia pondus habent.*] Ab Ovidio sumsit, qui Her. xxi. 170: *At mihi, væ! miseræ, torrentur febribus artus, Et gravius justo pallia pondus habent.*—— 259. *Omnia naturæ.*] Conf. supra v. 165, ubi eadem dixit.—— 262. *Cedere ponderibus se d. ipsa suis.*] Videtur auctor imagine uti labantis et in ruinam suam incumbentis domus, quam luculentius exponit Ovid. Trist. ii. 83 seq.: *Cum cœpit quassata domus* subsidere; *partes In proclinatas omne recumbit onus: Cunctaque Fortuna rimam faciente dehiscunt: Ipsa suo quondam pondere tecta ruunt.*——265. *Morte mori,* i. e. prorsus penitusque mori, quomodo alias *occisione occidere* et *internecione delere* dicitur. *vitam ducere mortis,* h. e. ægre misereque vivendo lentam sustinere mortem, vitam trahere instar mortis protractæ. Sic Ovid. ex Pont. ii. 3, 42: *Instar et hanc vitam mortis habere puta.* Et Seneca Herc. Œt. v. 105: *Mortis habet vices, Lente cum trahitur vita gementibus.* Nescio an respexerit illud Æschyli, Prom. Vinct. v. 749: κρεῖσσον γὰρ εἰσάπαξ θανεῖν, Ἢ τὰς ἁπάσας ἡμέρας πάσχειν κακῶς.——266. *Sensus membris s. sepelire s.*] h. e. sensus fere extinctos atque obrutos corporis sui membris habere.——269. *Deficiunt validi.*] Ovid. ex Pont. i. 4, 11: *Cernis, ut in duris, et quid bove firmius? arvis Fortia taurorum corpora frangat opus.*——271. *Fracta diu rabidi.*] Cl. Ommerenus

250. *Abvolat* G. B. Pu. Pi. O. *Avolat* V. R. Gr. Bip. *et sana* L. a. m. sec. 251. *Lassatos nunquam* A. B. Pi. Bip. *unquam* G. O. quod tenendum. 252. *Turpibus in quantis* G. *Turb. in quantis* B. Pi. O. Bip. *heu quantis* V. Gr. L. 253. *Cotibus æqua* B. Pi. O. Bip. *cautibus* V. R. Gr. G. quæ corrupte præfert *euntibus.* 256. *Ne videar deter.* G. 257. *Vivimus inf. defectum* R. vitiose. *in firmi* O. 258. *Nos* et a. m. sec. *nox vero, inf.* V. vitiose. *Noluerim* G. et hoc præferendum videtur vulgatæ *Noluero.* 264. *Et tam pr. quod male mutat op.* B. Pi. O. Forte *Est tam* conjicit Pulm. *Heu tam præcl.* R. *quam male mutat opus* R. V. *quam male mittit* G. corrupte pro *nutat. quod malum nutat* L. Ex his colligimus legendum esse *quam male nutat opus.* 261. *Inopina senectus* A. B. Pi. O. Bip. sed *incurva sen.* V. Gr. L. G. quod sine dubio rectius aptiusque est. 262. *Sidere ponderibus* Gr. non male. sed vid. v. 274. 263. *Ergo quis cupiat,* omisso *has,* R. 264. *Animo defic.* V. 266. *Quam sepelire* L. a man. sec. *Quod sensus menti sic sepelire sue.* G. 268. *Dicere jure nefas.* Pi. *dicere jura* B. O. Bip. *dicere jussa* G. *discere jussa* V. G. Placet *jussa.* 270. *Fit modo turpis equus* L. V. R. Gr. G. *qui modo turpis* B. Pi. O. Bip. 271. *Rapidi* V. Gr. L. G. O. cæteri melius *rabidi.* *Fracta die* emendat Ommerenus.

conjicit *die*, et probat locis Virgilii Æn. ix. 8: *Turne, quod optanti Divum promittere nemo Auderet, volvenda dies en! attulit ultro.* Cic. ad Divers. lib. i. 6, 1: *et ipsa dies, quæ debilitat cogitationes inimicorum;* et lib. ii. 28, 6: *Sed etiam dies, quæ stultis quoque mederi solet.* Cortius ad hæc loca monet, *diem* esse longum tempus. Et interdum diserte *longa* additur, quod noster Eleg. ii. 17, et in primis facit Tibullus lib. i. 4, 17, ed. Heyn.: *Longa dies homini docuit parere leones, Longa dies molli saxa peredit aqua.* Qui locus quia ita similis nostro est, ut Maximianus eum respexisse videatur, hinc etiam probare videtur, scriptum ab eo esse *Fracta die rabidi.*——272. *Caspia tigris.*] Sic appellat Maximianus, ut alii poetæ tigris Armenias aut Hyrcanas, quod idem est. Virg. Ecl. v. 29, et Æn. iv. 367. Ovid. Met. viii. 121. Et *feram Caspiam* dicit Seneca Herc. Œt. 145.——273. *Consumit saxa vetustas.*] Imitatus est Ovidium ex Pont. iv. 8, 49: *Tabida consumit ferrum lapidemque vetustas; Nullaque res majus tempore robur habet.*——275. *Melius prævertere casus,*] h. e. melius mihi est, obire ante, quam plures acerbioresque casus eveniant, mihi subeundi. Ad hanc sententiam Lucanus viii. 29: *nisi summa dies cum fine bonorum Affuit, et celeri prævertit tristia leto, Dedecori est fortuna prior.* Atque hoc inter calamitates longæ senectutis recenset Juvenalis x. 243 seqq. quod illi videnda experiendaque sint multa tristissimaque domus et fortunæ suæ detrimenta, quæ satius fuisset non vidisse.——276. *Anticipare dies,*] præveniendo avertere, superare. Sic *anticipare viam* Ovidio Met. iii. 234, est celerius et maturius absolvere: *sed per compendia montis Anticipata via est.* Severus Sanctus Carm. Buc. v. 27: *Cur non anticipans, quæ metuenda sunt, Admôsti medicas manus.*——277. *Certam subito perferre ruinam.*] In hanc sententiam Ovid. ex Pont. iii. 7, 27: *Mitius ille perit, subita qui mergitur unda; Quam sua qui tumidis brachia lasset aquis.*——278. *Gravius sustinuisse diu,*] diu ejus metum ferre, quod semel metuendum est. Aliter hoc eloquitur Seneca Troad. 869: *Optanda mors est, sine metu mortis mori,* h. e. repentina mors, quæ ante contingat, quam metueris, optanda maxime est. Qualem mortem optabant sibi Cæsares, pater et nepos, teste Suetonio, Jul. c. 87, et Aug. 99.——281. *Jurgia, contemtus.*] Inter præcipuas senum querelas est, quod se contemtui esse aliis, præsertim junioribus, putant. Cic. Cat. c. 3, de Salinatore et Albino refert: *Deplorare solebant* (senectutem) *tum quod voluptatibus carerent, tum quod spernerentur ab iis, a quibus essent coli soliti.*——282. *Ex tantis,*] et tot amicis.——285. *Irrident denique vultus, Et tremulum caput,*] Graviter hæc describit Juvenalis x. 191: *deformem ante omnia vultum, Dissimilemque sui...cum voce trementia labra Et jam læve caput.* Catullus Carm. lxi. 161: *Usque dum tremulum movens Cana tempus anilitas Omnia omnibus annuit.* Claudii Imp. *caput maxime tremulum* in primis derisui fuisse, intel-

272. *Caspida tigris erat* G. 273. *Consumit* V. R. Gr. G. cæteri *consumet.* 277. *Proferre ruinam* G. male. 278. *Quod timeam* L. *Quam timeas* G. 281. *Violentia damna* L. *violataque damna* V. Gr. G. cæteri *violentaque.* 283. *Pueri et juvenes* L. *pueri atque sine lite puel.* hiante metro, G. 284. *Me vocitare* L. G. cæteri *jam vocitare.* 285. *Denique vultus* L. G. cæteri *vultum.* Illud præfero, quia eodem plurali utebatur supra v. 94.

ligitur ex Juven. vi. 621. et Suet. Claud. c. 30.——290. *Stabili fine,*] certo, nec diu dubio et metuendo.——291. *Summo culmine missa ruunt,*] nempe de culmine fortunæ dejecta, ut Claud. Prol. ad lib. i. in Eutr. v. 5: *Culmine dejectum vitæ fortuna priori Reddidit.* Qui rebus ante prosperrimis lætissimisque usi sunt, quum subito casu affliguntur, gravius multo, quam alii ruunt. Et respexisse omnino auctor videtur hanc sententiam Claudiani, in Ruf. i. 21: *jam non ad culmina rerum Injustos crevisse queror: tolluntur in altum Ut lapsu graviore ruant.*

NOTÆ IN ELEGIAM II.—2. *Res fuit una mihi,*] rei familiaris et bonorum communio. quomodo intelligitur in illa formula divortii: *Res tuas tibi habeto.*——3. *Indivisi viximus.*] Ovid. ex Pont. iii. 4, 69: *Magnaque pars animæ mecum vixistis amici.* Apuleius in Apolog. p. 308. Elmenh.: *qui individuo contubernio mecum vixit.*——4. *Stupefacta,*] subito ita mutata, quasi erepto omni sensu et amore mei. Vid. Eleg. i. 126.——7. *Meminisse volet.*] Faveo quidem conjecturæ Ommereni, *solet* reponentis, quia præcessit *respuit*, *requirit*, *vocat*, et sequitur *fingit*. sed hanc ipsam ob causam ego malui *valet* scribere, quod similius est τῷ *volet*, et apte respondet τῷ *stupefacta*, quod dixit v. 4. Ita scilicet stupefacta est, ut ne valeat quidem meminisse, etc. *dulcia vitæ* eo sensu dixit, quo usurpat Dido apud Virg. Æn. iv. 318: *Si bene quid de te merui, fuit aut tibi quidquam Dulce meum.*——8. *Quod me reddidit ipsa senem.*] Commode huc refert Ommerenus similem locum Catulli xi. 21: *Nec meum respectet, ut ante, amorem, Qui illius culpa cecidit; velut prati Ultimi flos, prætereunte postquam Tactus aratro est.*——12. *Exspuit,*] ad significandum contemtum, vel quasi ad avertendum portentum, quod idem seni inepto evenire dicit Tibull. i. 2, 96. Heyn.: *Hunc puer, hunc juvenis turba circumterit arta; Despuit in molles et sibi quisque sinus.* *Vestibus ora tegens*, pudoris vel indignationis signum. Ovid. Met. x. 421: *pudibundaque vestibus ora Texit* et auctor Ciris v. 342: *Paulatim tremebunda genis obducere vestem.*——15. *Vomitu ceu fundat amorem.*] Fastidium et contemtum suum simulata nausea significat, quæ est stomachi concitatio ad vomitum. unde *fluentem*

287. *Quumque nihil* A. O. 288. *Et* (vel *ut*) *misero gravior* V. cæteri, ut edidimus. 290. *Et læto* vel *lecto stabiles*, vel *lætos stabili*, utrumque proponit V. *leto instabiles* R. *læto stabiles* Gr. G. cæteri *lætos stabili*. 291. *Prisca laborum* L. 292. *Magna ruunt* V. Gr. *mersa ruunt* L. G. cæteri *missa ruunt*.

1. *Multum formosa* V. Gr. *liquoris* vitiose pro Lycoris R. L. G. 2. *Res eadem, mens fuit una.* P. ed. 3. *Indivisim* L. 4. *Respicit amplexus hæc stup.* G. *pavefacta* V. L. P. 7. *Meminisse volet* habetur in vulgatis. pro eo *solet* eleganter conjicit Ommerenus. *gaudia vitæ* pro *dulcia* V. Gr. quod glossema esse videtur. Ita tamen mutavit olim, observante Ommereno, Abb. Columbanus Epist. ad Sethum, v. 31: *Quid meminisse juvat transactæ gaudia vitæ.* 8. *Sed quod* R. 10. *Ut spretum vitio judicet esse meo.* L. P. *spretus v. indicit* vitiose G. 11. *Hic me præt.* G. 13. *Hunc ego dilexi, meque hic compl. am.* Bas. P. O. *Hunc, inquit, dilexi, hic me.* V. Gr. *hic me* etiam R. Hæc lectio elegantior superiore, quia etiam sequitur *Huic ego.* *Hunc inquit dilexi, complexus ejus amavi.* G. 14. *Oscula multa dedi.* V. Gr. G. 15. *Fundit* L. *vomitu diffundit* G.

nauseum dicit Horat. Epod. ix. 35. Quæ autem hac nausea reddit Lycoris, sunt convicia, probra et diræ, quas versu in minore dicit, quæque alias Latinis *evomi* dicuntur.——16. *Imponit capiti pl. dira m.*] Appuleius, ad finem Florid. vii.: *An non summam contumeliam vobis imponit, qui vos arbitratur maledictis optimi cujusque gaudere?* *caput* pro ipsa persona, vita, salute. Ovid. Her. xx. 127: *In caput hæc nostrum dominæ perjuria, quæso, Eveniant.* Tibull. i. 2, 12: *Et, mala si qua tibi dixit dementia nostra, Ignoscas; capiti sint precor illa meo.*——17. *Heu quid longa dies.*] Heu! quidnam illud, et quam mirum est, quod longa ætas affert, ut quisquam alium olim sibi probatum atque dilectum, jam turpe putet. id confiteri. *prodere* enim hoc loco est fateri. E recepta quidem melioribus scribendi ratione dicendum erat *quod sibi quisquam...turpe putat*, idque ipsum propterea posuisse videtur cod. R. sed τὸ *ut* pro *quod* sæpe usurpari a sequioris ævi scriptoribus, monui Excurs. vi. ad Calpurn. Tom. ii. p. 328. Similis Ovidii querela de uxore est Trist. iv. 3, 51: *Me miserum, si turpe putas mihi nupta videri! Me miserum, si te jam pudet esse meum.*——23. *Jam nihil est totum quod viximus.*] Nihil mihi prodest, vel in cassum cecidit omne illud, quod adhuc vivendo egi, merui, consecutus sum.——25. *Atque ea, dum nivei.*] *Atque ea* Lycoris, *dum canis* per tempora sparsis et *cæruleo* vultus *colore* signa prodit incipientis senectutis, *Restat adhuc speciosa*. Possis etiam legere *At mea* sc. Lycoris. Diserte auctor infra v. 53. Lycoridi canitiem tribuit.——26. *Cæruleus inf. ora color.*] Supra Eleg. i. 134: *nunc inficit ora Pallor et exsanguis funereusque color.*——27. *Restat adhuc,*] i. e. superest adhuc et remanet speciosa, talisque sibi videtur, quasi quæ resistere ætati venienti potuerit.——28. *Annos despicit illa suos.*] nihil curat, quot annos habeat, dum forma maneat.——30. *Atque inter cineres cond. fl. man.*] Manet adhuc in senescente corpore decor ille e juvenilibus annis residuus, qui excitare adeo flammas amoris queat. In hunc ipsum modum Horatius Carm. iv. 13. extr. pulchritudinem amabilem ætate consumtam vocat *Di-*

16. *Plurima probra* G. 17. *En quid* V. Gr. L. *nunc aufert.* V. R. G. *quod sibi* et versu seq. *putat.* R. *ut* vel *nec sibi* a manu sec. et v. seq. *vivere turpe putat.* L. sed scriptor libri L. *vivere* posuisse videtur, quod τὸ *prodere* falso interpretabatur. 20. *Quo merito nullum decutiendus eram.* G. nullo sensu. 21. *Sed postquam* V. Gr. Sed hæc lectio connexionem et consecutionem sententiarum tollit. 23. *Omnia fecit* V. Gr. sed hoc corruptum ex voce *secum* male lecta. 25. *Atque equidem nivei* V. Gr. G. *Atque eadem* R. *Et quamvis* P. Reliquæ vulgatæ habent *At mea jam nivei.* Quæ si de canitie Maximiani intelligantur, parum dicere videntur pro ea deformitate, quam sibi hactenus tribuit, parumque respondent præcedentibus dictis. At varietates lectionis, hoc in versu reperiundæ, ulcus subesse significant, et potius auctori sermonem esse de incipiente canitie Lycoridis, ut dicat: Quamvis ipsius Lycoridis tempora jam cani circumdent, Restat tamen illa speciosa, et sibi talis esse videtur, etc. Hinc malo scribere cum Pulm. *Et quamvis nivei*, vel ex R. corrigere *Atque ea*, (sc. Lycoris) *dum nivei.* 26. *Conficit ora* V. Gr. sed hoc minus aptum loco, et assumptum a librariis, ut ultimam brevem in *cæruleus* ex metri lege longam efficerent. qua tamen cura non opus erat. 27. *Præstat adhuc* omnes scripti et excusi, una excepta G. quæ *Restat* exhibet. quod præferendum alteri duco, ut sententiæ aptius. *sibi formosa* Gr. 28. *Despicit ipsa suos*, V. et G. 29. *Prima* habet Pi.

lapsam in cineres facem. Quam oden adeo Maximianus ante oculos habuisse videtur, siquidem in ejus principio idem de Lyce Flaccus dicit, quod noster præcedente versu de Lycoride: *fis anus, et tamen Vis formosa videri.*——36. *In præteritum luxuriantur opus*, h e. libidinose appetunt opus, vel rem, quæ quia defecit jam, pro præterita habenda est. Luxus, luxuria, luxuriari serioris ætatis scriptoribus de libidine, amoribus et stupris adhibetur, sicut a nostro rursus infra v. 69. Et ante Maximianum Aurelius Victor in Epitome, de Licinio agens, *luxum Venereum* dixit. Quamquam Martialis sic jam usurpâsse videtur, iii. 69: *nihil est te sanctius uno: At mea luxuria pagina nulla vacat.* Plura autem exempla Cangius dabit in Glossario.——41. *Ergo*, quæ *præsentia*, vel in præsenti, habemus, *sola manebunt*, hærebunt in animis, memorabuntur, *velut pecudum*, quasi pecudes simus, quæ nihil de præterito meminerunt, tantum quod ante pedes est, vident et appetunt. Pariter Claudianus in Eutr. ii. 50, homines vitiis deditos futura negligere dicit, præsentibus frui: *Sed quam cæcus inest vitiis amor! omne futurum Despicitur, suadentque*

31. *Ut videor.* V. R. *nos parcimus annis* G. *vos parcitis annis.* Amst. Bip. cum nonnullis aliis. sed *vos parcitis anni.* A. Pu. Pi. Bas. O. quod rectum est. Sic enim noster et supra Eleg. i. 267: *Non queror, heu! longi quod totum solvitis anni.* Withofius usum hunc Maximiani non observavit, simulque vitiosa lectione *annis* deceptus est, quum Encæn. Crit. p. 320. hunc versum ita correxit: *Di, video, pulchris etiam vos parcitis annis.* 34. *Sed si qvid.* Bas. Pi. O. Bip. et aliæ. *Et si quid* Gr. G. P. Et hoc volunt Withofius et Ommerenus, omnino recte. *si quid nunc est, quod fuit ante, placet*, sic distinguunt B. Pi. Bip. et pleræque aliæ, sed *quod, fuit ante, placet.* A. O. Mihi paullo impeditior hæc dispunctio videtur. præfero superiorem. Nempe, si quid nunc est, id placet propterea, quod fuit ante. 37. *Et quia* pleræque vulgatæ. *Sed quia* V. Gr. G. *At quia* volunt Withofius et Ommerenus, quod idem est. 38. *Nullos amplexus, quos rem. habet.* Pi. Bip. et aliæ vulgatæ. *quis remoretur* vult Ommerenus. *quos memoretur* A. B. O. *Nullus amplexus, quod memor. habet.* L. *Nullus ad amplexum, quod memoretur, habet.* V. P. Gr. *Nullus ad implexum quod memor etas habet* G. Difficile est, in tam varia constitutione versus, quæ in libris est, reperire, quid verum sit. Suspicor tantum scriptum ab auctore esse, quod plures mspti significant: *Nullus, ad amplexus quod remoretur, habet*, h. e. non habet, quod remoretur, teneat puellam, ad amplexus jungendos. 39. *Sed solis miseris.* L. *superest super omnia.* G. 40. *Tot modo damna fleo.* Post hunc versum cod. Lun. hoc distichon inserit: *Omnia nemo potest, non omnes omnia possunt Efficere, hoc vincit femina juncta viro.* Idem exhibent reliqui Msti; quos habeo, cumque iis antiqua ed. Germ. qui tamen in principio rectius scribere videntur *Omnia nemo pati, non omnes*, etc. nonnullis aliis mutatis. Sed apparet, insitios hos esse versus, et parum attinere ad contextum. Nec ulla impressorum librorum, post Ascensianam, editio eos recepit. 43. *Cum fugiunt*, et v. seq. *Ac repetunt.* V. Gr. *Ut fugiunt, ut repetunt* R. *Confugiunt* L. et G. Atque ii omnes in versibus sequentibus indicativos continuant, *repetunt, diligit, quærit, cantat, Fitque.* Impressi contra perpetuis subjunctivis utuntur, *Cum fugiant, repetant, diligat, quærit, Sitque.* Ego de hac diversitate sic judico, quum in principio versus 43 vix aliter legi queat, quam *Cum fugiant*, atque hoc disticho generaliter animalia et greges nominentur, etiam in minore versu scribendum esse *Ac repetant.* Sed in duobus distichis sequentibus, ubi auctor ad exempla et species animalium progreditur, convertenda videtur oratio, ut directa fiat, et indicativa ponantur, quemadmodum in msptis veteribus fit.

brevem præsentia fructum.——45. *Sub qua decubuit requiescens.*] Sic Calpurn. iii. 15: *illic requiescere noster Taurus amat, gelidaque jacet spatiatus in umbra.*——46. *Quærit ovile pecus.*] nempe oves proprie pecus. Avienus D. O. 306: *multo sonuere per agros Balatu pecudes.* et pluribus locis.——47. *In solitis cantat philomela rub.*] Similem sententiam de philomela et feris, adsuetos saltus et cubilia amantibus, habes apud Ovid. ex Pont. i. 3, 39, seq. unde forte deprompsit sua Maximianus: *Cum bene sit clausæ cavea Pandione natæ, Nititur in silvas illa redire suas: Adsuetos tauri saltus, adsueta leones (Nec feritas illos impedit) antra petunt.*——50. *Non manifesta petis.*] ea petis, quorum tibi nondum explorata est conditio.——57. *Invalidis reverentia prisca col.*] Ovid. Fast. v. 57: *Magna fuit quondam capitis reverentia cani, Inque suo pretio ruga senilis erat.*——59. *Deflet cessâsse juvencum,*] senio confectum jam imparem esse operi rustico, et arare desiisse. Claud. de R. P. i. 197: *cessante juvenco Ditior oblatas mirabitur incola messes.* Et *cessata arva* dicuntur Ovidio Fast. iv. 617, quæ coli desierunt.——60. *Cum quo consenuit victor hon. eq.*] Victor, qui cum equo eo in ludis Olympicis vel Circensibus vicit; *honorat,* ut bene meritum, concedenda quiete, et præbendis alimentis. Celebratus est versus Ennii apud Cicer. de Sen. c. 5: *Sicut fortis equus, spatio qui sæpe supremo Vicit Olympia, nunc senio confectu', quiescit.* Horatius Epist. i. 1, 8: *senescentem equum* esse *solvendum* ait; conf. Ovid. Trist. iv. 8, 20. Subinde solebant equos bene meritos omni opere humano exsolvere, sacrare alicui Deo, et dimittere sine custode in arva et pascua. Vid. Suet. Jul. c. 81. Ovid. Am. ii. 9, 20. Talis mihi videtur *Victor equus* apud Virg. Georg. iii. 499, qui dum vagus et liber errat in campis, morbo correptus *Labitur infelix, studiorum atque immemor herbæ.* Maxime vero honores equis bene meritis habitos testantur tumuli iis facti et epitaphia posita. de quibus fortasse alio loco et tempore.——65. *Quis suam in alterius,* etc.] h. e. Quis tam demens est, ut, dum alium criminatur, quod diu inutilis et indignus vivat,

45. *Sub qua concubuit,* vel *succubuit* V. *corrubuit* Gr. *requiescere diligit umbra.* V. 49. *Tu tamen bene nota.* sic nonnullæ vulgatæ. *Tu tamen et bene.* Bip. Sed Withofius p. 321. contendit scribendum esse *Tu tantum,* idque omnes excusi, qui apud me sunt, habent. *Tu tantum bene cuncta nota atque experta relinquis* G. mendose. 53. *Tu non minus alba capillis* G. 54. *Consociare solet.* R. 57. *Permanet invalidis* conjunctim pro *in validis,* quod in vulgatis est, legendum esse statuit Ommerenus, quod probo. Idem in versu seq. ita interpungendum esse censet, uti fecimus. 59. *Cecidisse juvencum* V. L. P. G. quod probat Ulitius ad Grat. v. 9. vulgatæ habent *cessisse,* pro quo *cessasse* legi jubet Burm. Anthol. vol. i. p. 733. 60. *Cum quo consuevit.* R. L. G. *victor honorat.* V. R. Gr. L. G. quod melius est, quam *miles,* quod est in vulgatis. Idem probat Burm. l. c. 61. *Non me adeo.* R. G. 62. *Mea dicta cano* vulgatæ omnes, quas habeo. *mea facta* V. Gr. L. P. quod præfero. 64. *Quod denosti* vitiose habent plures vulgatæ, ipsaque Bip. *te nosti* L. A. B. Pu. Pi. rel. idque ipsum corrigit Withofius p. 322. *quod me nosti* G. male. 65. *Quisnam in alt.* V. Gr. *Quisque suam...condemnat.* L. *Quis suam alterius contemptus crim.* R. *Quis in alterius* G. Burmannus Anthol. vol. i. p. 46. e codicis Voss. verbo *Quisnam,* voculis transpositis, legendum censet *Nam quis in alterius,* sed male. Nam *Quisnam* e vera lectione, quæ in vulgatis extat, *Quis suam* corruptum est, et *suam* ad sensum necessarium est.

hinc semet ipsum judicet indignum longiore vita esse, aut se, quod ipse cupiat divitis vivere, condemnet.——66. *Claudere certet iter,*] omni studio impedire et finire tentet iter, et longius ire vetet alium, quo tamen ipse pertendit.——67. *Dicere si fratrem.*] De usu hujus vocabuli pro *amatore* vid. Heynius ad hæc Tibulli iii. 1, 23: *Hæc tibi vir quondam, nunc frater, casta Neæra,* etc.——69. *Vincat honor luxum,*] libidinem et lasciviam reprimat, expellat. Vid. v. 36. et v. 64. De ea significatione *luxus* et *luxuriæ* egit Burman. ad Sueton. Ner. c. 29.——70. *Plus ratio, quam vis cæca.*] Videtur respicere illud Horatii Carm. iii. 4, 65: *Vis consili expers mole ruit sua.*

NOTÆ IN ELEGIAM III.—3. *Quo lector mentem.*] Ut lector, ubi tristem rerum mearum conversionem hactenus commemoratam legerit, seque animo fractum senserit, nunc denuo leviores juventutis meæ casus audiens, erigat et attendat animum, et cætera mœsti operis mei cognoscere cupiat. *rerum vertigine,* mutatæ fortunæ vicissitudine. Sic Lucan. viii. 16: *Occursu stupuere ducis, vertigine rerum Attoniti.* ——7. *Nondum quid sit amor...nôram.*] Pariter Claud. de Nupt. Hon. v. 3: *Nec novus unde calor, nec quid suspiria vellent Noverat incipiens et adhuc ignarus amandi.*——8. *Rusticitate mea,*] pudore rustico, qui arte, dolo, nequitia nescit, nec audet uti, ut voto suo potiatur. Ovid. A. A. i. 607: *Colloquio jam tempus adest, fuge rustice longe Hinc pudor: audentem Forsque Venusque juvat.* Idem Her. xvii. 186: *utinam bene cogere possis! Vi mea rusticitas excutienda fuit.*——9. *Mea percussa a cuspide,*] eadem qua ego tactus sum Amoris sagitta percussa, pari amoris furore correpta. Vulgatum est sagittas, arcus Amoris pro ipso amore poni. Videtur tamen *cupidine,* quod in aliis edd. est, firmari hoc Ovidii, Met. xiv. 29: *Optantemque eadem parilique cupidine captam.*——10. *Flagrans Errabat,*] furore incensa et impotens animi vagabatur, ut supra v. 5, *demens ferebar. tota non capienda domo,* ita furens, ut tota domo contineri non posset, quin extra vagari cuperet. Quemadmodum Dido apud Virg. Æn. iv. 300: *Sævit inops animi, totamque incensa per urbem Bacchatur.*——11. *Stamina, pensa,*] telæ, colus, sunt

66. *Et quod pertendit.* V. Gr. *Et quo pertendit.* Bas. *Et per quod tendit* L. cæteri habent *Et quo prætendit. tendit iter* pro *certet,* L. *claudere curet* V. 69. *Succedit am.* G. *amore* V. 70. *Ratio quamvis cæca* est in pluribus vulgatis. sed divisim scribendum esse *quam vis cæca,* recte monent Withofius et Ommerenus. Distincte etiam hoc exprimit ed. vetus Bas. *Plus quamvis ratio cera val. sol.* G. 71. *Longos quamvis deflevimus.* R. 72. *Commemorâsse* V. Gr. pro *diu* L. *semel et memorare.* G.

1. *Operæ est pretium* R. *est* omittit G. 3. *Quo lector* A. B. Pi. O. *Quis,* i. e. *queis* V. G. *Quo rector* R. *ferrugine fr.* L. *fractum* G. 4. *Dicere cur.* V. Gr. *curat* G. 5. *Raptus amore* G. *Aquilona* V. Gr. *videbar* pro *ferebar.* G. 6. *Pall. et certus* G. 7. *Novi* pro *noram* R. L. 9. *Non minus* Gr. G. *illa meo* V. Gr. *percussa a cuspide* A. B. Pi. O. *percussa cuspide* G. *percussa cupidine* V. R. Gr. L. *flagrat* vel *flagrans* V. *flagrat* Gr. Recipio lectionem *percussa a cuspide,* quia *percussa* magis aptum est cuspidi, quam cupidini. 11. *Carmina pulsa pr.* A. B. Pi. O. *Stagmina pensa* Gr. Hoc etiam e codice antiquo producit et probat Ulitius ad Nemes. Cyn. v. 91, et *stagmina* scriptum putat pro *stamina,* ut in Nemes. *subtegmine* pro *subtemine,* in Avieno *exagmina* pro *examina. Stamina, pensa.* V. L. P. G. Hæc lectio sine dubio

operæ consuetæ puellarum, quas deserere et negligere dicuntur, alio animi studio vel morbo abreptæ. Auctor Ciris v. 177: *Nulla colum novit: carum nec respicit aurum: Non Libyco molles plauduntur pectine telæ.* Ovid Met. iv 10: *Telrsque, calathosque, infectaque pensa reponunt.*——14. *Nec alternis reddere verba notis.*] Intelligo de epistolis vel tabellis mutuo missis, et responsum ferentibus. Nam *notæ* ponuntur pro litteris, ut in hoc Ovidii A. A. iii. 469: *Verba vadum tentent abiegnis scripta tabellis: Accipiat missas apta ministra notas. alternæ notæ* sunt invicem scriptæ et missæ, quemadmodum *alterni sermones* Horatio A. P. 81, sunt dialogi. Plenius eloquitur Ovid. ex Pont. iv. 2, 6: *cessavit epistola nunquam Ire per alternas officiosa vices.*——15. *Tantum in conspectu,* etc.] Hoc tantum studebat, ut assidue stare in conspectu, et adspicere adspicique vellet, quo tamen studio nihil ipsa proficiebat.——18. *Tanti pœna secunda mali.*] Hoc alterum illud erat, quod in isto malo nos excruciaret. *Pœna* sæpius utitur noster pro molestia et cruciatu, ut Eleg. i. 4, 183. 241.——19. *Prensabant oculos nutusque.*] Observabant, arripiebant, annotabant, ut inde arguerent. Ovid. Am. ii. 7, 6: *In vultu tacitas arguis esse notas.*——23. *Rupit verecundia frontem,*] verecundia, quæ adhuc fuit, rupto et soluto omni pudore, de fronte profugit. Ovid. Her. iv. 155: *Depuduit, profugusque pudor sua signa relinquit.* Frons ut sedes pudoris, ita ipse pudor. Pers. v. 104: *exclamat periisse Frontem de rebus.* Cæterum hic minus accurate rem elocutus est Maximianus, etiamsi a vitio metri discesseris.——24. *Penitus flamma recepta tegi.*] Ovid. Fast. v. 403: *penitusque recepta Ossibus, et toto corpore pestis erat.*——25. *Mox captare locos et tempora.*] Lectionem, quam hic sequor, meliorum librorum res ipsa et usus confirmant. Nam locum et tempora constituere amantes solent, ubi conveniant. Vid. Ovid. Met. iv. 83 seqq.

rectior. Qui enim carmina apud Aquilinam jacuisse dicere poterat auctor, quam mox v. 14. affirmat scribere non potuisse. Nisi forte, qui *carmina* scripserunt, *carmen* a carendo lanam, vel carminationem lanæ intellexerunt. Hinc enim *carmina* et *stamina* in pluribus poetarum locis confundi et permutari monet Burm. Anthol. Lat. vol. ii. p. 267. 13. *Non reper.* R. *qua secum pascere ignem,* G. vitiose. 14. *Docta nec alloquiis* G. 15. *Studium perstabat inane* R. L. *in conspectum studio prestabat inani.* G. sed vulgata, quam dedimus, lectio melior. 16. *Anx. vel solo lamina corde f.* B. O. et aliquæ recentiores. *de solo* L. *solo lumine corda fovens.* L. P. Pi. Idem per conjecturam statuit Ommerenus. 17. *Pædagogus adit me, illam.* Bas. Pi. ed. Hanov. et plures recent. cum Bip. *Me pedagogus adit, illam.* V. R. L. P. A. O. et sic ex Mspto Jureti legit Salmas. ad Spart. p. 156. notante Heinsio. *Me pedagogus habet, illam.* G. 18. *Taciti* et supra *tanti* L. 19. *Prensabantque* B. Pi. O. *Pensabant* vel *signabant* V. R. Gr. L. G. 20. *Mentis ducere signa* B. Pi. O. et recentiores. *dicere signa* L. *dicere singula color* G. 21. *Compressimus* omnes vulgatæ. *compescimus* R. 22. *Et varia dulces tex. arte dol.* sic vulgatæ. sed *varios dulci* R. L. G. Præfero lectionem vulgarem. *arte jocos* vult Withofius, p. 324. 23. *At tandem* R. Gr. P. *rupit verecundia mentem.* G. *rupit vehementia fr.* corrigit Withofius. quem non audio. Vitium metri in voce *verecundia* sæpius admittit noster, ut v. 61. V. 55. 25. *Captare dolos.* B. Pi. O. et aliæ. *temptare dolos* L. *captare locos* V. Gr. P. *aptare locos* G. et *locos* fere præferre alteri lectioni velim, quia *dolos* jam adfuit v. 22. et quia loci et tempora plerumque conjunguntur.

Et hæc sæpe conjunguntur. Terent. Eun. iii. 4, 3: *Locus, tempus constitutum est.* Justin. xv. 2, 16: *tempus et locum coëundi condicunt.* Et *capere* vel *captare* tempus locum, usitate dicitur. Virg. Æn. xi. 783. Georg. ii. 230. Ovid. ex Pont. iii. 1, 129.——26. *Superc. luminibusque loqui.*] Ovid. Her. xvii. 82: *quoties ego tecta notavi Signa supercilio pæne loquente dari.* Idem Am. ii. 5, 15: *Multa supercilio vidi vibrante loquentes: Nutibus in vestris pars bona vocis erat: Non oculi tacuere tui.* Tibull. i. 2, 21: *Illa viro coram nutus conferre loquaces, Blandaque compositis abdere verba notis.*——27. *Suspensos ponere gressus.*] Ludenbrogius hunc versum applicat ad locum Ciris v. 212: *Tum suspensa levans digitis vestigia primis Egreditur.* Addit hunc Tibulli, ut ipse ait, sed qui Ovidii est, Fast. i. 425: *vestigia furtim Suspenso digitis fert taciturna gradu.*——28. *Et nullo currere n. sono.*] Transtulisse hæc videtur e Tibullo, i. 2, 20: *Illa docet furtim molli descendere lecto, Illa pedem nullo ponere posse sono.* Atque idem i. 8, 59: *Et possum media quamvis obrepere nocte, Et strepitu nullo clam reserare fores.*——29. *Nec longum,*] sc. tempus intercessit. Plene eloquitur Virg. Georg. ii. 80: *nec longum tempus, et ingens Exiit ad cœlum ramis felicibus arbos.*——31. *Ignes cum verbere crescunt.*] Hanc lectionem, ut sequenti simili aptissimam, cæteris prætuli, quamvis a sola antiqua Germ. servatam. Ovid. Met. iii. 395: *Sed tamen hæret amor, crescitque dolore repulsæ.* Sententia fere convenit proverbio, quo utitur Horatius Serm. ii. 3, 276: *ignem gladio scrutari.*——32. *Adjecto crescere flamma rogo.*] Servo lectionem vulgatam *rogo*, quamvis Withofius *mero* velit ex simili loco poetæ. Nam hic non de quovis lychno, sed de igne rogi sermo est, qui comparatur cum amoris flamma verberibus concitata, quia, ut hic virgarum ulmearum in verbera, ita istic lignorum in rogum congestio flammæ vehementioris causa est. *rogus* itaque videtur paullo insolentius de quovis fasce vel congerie lignorum dici, qui acervo ardenti adjicitur. Et sic usurpatum esse seriore ætate, docet Cangius in Glossar. v. *Rogus.* Fortasse *adjecto* capere possis pro *adaucto, accumulato*, ut auctor Consol. ad Liv. v. 226, *adjectas aquas* dixit lacrimarum flumine auctas, de Tiberi loquens: *Vix capit adjectas alveus altus aquas.*——35. *Visceribus perterrita qu. anhelis,*] spiritu concitatius acto ex cursu festino et terrore. Reposiani Carm. v. 117: *totis pulmonibus ardor anhelat.*——37. *Turpesque evoluere vestes.*] Per *turpes* intelligo laceratas, aut maculis sanguinis turpes ex plagis acceptis. Sic apud Ovid. Met. viii. 581.

27. *Suspensos pondere gressus* G. vitiose. 29. *Nec longo* B. O. et aliæ. *Nec longe* Bip. *Nec longum* Gr. P. Pi. *Hinc longum* R. G. *Tunc longum* L. 31. *Ignes et pectore crescunt* A. B. O. *in pectore cresc.* Pi. Han. Bip. *cum verbere crescunt* G. *augentur cædibus ignes* V. Gr. *fovemus cædibus ignes* R. *foventur cæd. ign.* L. 32. *Ut solet adducto* V. Gr. *crescere flamma mero* pro *rogo* corrigit Withof. p. 327, ex Ovid. Her. xiii. 114. 33. *Corda timorem* B. Pi. O. *furorem* V. Gr. *favorem* R. *dolorem* G. quod etiam conjicit Ommerenus, qui et in minore versu substituit *sævit amore timor.* Mihi præferendum videtur *furorem*, quia τὸ *flagrantia* et *sævit* vix aliud pati videtur. 35. *Nunc me* G. *Tunc mea* Bip. *perterrita quærit* B. Pi. O. Han. Bip. *per totum quærit* V. R. Gr. L. G. P. 37. *Revolvere versus* B. Pi. O. Han. et aliæ. *revolvere vestes* V. R. Gr. P. G. *evolvere vestes* L. Hæc veterum librorum scriptura verissima.

Procne *evolvit vestes*, quibus soror Philomela indicium sceleris in se perpetrati *purpureis notis* intexuerat.——38. *Gaudens imputat illa mihi.*] Gaudet illis suppliciis mihi quasi beneficium præstitisse, venditat illa mihi pro beneficio. Juvenal. v. 14: *Fructus amicitiæ magnæ cibus: imputat hunc rex, Et quamvis rarum tamen imputat.* Frequens ea verbi notio apud auctores argenteæ et sequioris ætatis. ——40. *Pretium tanti dulce cruoris,*] i. e. præmium, vel merces. Ovid. Met. iv. 738: *resoluta catenis Incedit virgo, pretiumque et causa laboris.*——41. *Inconcussa voluntas.*] Virg. Æn. iv. 125: *tua si mihi certa voluntas.* Ovid. A. A. iii. 617: *adsit modo certa voluntas.*——42. *Quæ n. immin. passio nulla fuit.*] Ego nihil acerbi me perpessam arbitror, si modo nihil eo casu deminutum de tuo amore sentiam. *Passio* inferioris Latinitatis vocabulum.——45. *Carpebar vulnere muto.*] Editores post Gauricum *cæco* correxisse videntur ex hoc Virgilii Æn. iv. 2: *Vulnus alit venis, et cæco carpitur igni.* Sed *muto* poscit versus sequens, quamquam *carpebar* minus aptum est *τῷ vulnere.* Similiter *tacitum vulnus*, quod tacetur et premitur, dixit Sev. Sanctus Carm. Buc. v. 8.——46. *Vocis habebat opus,*] i. e. vim et significationem sermonis. Stupor ille et macies conspicua satis per se significabant, quod voce exprimendum erat. Sic iterum noster Eleg. iv. 28: *ruborque Interdum certæ vocis habebat opus.* Similiter Ovid. A. A. i. 574: *sæpe tacens vocem verbaque vultus habet.*——51. *Prospiciens tali me peste teneri*] Versus fere totus Virgilii Æn. iv. 90: *quam simul ac tali persensit peste teneri Cara Jovis conjux.*——55. *Nulla est curatio morbi.*] Cl. Ommerenus huc verba idem dicentis Boëthii, Consol. lib. i. pros. 4, advocavit: *Si operam medicantis exspectas, oportet vulnus detegas.* Eodem pertinet sententia Horatii Epist. i. 16, 24: *Stultorum incurata pudor malus ulcera celat.*——56. *Inclusis ignibus antra fremunt.*] Respicere videtur antra Ætnæ, quæ subinde prementibus insuper ruinis

39. *Ferre labores* B. Pi. O. Han. Bip. *ferre dolores* V. R. L. G. 41. *Sit mihi certa* G. *inconcussa voluptas* G. B. Pi. O. Han. Bip. *voluntas* V. Gr. L. quod rectum est. Withofius p. 328. distinguit post *inconcussa*, et deinde corrigit *voluptas, Quam nihil imminuit passio, nulla fuit*, h. e. *voluptas* nulla fuit sine dolore. Sed hæc mutatio sententiam auctoris infringit, et difficultas sensus omnis abest, *si inconcussa voluntas* legatur. 43. *Angebar semper* B. Pi. O. et aliæ recent. *agitabar* G. quod melius videtur. *et ardens* vulgatæ. *horrens* V. Gr. 45. *Non ausus* vulgatæ. *non audens* L. *vulnere cæco* vulgatæ. *vuln. muto* V. Gr. L. G. *vuln. tanto* R. 46. *Vocis habebat opus* vulgatæ. *habebat opem* G. *habebat iter* V. Gr. 47. *Sed mihi* G. 48. *Bobeti*, corrupta a Gaurico lectio, omnes editōs occupavit, solus Goldastus restituit *Boethi*, siquidem omnes Mspti cum antiqua ed. Germ. servant *boeti*. 49. *Nam quum* (vel *cum*) *me curis intentum* vulgatæ post Ascens. *Nam me cum curis vertentem.* G. 50. *Causam* B. Pi. O. et aliæ. *causas* V. L. P. G. 53. *Dicito et unde novo* B. O. Han. et aliæ. *Dicis et unde novo correptus corporis ig.* G. *Dicis et* V. Gr. et sic conjicit Ommerenus. *Cujus et unde novo corr. carp. igne? Dic precor.* sic emendare vult Withofius p. 319. *Dic ait, unde* V. L. P. Pi. quod genuinum esse videtur. *Carperis æstu* V. Gr. 54. *Dic precor.* B. Pi. O. *Dicit et edicti* G. *Dic ait* L. R. *Dicito* V. Gr. 56. *Ut magis* B. Pi. O. Han. Bip. *Et magis* L. G. R. *Sed magis* V. *ante fremunt* V. Pi. H. Bip. et plures aliæ, vitiose. rectius *antra fremunt* L. Gr. G. A. B. O. quod etiam probat Ulitius ad Grat. v. 432.

montis, aut incumbente vento, ignes inclusos diu continet, donec pulsis obstaculis vehementius erumpant. Vid. Lucil. Ætn. v. 371. seqq. et Ovid. Met. xv. 346. seq. Hac similitudine sæpe utuntur poetæ. Ovid. Her. viii. 58: *pectoraque inclusis ignibus usta dolent.* Idem Met. iv. 64: *quoque magis tegitur, tectus magis æstuat ignis.* Sev. Sanctus Carm. Buc. v. 11: *et quicquid tegitur, sævius incoquit.* ——58. *Conscia signa mali.*] Sic Ovid. Am. ii. 1, 8: *agnoscit flammæ conscia signa suæ.* Ibid. ii. 8, 8: *furtivæ Veneris conscia signa dedi.*——60. *Veniam vis tibi tanta dabit.*] Si quidem tanta vis te amoris urget, æquum est, ut veniam demus et ignoscamus tibi, qui succubueris.——61. *Verecunda silentia.*] Vid. v. 23——63. *Fac ait, ut plac. potiaris.*] Optime hæc lectio confirmari videtur loco Ovidii Met. xiv. 637. seq. *Quid non et Satyri, saltatibus apta juventus, Fecere...... Ut poterentur ea.*——68. *Impius huic fueris.*] Burmannus Anthol. vol. i. p. 316, hunc versum cum isto carminis de Mævio, quod tomo iii. proposuimus, v. 28, comparat: *impius hoc telo es: hoc potes esse pius.*——69. *Unguibus et morsu ten. pasc. am.*] Vi, contentione, pugna, jurgiis, in quibus unguium et morsus usus est. Paria his existimes, quæ Claud. habet Fescenn. od. 4: *Ne cessa, juvenis, cominus aggredi, Impacata licet sæviat unguibus. Crescunt difficili gaudia jurgio, Accenditque magis, quæ refugit, Venus.* Hæc *bella* sunt *Veneris* a Tibullo descripta, i. 10, 53, seqq. De *morsu* Propert. iii. 6, 21: *In morso æquales videant mea vulnera collo, Me doceat livor mecum habuisse meam.* Centena de his jurgiis loca poetarum leguntur, quorum nonnulla cum nostro protulit Burm. ad Anthol. vol. i. p. 502.——70. *Res magis apta plagæ.*] Novum vitium in metro. Confundit *plagam*, quæ ictum, cum *plaga*, quæ regionem significat. Ovid. Met. xiii. 119: *clypeus, qui tela ferendo Mille patet plagis.*——74. *Notæ crimen amare suæ.*] Ovid. Trist. iv. 4, 21: *ut non debuerim, tamen hoc ego crimen amabo.* ——77. *Permissum fit vile nefas, fit lang. ard.*] Expertum se dicit, quod Ovidius pronuntiat Am. iii. 4, 9: *Cui peccare licet, peccat minus: ipsa potestas Semina nequitiæ languidiora facit.*——84.

58. *Agnovit tanti conscia lingua* B. O. H. Bip. et aliæ. *tanti conscia signa* G. *taciti conscia signa* Gr. L. P. quod rectum videtur. vidit etiam Withof. p. 330. 61. *Diuturna silentia* corrigit Withofius, frustra. 63. *Fare ait ut placidæ* B. Pi. O. Han. Bip. *Fare ait an pl.* V. *Dic ait aut pl.* G. *Fac ait* L. quod optimum videtur, probaturque ab Ommereno, qui et *placitæ* vult. *munera formæ* R. 64. *Respondet pietas* nonnullæ edit. cum Bip. *Responde: pietas* A. B. Pi. O. *Respondi* V. L. G. *velle fuit* R. Withofius p. 330. emendat ex ingenio *Respondi, ut pietas talia velle vetet.* 65. *Solvitur in risum exclamans* G. B. Pi. O. *in risus clamans* L. *prout mira vol.* O. *proh* omittunt G. R. *dira voluptas* R. G. 68. *Impius hinc fueris* L. G. *si bonus esse* V. quod improbat Burm. Anthol. vol. i. p. 316. *esse voles* vulgatæ pleræque. *velis* L. Gr. P. 70. *Non figit* L. 71. *Donis promulcet* G. 77. *Et languidus ard.* Han. Bip. et nonnullæ aliæ. sed præstat *fit languidus*, quod scripti et editi plerique habent. *heu languidus* V. Gr. G. 78. *Languida membra* L. G. 79. *Illa mihi quæsita* habet ed. Amst. et Bip. nescio an vitio. nam reliqui mei scripti et excusi *Illa nihil* præferunt. *causam* vulgatæ. *causas* L. 81. *Projecit* V. *Projeci varias* R. L. G. *sanato corpore* G. 83. *Sancta inquit* G. 85. *Postquam prolata* G. *omnia tuto* A. B. Pi. O. Bip. et aliæ. *tanto* L. Gr. G.

Virginitas de viro Veneris experte serioris et ecclesiasticæ Latinitatis scriptoribus in usu est.——86. *Fluctus exsuperâsse meos.*] Evasisse discrimina, vel æstus animi, quibus me quasi fluctibus mersisse videbatur amor. Horatius Charybdin nominat Carm. i. 27, 19: *quanta laboras in Charybdi.*——87. *Proprii dominator amoris.*] Sic Ovid. Am. iii. 11, 5: *vicimus, et domitum pedibus calcamus Amorem.*——88. *De contemtu sume tropæa tuo.*] Lætare, tanquam de summa victoria, quod demum contemnere ausus sis, quod adhuc summo studio ambiebas, *contemtæ dominus splendidior rei*, ut ait Hor. C. iii. 16, 25. *Sume superbiam* Hor. C. iii. 30, 14: *sic olim gaudia sumet* Calpurn. xi. 59.——91. *Sic mihi peccandi studium.*] *Peccare* de libidinibus, amoribus vetitis, adulteriis usurpatum. Horat. Serm. i. 2, 63: *quid inter Est in matrona, ancilla, peccesne togata?* Tibull. iv. 14: *Rumor ait, crebro nostram peccare puellam.* Ovid. Am. ii. 7, 19: *si sit peccâsse libido.*——92. *Ipsum talia velle fugit,*] ipsa me voluntas talia capiendi deserit.——94. *Discidii ratio.*] *Discidii* legendum est, non *dissidii*, quia præcessit *discessimus ambo.* Nam ut Taubmannus ad Plaut. Pseud. i. 1, 68, observat, *dissidium* animi est; *discidium* vero corporis, a discindere, i. e. dirimere, dispellere. Et *discidium* de amantibus dicitur, ut *divortium* de conjugibus. Tibull. i. 5, 1: *Asper eram, et bene discidium me ferre loquebar.* Terent. Andr. iv. 2, 14: *Valeant, qui inter nos discidium volunt.*

NOTÆ IN ELEGIAM IV.—1. *Revolvere casus,*] recordari, repetere animo. Virg. Æn. x. 61: *iterumque revolvere casus Da, pater, Iliacos Teucris.*——5. *Sic vicibus variis alt. fallimus annos.*] Sic cum annos nostros varias inter vices agimus, fit, ut quæ in singulis nobis accidunt, aliis alternatim succedentibus, minus ea sentire, aut moderatius ferre videamur.——8. *Diversis sat bene comta comis.*] intelligo comas colore *diversas* a candida specie, nigras scilicet, quas

86. *Meque videt luctus* V. R. Gr. L. *fletus* G. sed præstat *fluctus*, quod exhibent B. Pi. O. et aliæ. 87. *Proprii dampnator am.* G. sed præstat vulgata *dominator.* 88. *En de contemtu* A. B. Pi. O. *Et de* V. Gr. G. et nonnullæ aliæ edit. quod malim. 89. *Ceduntque* et versu seq. *Cedit* G. 91. *Sic mihi* V. Gr. L. *Si mihi* G. *Si tibi.* reliquæ vulgatæ. Placet *Sic mihi. promissa potestas* G. 93. *Discedimus* G. *Ingratis*, i. e. *ingratiis* Douza pater conjecit in marg. edit. Antverp. 1569. 94. *Dissidii ratio* vulgatæ. forte *discidii* Pulm. et *Discidii* exhibent L. et G. *tota pudica* L. In codice Rottend. primi sex versus elegiæ sequentis huic Elegiæ annectuntur.

1. *Perstat adhuc* G. 2. *Ex aliquo atque molli* G. 3. *Delira ignava* O. 5. *Alternis volvimur annis* A. B. Pi. O. *alternis vincimur armis* G. *alternos fallimus annos* V. L. quæ lectio melior videtur. 7. *Species dedit ævi candida nomen.* sic nonnullæ recentiores editt. Amst. Bip. et *dederat ævi candida* Hanov. Multo rectius antiquiores *species dederat cui candida nomen* L. A. B. Pi. O. quomodo etiam ex conjectura Withofius p. 331. *species aderat et candida nomen* G. 8. *Sat bene comta comis.* A. B. Pi. O. *stat bene* P. G. *nam bene* L. *comta modis* V. Gr. L. P. G. Præfero *comis*, et scripsi *Sed bene*, quia hoc diversitas comarum poscit. 9. *Huic ego per totum vidi splendentia corpus.* sic pleræque vulgatæ, B. Pi. O. *pendentia* proferunt V. R. Gr. L. G. quod recipiendum videtur. sed ex his V. et Gr. totum distichon aliter concinnant: *Vidi per totum pendentia cymbala corpus Huic quoque multiplices* etc.

pariter in niveo colore laudat auctor Eleg. v. 26.——10. *Cymbala multiplices.*] Non videntur hic cymbala proprie dicta intelligi, æra cava et gemina, quæ manuum compulsu tinnitum edunt. Hæc enim neque per totum corpus pendere, neque multiplices sonos edere dici possunt. Quamquam multiplices sonos cymbalorum fuisse ex ipso hoc Maximiani loco probare conatur F. A. Lampe de Cymb. p. 178, id tamen cum ex aliis vetustiorum auctorum locis ostendi nequeat, et varietas sonorum haud aliunde venire, quam e varietate instrumenti, chordarum, foraminum aliarumque partium possit, hinc mihi videtur Maximianus cymbali vocabulum novo et recentioribus sæculis inducto significatu pro citharæ vel lyræ genere posuisse. Et lyræ etiam sic gestari dicuntur, ut pendeant ex corpore, vel parte corporis. Tibull. iii. 4, 38: *fulgens testudine et auro Pendebat læva garrula parte lyra.*——11. *Nunc niveis digitis,* etc.] Virg. Æn. vi. 647: *Jamque eadem digitis, jam pectine pulsat eburno.* Sal. Bassus ad Pison. 154: *Sive chelyn digitis et eburno verbere pulsas.*——12. *Arguto quivit,* etc.] Ad tactum citharæ potuit dulce carmen arguta voce dicere. Hinc v. 20, *vocem manumque* ejus laudat, et respexisse locum Tibulli modo citatum videtur, quo pergit: *Hanc* (lyram) *primum veniens plectro modulatus eburno Felices cantus ore sonante dedit. quivit* perfectum posui, quia præcessit v. 7. *Virgo fuit,* et v. 9, *vidi edere sonos. Murmur* Maximianus dicere videtur lenem cantum vel modulationem vocis, ut Eleg. v. 10. Cl. Ommerenus quidem aliter hunc locum intelligit, legendumque censet *pulsas pect. chord.* et *dulce loqui* ad *chordas* trahit, ut de solo cantu citharæ sermo sit. Sed *murmur* de eo cantu vix dici potest, atque alia sunt in verbis, quæ istam interpretationem impediant.——19. *Velut visæ lætabar imag. form.*] Ovid. Fast. ii. 769: *Carpitur attonitos absentis imagine sensus Ille: recordanti plura magisque placent.*——20. *Absentis voce manuque frui.*] *Lætabar frui,* gaudens me oblectabam recordatione eorum, quæ eam vidissem voce manuque agere, quum dulci voce, et facili manu chordas pulsans cecinisset. Virg. Æn. iv. 83: *Illum absens absentem auditque videtque.*——23. *Sine mente putabar,*] i. e. dicebar: erant, qui dicerent me sine mente esse. *putare* Maximianus sub-

10. *Edere pulsa* pleræque vulgatæ. *reddere pulsa* R. G. 11. *Cum niveis dig.* G. *pulsas pectore* L. 12. *Auguto quidquid* vulgatæ. *quidquam* V. R. *quamquam* P. *quiddam* G. Quicquid horum eligatur, ineptum est. præterea verbum deesse videtur constructioni, quod participium *pulsans* sequatur. Legendum arbitror *pulsans pectine chordas Arguto quivit murmure dulce loqui.* Verbum hoc *quivit* decepit librarios, ut *quidquid* vel *quidquam* legerent. 13. *Hanc ego.* Hoc et sequens distichon in cod. R. et L. et in ed. G. transponuntur, ita ut distichon *Sic me diversis* sit versus 13. 15. *De partibus, olim* G. 17. *Memorare licebat* Gr. G. 18. *Hærebatque* vulgatæ. *Hærebant* V. P. *Hærebantque* Gr. optime. *Horrebat* G. pessime. 20. *Absenti voce manuque fui* V. G. B. O. Han. Bip. sed optime *absentis voce manuque frui* Pu. et Pi. 21. *Sæpe velut præsens mecum fuit, ipse loquebar* L. 22. *Ipse modos* R. *ipsa modos* G. *illa melos* L. 23. *Sine mente putabar* R. G. B. Pi. O. *ferebar* V. Gr. P. Genuinum videtur *putabar.* librarii *ferebar* intulerunt ex Eleg. iii. 5, ubi pariter *demens* et *ferebar* conjuncta sunt. 24. *Fallebar* quidem omnes scribunt, sed reponendum censeo *fallebam* scil. eos, qui putarent, me sine mente esse. *nec bene sanus* vulgatæ pleræque; *non bene san.* Gr. P. Pi. quod præstat.

inde ponere videtur pro *dicere* quod quis putet. Vid. infra v. 43.——30. *Vocis habebat opus,*] rem et vim vocis habebat: idem significabat, quod vox certa posset.——33. *Sopitos premerent oblivia sensus.*] Oblivio rerum somni et quietis comes. Virg. Æn. ix. 225: *animalia somno Lenibant curas et corda oblita laborum. Premunt* illa oblivia sensus, ut ipse somnus *premere* dicitur. Virg. Æn. vi. 521: *pressitque jacentem Dulcis et alta quies.* Auctor Epitomes Hom. v. 115: *Dumque tuo* (Somne) *premitur sopitus pondere dulci.*——39. *Turbatos excitat artus.*] i. e. mente perturbatus excitat. affectus, qui mentis est, translatus ad exteriores artus; quod sæpe fit. Ovid. Her. xi. 102: *Et fuge turbato tecta nefanda pede.*——41. *Toto me pectore somnum Prosp. effl.*] Genuinam hanc esse lectionem, quam ducibus msptis dedimus, phrasis Virgiliana, quam expressit auctor, docet, Æn. ix. 326: *toto prostabat pectore somnum.* Ovid. Met. ii. 85: *ignibus illis, Quos in pectore habent, quos ore et naribus efflant.*——43. *Vana putas?*] Vana sunt, quæ dicis? Vid. not. ad v. 23. Verborum *an vera sopor ludibria jactat* ambigua sententia est. Nam *ludibria* possunt accipi de simulacris rerum falsis, quibus somnia ludunt et illudunt dormientibus. Ut Virgil. ait Æn. x. 642: *Aut quæ sopitos deludunt somnia sensus,* et Petron. cap. 104: *Somnia, quæ mentes ludunt volitantibus umbris.* Sed possunt etiam *ludibria* significare illusionem et verba jocosa, quibus aliquis ridetur et ludibrio habetur. cui interpretationi favet adjectum *vera,* et verbum *jactat.* nam *ludibria jactare* æque dici potest, ac jactare convicia, et *vera ludibria* sunt, quæ vere ea causa jactantur, ut alter se ludificari

25. Hoc distichon, quod a Gaurico ejectum ab omnibus editis eum sequentibus exsulat, Mspti omnes, atque ex impressis Pulmanni, Pithoei et Goldasti editiones tenent. *Atque aliquis tibi cæca* G. vitiose. 26. *Cantat cantantem* Pi. O. *Canta cantantem* V. Gr. G. 28. *Proditur* Withofius libentius legere vult, quam *Panditur.* 30. *Interdum certæ* vulgatæ. *clausæ* V. R. Gr. P. L. G. sed præferam illud, quia modo adfuit *clauso,* et *clausæ* vocis nullum opus esse potest. 32. *Secreti non b. f. mei* omnes vulgatæ. *secretis... meis* R. Forte legendum *Conscia secreti* ex Eleg. v. 95. 34. *Conscia lingua* vulgatæ. *nescia l.* V. R. P. G. L. Præferendum puto *conscia,* quia *confessa* dicitur, *nescius* confiteri non potest. 35. *Cessas* vulgatæ. *tardas* V. L. G. 36. *Inimica redit* V. R. Gr. L. G. 37. *Protinus at* V. Gr. *Proximus ut* vulgatæ. *Prox. et* L. Rectum videtur *Proximus at mecum comit.* omnes scripti et excusi. sed dubium non est, quin *me tum comit.* scribendum sit. Idem viderunt Withofius et Ommerenus. pro *amatæ,* quod in vulgatis est, *amore* habent V. et Gr. 38. *In gelida forte* excusi fere omnes. sed *herbosa* V. R. Gr. L. G. 39. *Excitat actus* A. B. Pi. O. Pu. *artus* V. Gr. P. G. 41. *Corde solutum* A. B. Pi. O. et aliæ. *pectore somnum* V. L. P. G. quod multo melius est. 42. *Aspicit* G. cæteræ *Prospicit. afflantem* omnes excusi. *efflantem* unus exhibet V. a manu secunda. sed hoc ipsum imitatio Virgiliana poscit. 43. *Vana putas? an vera sop.* V. B. Pi. O. H. Bip. *Vana putas aut vera* G. *putat* R. E contrario *Vera putas, an vana* L. et sic legi vult Ommerenus. cui tamen lectioni versus minor non satis bene respondere videtur. 44. *Et te verus, ait, pect. ard. habet* vulgatæ. *Aut te verus, ait, pectoris ardor agit* V. R. *An hic verus ait pectoris ardor agit* G. *Hic est verus, ait, pectoris ardor angit* L. Perplexam et dubiam totius distichi lectionem et sententiam esse, variationes exemplarium demonstrant. Ego vix expedio; vulgatamque lectionem, ut a pluribus receptam, malo relinquere intactam.

intelligat. Inde sensus hujus versus satis commodus procedit: Hæccine vana omnino somnia sunt, quæ dicis? an vero, somnium simulans, vere me vis iis verbis ludibrio habere, quasi nunc demum a somniante discere debeam, quod a vigilante dudum agi stultus ego hactenus non senserim.——45. *Assuetas animo remeare figuras,*] figuras et simulacra earum rerum, quibus se oblectare assuevit vigilans, credo ejusdem animo recurrere noctu. Claud. in præf. ad vi. Cons. Hon. v. 1: *Omnia quæ sensu volvuntur nota diurno, Pectore sopito reddit amica quies.* In sequentibus ille hunc locum communem per species affectuum et studiorum humanorum declarat, sicut et Petron. Carm. de Somniis, quod tomo iv. P. M. p. 283, dedimus. Ducta autem sunt ex fonte Lucretii, qui hæc suavissime exsequitur lib. iv. 959, seqq.——46. *Et fallax studium ludit imago tuum.*] Et somnium illud ludit te objecta fallaci imagine ejus rei, cujus studio et cupiditate teneris.——47. *Perplexaque murmura captat.*] Auscultat et percipere tentat verba, quæ ego perplexo et obscuro murmure edere videor.——51. *Et nunc infelix tota est sine crimine vita.*] Perplexior hujus versus sensus e mala et perversa mente Maximiani explicandus est, quam sequentia satis declarant. Nempe hoc vult: *At nunc vita* mea, quia, ut ex hactenus dictis patet, *sine crimine*, h. e. sine crimine concubitus et stupri commissi peracta est, pro præsente animi mei sensu *tota infelix est*, vel abs me infelix habetur; *Et senem* jam factum *pudet* me *peccare*, cum maxime vellem, *non potuisse.* Quippe peccandi jam facultate *deseror*, et *voluptas* quasi *indignata*, quod eam ante usurpare voluerim, nunc *fugit* me.——54. *Nec, quod non possum, non voluisse, meum est.*] Hanc lectionem e Msptis reduxi, contra editiones vulgatas, quarum lectio parum convenit sententiis ante pronuntiatis. Sensus est: Neque hoc in mea potestate situm est, ut a vitio, quod committere non possum, etiam animo abhorream, idque committere nolim.——56. *Quod serior ætas Intulit, et gemitus*, etc.] quod serior ætas mea casum aliquem attulit, qui libidinem, ætate jam sopitam et fere extinctam, vi singulari excitaret, quum in lenæ et meretriculæ alicujus insidias inciderem, quæ me pessum dedit. De *lena* hic loqui auctorem, in præfatione demonstravi. Atque hujus mentione facta transit ad narrationem de ejus meretricis amoribus, quam Elegia v. profert.——57. *Sed*

46. *Ludit imago suum* B. P. O. et aliæ. *imago tuum* V. quod rectius videtur. *fudit imago tuum* G. 48. *Et tacitis precibus dicere plura rogat* vulgatæ omnes. *tacitus precibus plura licere rogat* L. *tacitus* etiam Gr. 49. *Ast ego* R. 51. *Et nunc infelix tota est*, omnes impressi post Ascens. *At nunc* G. Withofius p. 331, porro corrigendum censet *infelix non est sine crimine vita.* alterum enim, inquit, vere est ἀσύστατον, sed vid. not. nostr. 53. *Destruimur vitiis* habet Bip. cum aliis recentioribus; at omnes superiores cum nonnullis msptis *Deserimur.* 54. *Et quod non possum, non potuisse juvat* B. Pi. O. H. Bip. *Nec quod non possum, non voluisse meum est* L. Gr. G. Hæc lectio melius respondet versui præcedenti. *valuisse* R. *est valuisse meum* P. *Nec vel hoc quod possum, non voluisse meum* V. 55. *Senior ætas* R. G. *certior* vel *serior* R. 56. *Impulit* P. *quos mihi læta dedit*, vulgatæ omnes. *leta dedit* L. G. Unde *lena* scribendum esse arbitratus sum in præf. ut hic de *lena* vel copa loquatur, quam sequente elegia narrat se hospitio receptum illecebris corrupisse. 57. *Has sed quis possit naturæ adstringere partes.* sic vulgatæ omnes post Ascens. sine sensu commodo. *Sed quis et* (m. s. *ad*) *has posset*

quis ad has possit naturæ attingere partes.] Videtur alludere ad versum Virgilii Georg. ii. 483: *Sin, has ne possim naturæ accedere partes.* Sententia auctoris hæc est: Quis hanc partem naturæ et ingenii humani plane mirabilem satis assequi et explicare possit, quæ adeo perversa et depravata est, ut sapiens etiam et rerum naturæ bene gnarus, sæpe ea, quæ noxia scit esse, cupiat. *Ut gnarus* pro *quod* videtur positum, more cadentis Latinitatis. Talem animi sui perversitatem confitetur Medea apud Ovidium, Met. vii. 19: *Sed trahit invitam nova vis, aliudque Cupido, Mens aliud suadet: video meliora proboque, Deteriora sequor.*

NOTÆ IN ELEGIAM V.—1. *Missus ad Eoas partes,*] a Theodorico, rege Italiæ, ad Anastasium Imperatorem Orientis, ut pluribus exposui in præfat.——3. *Gemini fœdera regni,*] regni Italiæ, et imperii Orientis——5. *Me suscipiens,*] scil. hospitio. Et hospitium publicum, s. πανδοχεῖον, intelligendum videtur, cujus hospita vel copa, lenam agens, meretrices alebat, ad captandos advenas, vel ipsa erat puella illa, cujus illecebris se corruptum esse Maximianus narrat. Hæc enim plane sic describitur, ut Copa in carmine incerti auctoris, quod tomo ii. produximus.——Ibid. *Etruscæ gentis alumnum,*] h. e. Italum, vel Romanum. Infra v. 40. *Tuscum* se appellat. Utroque loco hoc nomen opponit Graiis, qui erant sub imperio Orientis. Atque hoc usu venisse videtur scriptoribus Latinis ab eo inde tempore, quo reges Gothorum Italiam tenebant, nec Romani Imperatores erant, ut Etruscus vel Tuscus diceretur pro eo, qui antiquitus Romanus erat, quia Etruria nobilior et celebrior pars Italiæ; Romanorum vero nomen tum iis cesserat, qui essent sub imperio Orientis. Manifeste hoc confirmat Phocas Grammaticus, qui Virgilium in præf. ad vitam Virg. v. 22. *vatem Etruscum* dicit, et in ipsa vita v. 5. *Tuscam tellurem* pro Italia. Unde nec certo affirmari potest, Maximianum, qui se Tuscum appellet, ex ipsa Etruria ortum fuisse. ——6. *Patriis Graia puella dolis.*] Infra v. 93. et 81. Graias et Argivas artes ei tribuit. Virg. Æn. ii. 152: *dolis instructus et arte Pelasga.*——8. *Vero fecit amore capi.*] *Verus* amor, qui simulato, fallaci et falso opponitur, ut in hoc Ovidii A. A. i. 618: *Fiet amor verus, qui modo falsus erat.*——10. *Græco murmure dulce canens.*]

naturæ attingere partes V. Gr. *Et quis ad has cupiat* R. *Sed quis ad has possit nat. attingere partes* L. G. 58. *Gnarus et ut sapiens* G. B. Pi. O. Bip. sed melius est *Gnarus ut et sap.* quod habet V. et R. quodque Ommerenus requirit. *Gnarus* vel *sanctus* V. et Gr. *noxia quæque* L. G. 60. *Quæ non capiunt* vulgatæ omnes. *quod non cap.* R. *quod non possunt* V. Gr.

1. *Ad Eoas legati munere functus.* sic omnes impressi, manifesto errore. nam *eoas* aliud adjunctum vocabulum desiderat: hoc exhibent mspti vetustiores, *ad Eoas leg. mun. partes.* Unus L. scribit *ad eolicos* supra scripto *eoas.* 3. *Geminæ comp. f. pacis* pariter omnes impressi, qui *pacis* repetunt e præcedente versu. Contra omnes mspti *gemini...regni,* quod multo aptius. 5. *Hic me suspiciens* V. 6. *Graia puella* vulgatæ omnes. *Græca* V. Gr. *grata* G. *paucis grata p.* L. 7. *Captam nostro sim. amorem* R. 8. *Me vero potius* R. Burmannus Anthol. tom. i. p. 102. scribit Heinsium hic emendâsse *versa fecit amore capi,* ut apud Ovid. Epist. xv. 167: *Nec mora, versus amor tetigit lentissima Pyrrhæ Pectora.* 9. *Adstabat mane* vulgatæ post Ascens. sed rectius *adstabat nocte* V. R. L. P. G. 10. *Dulce sonans* habet glossa in V. et Gr.

murmur de submisso, leni et secreto cantu. Manil. v. 335: *secreta movebit Carmina, furtivo modulatus murmure vocem.*——13. *Afflictam nimium miseratus amantem.*] Respexit Virgilium Æn. iv. 370: *Num lacrimas victus dedit aut miseratus amantem est?*——16. *Grata, micans oculis.*] Auctor Epithal. Ausp. v. 47: *Blanda, micans oculis, refugit pede.*——17. *Docta loqui digitis.*] Intelligo de arte pulsandi lyram. Nam sic Tibull. iii. 4, 41: *Sed postquam fuerant digiti cum voce locuti.* Et instrumentum musicum loqui dicit Manil. v. 331: *Et quodcunque manu loquitur, flatuque movetur.* Alias *digitis loqui* est signa dare gestu et vibratione digitorum, quomodo Ovid. Trist. ii. 453: *digitis sæpe est nutuque locutus.*——18. *Et responsuram sollicitare lyram.*] *respondere* lyra dici potest, quando sonos reddit, quos manus pulsantis excitare studet. Horat. A. P. 348: *Nam neque chorda sonum reddit, quem vult manus et mens; Poscentique gravem persæpe remittit acutum.* Sed quia *carmina* præcesserunt, malo hoc loco *responsuram lyram* accipere de ea, quæ cantum et modulationem vocis sequitur, eique modos et sonos suos accommodat, ut Echo et silvæ respondent cantanti. Virg. Ecl. x. 8. Calpurn. viii. 74. Sic ad tibiæ cantum saltare Apuleio est *molli tibiarum sono delicatis respondere gressibus*, Met. x. p. 235.——19. *Illam Sireniis.*] Potuisset *Sirenum cantibus* scribere auctor, siquidem gnarus peccati ejus in metro fuisset. Claud. Laud. Ser. 23: *surdoque carina Remige Sirenum cantus transvecta tenaces.* Sollenne est veteribus suavem mulierum vocem Sirenum cantui assimilare. Vid. notata ad carmen Petronii, tomo iv. P. M. p. 303.——20. *Alter Ulysses ego.*] Male se alterum Ulyssem vocat Maximianus, qui nihil minus, quam prudentiam Ulyssis in evitandis Sirenum scopulis imitatus est, imo ipsum ejus nomen ad scopulum metri adhærere fecit. Alioquin *alter Ulysses* proverbio dicitur homo vafer et callidus. Unde Varro in Satyris suis *Sesculyssem* quasi sesqui-Ulyssem, sive Ulyssem unum integrum et dimidium dixit, pro summe astuto, ac veteratore plane expolito. Plin. præf. ad Hist. Nat. ——23. *Certa se lege moventes,*] Certo motu et æquali mensura passuum. Petron. cap. 126: *incessus tute compositus, et ne vestigia quidem pedum extra mensuram aberrantia.*——24. *Suspensosque novis plausibus ire pedes.*] Malui *plausibus* e codd. msptis dare, quam *passibus*, quia gressus modo nominavit, et hic de incessu sermo esse videtur ad ritum saltandi composito, quando pede mox suspenso mox apploso ingrediebatur. Alias choreis aptus pedum plausus.

11. *Nunc aderant lacrimæ, gemitus* B. Pi. O. H. *Nunc gemitus lacrimæ aderant* G. *suspiria pallor* R. Gr. G. B. *pallorque* Pi. O. H. Bip. 13. *Afflicto nimium mis. amore* B. Pi. O. H. et aliæ, *afflictam n. mis. amantem* V. R. L. P. G. *Sic velut* R. G. 15. *Egregia forma vultusque sereni* vulgatæ post Ascens. *egregiæ formæ vultusque modesti* V. L. P. G. 18. *Pollicitate lyram* vitiose G. 19. *Illam Sirenum* emendat Withofius p. 332. et versu seq. *instar Ulyssis ego*, ut peccatum in metro deleat. 21. *At quia* conjicit Ommerenus. *tantas evadere moles* omnes vulgatæ; nisi quod G. vitiose habet *tantos—melos*, *evincere moles* V. Gr. *tacitas evincere* L. 23. *Quis referat* V. R. Gr. G. *certa sub lege* V. Gr. *sine lege* G. 24. *Novis passibus ire* omnes impressi. sed *plausibus* V. Gr. L. Burmannus Anthol. tom. i. p. 45, inde ait Heinsium conjecisse *ausibus*.

Virg. Æn. vi. 644: *Pars pedibus plaudunt choreas, et carmina dicunt.*——25. *Grande erat,*] Dignum mea cura opus videbatur, in magno negotio id habebam, *inflexos gradibus numerare capillos,* i. e. numerare capillorum inflexos orbes sive cincinnos, qui in ordines circum caput compositi ad verticem usque quasi gradibus ascendebant. Juvenal. vi. 503: *Tot premit ordinibus, tot adhuc compagibus altum Ædificat caput.* Claud. de Nupt. Hon. v. 104: *sed tertia retro Dat varios nexus, et justo dividit orbes Ordine.* Sueton. Ner. c. 51: *Circa cultum habitumque adeo pudendus, ut comam semper in gradus formatam, peregrinatione Achaica etiam pone verticem summiserit.* Vid. Hadr. Junius de Coma, cap. 7.——26. *In niveo pulla colore coma.*] Ovid. Am. ii. 4, 41: *Seu pendent nivea pulli cervice capilli.*——27. *Duræ stantesque papillæ.*] Broukhusius ad Propert. ii. 12, 21, scribit Maximianum hoc loco in animo habuisse versum Lucilii, qui apud Nonium v. *Stare* extat: *Hic corpus solidum invenies, hic stare papillas Pectore marmoreo.* Sunt autem *stantes papillæ* corporis solidi vegetique juvencularum, quemadmodum *jacentes* vel *pendentes mammæ* vetularum. Vid. not. nostr. ad Moretum, v. 34. Præterea Burmann. ad Anthol. tom. i. p. 516. et 648.——28. *Clauderet una manus.*] Sublegisse hoc Martiali videtur, xiv. 134: *Fascia, crescentes dominæ compesce papillas, Ut sit, quod capiat nostra tegatque manus.* Conf. Ovid. Am. i. 5, 20. Verbo *constringere* utitur auctor Epithal. Laur. v. 82.——29. *Mentem stomachi fultura movebat.*] Manifeste exprimere voluit Horatium Serm. ii. 3, 154: *Deficient inopem venæ te, ni cibus atque Ingens accedat stomacho fultura ruenti.* Sed *fultura stomachi* Horatio est ciborum copia, quibus impletur et fulcitur stomachus. nam sic et alii loquuntur de cibo, ut Lucret. iv. 865: *Propterea capitur cibus, ut suffulciat artus.* Maximianus alieno sensu stomachum accepit de parte pectoris, cui subjacet stomachus, nam sequente versu *pectus* ipsum nominat. Nec insulsum adeo videri debet, stomachum pro pectore positum, cum etiam *pectus* pro *stomacho* positum videatur in illo Horatii A. P. 337: *Omne supervacuum pleno de pectore manat.* Nam probabile est, hic metaphoram duci a stomacho, qui cibis oppletus nausea commovetur, ut rejiciat, quæ abundant. Jam *fultura stomachi* Maximiano est pars ventris tumidior, quæ pectori subest, quæ bene farta, plena et carnosa, quasi tomento pectus imminens sustinet; quemadmodum *fulciri* toro, cespite, pulvino dicuntur, qui insident. Simili vocabulo *fulmenta*, i. e. fulcimenta, utitur Focas Grammat. in vita Virgilii, v. 27: *Terra ministravit flores, et munere verno Herbida supposuit puero fulmenta virescens.* Laudare igitur Maximianus in puella vult corpus habilius et succulentum, quando alvus pectori subjecta paullum turget et prominet, quæ contra in macilentis et seniculis reductior est, pectore magis propendente. Auctor Moreti v. 34: *Pectore lata, jacens mammis, compressior alvo.* Ovidius Metamorph. viii. 805, de Fa-

26. *Pulchra colore* omnes impressi. *pulla colore* V. *pulsa* P. Schraderus præfat. ad Emend. p. 56, asserit *pulla*, idque duobus msptis confirmari ait. 27. *Stantes duræque pap.* V. L. G. *rigidæque* pro glossa V. 28. *Instringens* V. Gr. 29. *O* vel *Ha* V. L. *Heu quantum* R. *Ha quantum* G. *stomachi factura* R.

me: *Ventris erat pro ventre locus: pendere putares Pectus.*—— 30. *Sub exhausto pectore pingue femur.*] Imitari haud dubie voluit Ovidium, qui Am. i. 5, 21: *Quam castigato planus sub pectore venter! Quantum et quale latus, quam juvenile femur!* Sed Ovidio *castigatum* pectus est compressius, strictius, Maximianus *exhaustum* dicit, quod perperam accepit J. C. Scaliger in Hypercrit. cap. vii. totum hunc versum reprehendens: *Non est*, inquit, *femur sub pectore; neque pectus exhaustum probaveris, quasi phthoë laboret.* Sed *exhaustum* Maximiano esse videtur finitum, extremum, desinens, ut *exhausta pericula* i. e. finita, Maro et Ovidius dicunt, *exhausti fati tempora* Statius Silv. iii. 5, 40, i. e. vitæ pæne finitæ. Idem Theb. ii. 37: *Illic exhausti posuere cubilia venti*, i. e. spirare desinentes. *Femur* pectori subjicere auctor videtur tantum ex imitatione Ovidiana, et quia ventris jam mentionem fecerat.——31. *Urebar adstringere*, i. e. ardenter cupiebam adstringere. Sic Calpurn. x. 56: *raptantur amantes Concubitu Satyri fugientes jungere Nymphas*, i. e. currentes properant jungere.——34. *Non tolerant pondus*] Horat. Carm. ii. 5, 4: *non tauri ruentis in Venerem tolerare pondus.*—— 35. *Dirig. qu. f. calor ossa reliquit.*] Versus fere totus Virgilianus, Æn. iii. 308: *Dirigui visu in medio: calor ossa reliquit.* Imitatio Virgiliana facit, ut hanc lectionem præferam alteri, quam mspti habent: *calor ille recessit*, quæque forsan ex versu 49. huc relata est. ——36. *Venæ causa pud.*] *causa*, noxa, vitium, languor. *vena* pro inguine, quod intelligi ex hoc Horatiano potest, Serm. i. 2, 33: *Nam simul ut venas inflavit tetra libido.* Sed conf. in primis Persius vi. 72. Martial. vi. 49, 2. xi. 16, 5.——37. *Non lac sic ten. perm. coagula red.*] Ovid. Fast. iv. 545: *liquefacta coagula lacte.* Languorem et inertiam venæ, quam expertus est, comparat cum lactis coagulo, et spuma liquoris, quæ sunt sollennia mollitiæ et levitatis symbola. Ovid. Met. xiii. 796: *Mollior et cycni plumis, et lacte coacto.* Colum. x. 397: *Mollior infuso calathis modo lacte gelato.* Martial. viii. 64, 8: *Vincas mollitie tremente plumas, Aut massam modo lactis alligati.* Cæterum non sine nequitia delegisse hæc similia videtur auctor male jocosus.——41. *Quæ defensa suo* etc.] Sensus est: Tota Troja superata est, quamquam firmissimum præsidium habuit in Hectore suo, qui eam diu defendit; multo magis igitur unus senex, qui ego sum, fraude circumveniri et superari potuit. De Hec-

31. *Urebar teneros* B. Pi. O. H. Bip. *Terrebar* L. G. *Tenebant* R. *Horrebam ten.* V. Gr. 33. *Clamabam, nimium me.* Pi. Han. Amst. Bip. *Clamabat* A. B. O. *clamabat tua sunt, quæ* vel *me br. l.* V. Gr. P. *me brachia l.* G. *clamabat tua me nunc brachia lædunt* R. L. *clamabat* legendum esse, etiam viderunt Withofius et Ommerenus. 34. *Non tulerant* P. G. *membra suum* P. 35. *Calor ossa reliquit* vulgatæ post Ascens. at mspti cum vetusta Germ. *calor ille recessit.* in his *color* habent R. et G. 36. *Et data est* R. *veniæ causa* omnes vulgatæ post Ascens. sed *venæ* omnes mspti cum vetusta Germ. 37. *Non sic lac tenerum* B. Pi. O. et aliæ. *Non lac sic ten.* R. G. *Nec lac sic* L. *Et lac sic* P. *commixta coag.* V. Gr. 38. *Non liquidi* G. *mellis spuma* vulgares edit. omnes. *mollis spuma* Gr. L. G. quod rectius est. non enim de melle sermo est, sed de cujusvis liquoris molli spuma. 39. *Succubui gratæ fateor nunc n. a.* L. *Succ. fateor nunc artis nescius ipse* G. *tunc nescius* Gr. 41. *Qua defensa* omnes quidem scripti et excusi. sed legendum videtur *Quæ defensu.*

tore defensore Trojæ vide locos veterum, quos adduximus ad Pentadii Tumulum Hectoris, Tomo iii. P. M. p. 277 seq.——43. *Muneris injuncti*, i. e. legationis mandatæ.——49. *Vacuusque recessit Ardor*] vanus et iners successu caruit. Ovid. Met. vii. 786, de cane feram persequente: *similisque tenenti non tenet, et vacuos exercet in aera morsus.*——50. *In Venerem segnis*] Virg. Æn xi. 735: *At non in Venerem segnes, nocturnaque bella.* Idem Georg. iii. 97: *Frigidus in Venerem senior.*——55. *Omnes verecundia motus abst.*] *Motus Veneris* dicit Ovid. Am. ii. 10, 35. Pariter pudorem terroremque sibi nocuisse queritur Ovid. Am. iii. 7, 36: *Huc pudor accessit: facti pudor ipse nocebat; Ille fuit vitii causa secunda mei.* Plura ex hac elegia Ovidii de impotentia sua querentis repetiit Maximianus, quæ deinceps citatis tantum locis indicabimus.——58. *Digitis sollicitare suis*] Ovid. Am. iii. 7, 74.——60. *Restitit*, remansit, perseveravit. Vid. Eleg. ii. 27. In *medio foco* partem illam mediam signat, in qua maxime calet Venus. Conf. Eleg. i. 84. In eo *frigus* restitisse dicit, quemadmodum focus ipse *algere* dicitur, in quo nullus ignis accensus. Martial. viii. 67, 8.——62. *Fessus ad arma redis.*] Ovid. l. c. v. 80.——63. *Curis animum mordac.*] Horat. Carm. i. 18, 4: *Neque Mordaces aliter diffugiunt sollicitudines.* Virg. Æn. i. 261: *Quando hæc te cura remordet.*——64. *Nec posse ad luxum,*] i. e. libidinem et lasciviam. Vid. Eleg. ii. 69.——65. *Non falles, inquit, amantem,*] Virg. Æn. iv. 296: *At regina dolos (quis fallere possit amantem) Præsensit.*——66. *Plurima c. am. lumina s. habet.*] Ovid. Am. iii. 4, 20: *Centum fronte oculos, centum cervice gerebat Argus, et hos unus sæpe fefellit Amor.* Idem Met. iv. 68: *Quid non sentit amor, primi sensistis amantes.*——69. *Curarum pondera sensus*] *Pondus curarum* aliquoties dixit Statius, ut Theb iv. 39. ix. 575. Et Lucretius quamlibet curam et anxietatem *animi pondus* nominat, lib. iii. 1067: *Si possent homines, proinde ac sentire videntur, Pondus inesse animo, quod se gravitate fatiget,* etc.——70. *Intermissa sarcina*, deposita ad tempus. Ovid. ex Pont. iii. 7, 14: *Jam tibi*

42. *Unde non p. fr. sup. fidem* L. *exsuperare senem* R. 43. *Muneris invicti* omnes impressi. *Mun. adjuncti* V. Gr. *injuncti* correctum in V. et L. Ommerenus etiam conjicit *injuncti* vel *indicti*, vel simile quid. 44. *Editus imp.* G. *sepe Cup.* R. 46. *Subjectus fl.* L. 47. *Sed mihi* V. L. G. *et mihi* Gr. *quondam nox affuit omnia solvit* R. *et sua fallit Mun. grand. vix adeunda viro.* G. 50. *Ut ante fuit.* V. Gr. 51. *Proprium solvens.* R. 55. *Stupuique mihi verec.* V. Gr. *stupui, quia tunc verec.* L. *stupuique ego ver.* G. 57. *Flagrantia membra.* V. R. Gr. L. sed præferenda est vulgata lectio *frigentia.* Vid. v. 60. 59. *Nil tactis profuit illis* A. B. Pu. Pi. et aliæ. *tactus* profuit *illis* Bip. et aliæ. *nil tactus pr. ullus.* V. R. Gr. L. 60. *Perstitit* V. R. Gr. G. *thoro* pro *foco.* V. et *toro* legendum putat Burm. Anthol. tom. ii. p. 556. 62. *Ejus ab ampl.* G. *ad amplexum* Gr. 63. *Mordacibus angi.* P. 65. *Non falles inquit amorem* B. Pi. O. H. Bip. *inquit nunc fallis amorem* L. *inquit me fallis amantem* V. *non, inquit, fallis amantem.* R. G. 66. *Certus amor.* V. Gr. G. 67. *Quin etiam tacito* R. *placido* quidem pleræque edd. sed *placido* videtur rectum esse, quod G. habet. 68. *Et renovere jocis.* A. B. Pi. O. Pu. *renovare jocis* R. Bip. et aliæ. *renovare joco* V. L. *jocos* Gr. G. 69. *Obtendunt* vel *Offendunt siquid.* V. *Obtundunt siquid* Gr. *Obtundunt equidem* R. *Ostendunt semper curarum pondera sensus* G.

sentiri sarcina nulla potest. Seu Sanctus carm. Bucol. v. 10: *Et divisa minus sarcina fit gravis.*——75. *Non est culpanda voluntas.*] Ovid. ex Pont. iii. 4, 79: *Ut desint vires tamen est laudanda voluntas.*——76. *Judicor infelix.*] Petron. c. 134: *Nunquam tu hominem tam infelicem vidisti*, etc. infelices vocari solent, quibus Venus non est propitia.——77. *Confecta situ tibi tr. arma.*] Tibull. i. 10, 50: *Tristia duri Militis in tenebris occupat arma situs.* Ovid. Fast. iv. 928: *Inquinat arma situs.*——81. *Argivas turpiter artes.*] Græcas, Thessalicas, magicas, veneficia, medicamina, quibus et fascinum avertere, et excitare languentem Venerem volebant. Exempla passim leguntur. Tibull. i. 2, 42 seqq. 8, 17 seqq. Ovid. A. A. ii. 415 seqq. Petron. c. 138. *Hæmonias artes* vocat Ovid. A. A. ii. 99.——83. *Ast ubi dil. persensit funera membri.*] Expressit Ovid. Am. iii. 7, 75. Ibid. v. 65: *Nostra tamen jacuere velut præmortua membra.* Petron. c. 129: *Funerata est pars illa corporis, qua quondam Achilles eram.* Conf. supra Eleg. i. 117.——84. *Nec velut expositum s. v. onus.*] Desperatum, abjectum et derelictum sine spe salutis. ductum a ritu exponendi ægros et afflictos in templo Æsculapii, cujus meminit Sueton. Claud. c. 25. Hoc sensu iterum adhibet noster v. 103; sed qui præter illum sic dixerit, scio neminem. Alii Romani *depositos* vocant desperatos, et alludunt ad ritum funebrem, quo moribundi deponebantur in terra, ut extremum spiritum redderent terræ, et tum conclamari solebat. Sic Virg. Æn. xii. 395: *Ille ut depositi proferret fata parentis*, etc.; et Ovid. ex Pont. ii. 2, 47: *Jam prope depositus, certe jam frigidus, ægre Servatus per te, si modo servor, ero.* Quod vulgatæ editt. habent, *opus* defendi quidem potest ex v. 56. sed omni ratione aptius graviusque videtur, quod Cl. Ommerenus jam censuit, *onus*, i. e. truncum, inanime, immobile corpus. Confirmant hoc plures dictiones, quas Ovidius in Elegia sæpius citata usurpat quam totam respexit et imitatus est hic improbus nugator, ut v. 4: *Sed jacui pigro crimen onusque toro*, et v. 15, 16: *Truncus iners jacui, species et inutile signum: Nec satis exactum, corpus an umbra forem.*——89. *Lacrimarum gurgite pl.*] Frigida hyperbole, quam non puto ab alio meliorum poetarum usurpatam. Quanto modestius Ovidius Met. xi. 655: *Et humectat lacrimarum gramina rivo*, idque in fabula, qua Byblin in fontem mutatam narrat. *Gurgitem curarum* idem dixit ex Pont. i. 3, 13, solam copiam et perennitatem significans.——92. *Ludificare* videtur esse in ludum vertere, lacessere per ludum et fallere. ——96. *Pervigil obseq.*] assidua, pernox, tota nocte officiosa *obsequiis*,

71. *Nunc egomet* L. *Tunc ego de toto* G. *toto nudato corp.* V. Gr. 73. *Heu senes* R. 75. *Me dico miserum non est culpanda voluptas.* G. omnes præterea libri scribunt *voluptas.* sed *voluntas* sententia requirit. 76. *Venditor inf.* V. Gr. *Venditor* G. 77. *En longa confecta siti tibi credimus arma.* G. 78. *Quippe ditata meis.* G. 79. *Fac quæcunque potes. tibi credimus hæc tamen ipse* G. *tibi cessimus.* V. R. Gr. L. *hic tamen ipse* L. 81. *Protinus argutas.* G. 82. *Me cepit* V. Gr. 83. *Persensit* vel *præcepit* V. præsensit R. 84. *Vidit opus* omnes quidem libri habent, sed *onus* et certa conjectura rescribendum putavi. Vid. not. 85. *Lacrimata rec.* P. *laniata capillos* L. 86. *Movet* vel *fovet* V. *sonet* G. 87. *Faustorum* et *festorum* L. 88. *Deliciæ divitiæque* L. P. 89. *Quo me dejectum* G. *dejectam* vel *denectam* V. *dilectam* R. 94. *Tristitiæ lætitiæque* L. 96. *Astans æternis* V. Gr. *Astans interius.* G.

ut supra v. 78 *ministeriis*. Sic *pervigiles labores* infra v. 139, per noctem tolerandi, *pervigiles tibiæ* apud Claudian. in Fescenn. quæ tota nocte canunt. Similiter Propertius ii. 18, 24, *Tota nocte officium suum valere* ait.——101. *Nil tibi blanditiæ.*] Ovid. Am. iii. 7, 11 et 55.——103. *Sic velut exposito.*] Vid. v. 84.——105. *Deducta voce canentem.*] Bene hic contulit Cl. Ommerenus locum Propertii ii. 24, 38: *Et mea deducta carmina voce legis*. Nonius in *Deductum* vocem deductam explicat *diminutam*, *suppressam*, et apponit locum Lucilii lib. xxx: *Deducta tunc voce leo, Cur tu ipsa venire Non vis huc?* Sigillatim muliebrem vocem, ut hic, significari docet locus Pomponii, a Macrobio Sat. vi. 4, productus: *Vocem deducas oportet, ut mulieris videantur verba. Jube modo afferatur unus, ego vocem reddam tenuem et tinnulam.* Petitum autem hoc videtur a lana in filum tenue deducta et diminuta. Unde recte Heynius V. C. ad Virg. Ecl. vi. 5, *Deductum carmen* explicat *tenue*, ut pastoritium, quia plenius hoc eloquitur Horat. Epist. ii. 1, 225: *Tenui deducta poemata filo.* Nonius l. c. *deductum carmen* interpretatur *molle* et *suave*, quod quidem ad sententiam Virgilii proxime non facit, de alio tamen carmine valere potest, quod molliter procedit, quasi filum ex molli et sequaci lana, facili opera nec invita Minerva ductum. Quo sensu accepisse videtur Ovid. ex Pont. i. 5, 13: *Luctor deducere versum, Sed non fit fato mollior ille meo.*——109. *Semper felicibus apta*] Iis tantum, ut videris, apta, qui Venere semper prospera utuntur, nunquam cessant.——110. *Tibi cognatis utere deliciis*] i. e. tibi convenientibus, propriis, tua libidine dignis. *fruere votis usque ad invidiam felicibus*, ut loquitur Petron. cap. 11. Sed suspicor, per *delicias* hic potius intelligendos esse servos vel pueros delicatos de Alexandria plerumque emtos, qui jocis et cantibus et arguta dicacitate dominis delicias faciebant, ab iis sæpe improbe amati, et singulariter *Deliciæ* vocabantur. Quinctil. Inst. Or. i. 2, 7. Statius Silv. v. 5, 67. Petron. cap. 31. His utendum esse puellæ libidinosæ, mordaci joco suadet Maximianus, tanquam *ei cognatis*, h. e. quod pari ætate, conditione, nequitia, garrulitate essent, atque ipsa, quæ cantu et fidibus oblectare docta, forte in idem ministerium emta ex Syria erat, ut pueri ex Alexandria, qui et subinde cum Syris fidicinis conjunguntur, ut a Capitolino in Vero, cap. 8. Sic in fragmento Petronii, quod tom. iii. p. 72. produximus *fa-*

97. *Quo te fervor habet* G. *perquem mihi sæpe plac.* L.' *peritura pl.* P. reliqui omnes *feritura*, quod licet metri vitio laboret, dictioni tamen Maximiani conveniens est. Conf. v. 131 et 134. 98. *Vulnificumque* V. Gr. L. P. *munificumque* G. 99. *Perfusa rubore* V. Gr. *perfuso rub.* G. 100. *Namque jaces.* L. 102. *Nec quicquid* Gr. L. G. *letificare solet* G. 103. *Nunc velut* V. *Nec velut* Gr. *Hic vel.* R. L. *merito te* R. G. *plangam* G. 104. *Assiduo quod* vulgatæ. *assueto quod* V. R. Gr. P. G. *assueto qui* L. 105. *Hanc ego* V. R. Gr. L. G. *nocte* et *voce* L. 107. *Quid defles* L. 109. *Vade inquam.* Hic versus cum 110 et 111. in codice R. desiderantur, contra inseruntur post versum 124. sic mutati et interpolati: *Erige dulce caput solitasque recollige vires, Et tibi cognatis utere deliciis. Salve inquam felix semper felicibus apta, Et de cognatis utere deliciis.* In cod. L. distichon hoc loco abest, sed subjicitur post versum 122. et in vetusta Germ. post v. 124. *Salve inquam* L. *Vale inquit* G. *Vade modo* Gr. 110. *Utere cognatis utere del.* V. B. Pi. O. Bip. *Et tibi cognatis* R. Gr. P. G. *En tibi cogn.* L.

muli vel servi *cognata fæce sepulti* dicuntur, qui in fæce vel turba vilissima similium hominum latent.——112. *Sed generale chaos.*] Etsi quidam codices legunt *generale malum*, dubium tamen non est, quin pro glossa hoc apposuerint verbum librarii, qui, quid chaos hic significare posset, non perspiciebant. Et omnino, quid eo verbo voluerit auctor, obscurum est, nisi in subsidium vocemus locum Ovidii A. A. ii. 467 sqq. qui postquam discordiam et iras amantium dixit sæpe optime componi petito concubitu, tum illustrat hoc memorata primitiva illa omnium rerum discordia, quam dixerunt Chaos, quo sublato, et partibus universi omnibus in certum ordinem redactis, cum genus humanum terras pro sede sortitum esset, hoc tamen rude admodum initio et suis tantum viribus confisum dissedisse a se, et solis in agris errâsse, donec blanda voluptas et amor truces animos leniret, atque in unum coire locum doceret. Hinc ideam istam concepit auctor, ut *generale chaos* diceret rudem omnium animantium discordiam et infœcundam rerum vastitatem, quæ futura esset, nisi diversorum sexuum fieret conjunctio. Pro sterili et deserto loco *chaos* posuit Petron. Bell. Civ. v. 74: *Sed chaos, et nigro squalentia pumice saxa* etc.——115. *Nulla est concordia sexus.*] Petitum ab Ovidio A. A. l. c. v. 463: *Illic* (in concubitu) *depositis habitat Concordia telis: Illo, crede mihi, Gratia nata loco est.*——118. *Unius ut faciat corporis esse duos.*] Quid hoc? notum illud σώματα μὲν δύω, ψυχὴ δὲ μία. Vid. Ouzel. ad Minuc. p. 41. an *pectoris?* de re ipsa v. Valckenar. ad Eurip. Hippol. v. 195 et 273. OMMER. Minucii locus est Octavii cap. 1: *Crederes unam mentem in duobus fuisse divisam.* Verba ea, ut et Græcum proverbium ab Ommereno allatum, de arctissima amicitia agunt, quæ est ea animorum conjunctio, ut una mens in duobus corporibus videatur. Maximianus vero loquitur de conjugio, quod non animorum modo, sed et corporum infert copulam. Hæc copula autem quia consensionem animorum pro fundamento habet, hinc recte Maximianus conjugium dicit tanto mentes fœdere constringere, ut duo diversi sexus homines unius corporis esse faciat; quæ formula adeo in libris sacris et a scriptoribus ecclesiasticis usurpata est.——121. *Rutilum non conferat aurum,*] non conjungatur cum auro.——122. *Fallax mortiferumque genus*] scil. fit, vel erit, i. e. fallet, deficiet et inter-

111. *Illa furens, credo quod nescis, perfide, dixit.* sic vulgatæ. *nescis ut credo perfide* V. G. *nescis ut cerno* P. et V. pro glossa. *dixit ut credo perfide nescis.* L. In omnibus hisce variationibus verba manent confusa, ut sententiam, quam debent, non efficiant. Puto *dixit* mutandum esse in *dixi*, et verba sic ordinanda: *Illa furens,* (scil. ait) *credo quod dixi, perfide, nescis.* vel sic: *credo, nescis, quod, perfide, dixi.* 112. *Privatum* omnes impressi antiquiores. *privatim* Amst. Bip. et fortasse aliæ. *generale malum* vel *chaos* V. *malum* Gr. 113. *Ferarumque* B. Pi. O. Amst. Bip. *ferarum* R. Gr. G. 117. *Tanto constr.* vulgatæ omnes. *toto* vel *tanto* V. Gr. *tacito* R. *stante* et *toto* L. 118. *Ut facias* R. *esse duas* L. 119. *Pulchra licet desit pretium si femina perdit* G. qua lectione sensus turbatur. Withofius p. 332. lectionem vulgatam sic distinguendam putat: *Pulchra licet, pretium, si desit, femina perdit.* Sed ita jam distinguunt edd. B. et O. Withofius tamen mallet *sine tali,* si liceret. 121. *Gemma* vel *mamma* V. *conterat aurum* B. Pi. O. Bip. *conferat* Gr. L. G. *conferet* V. 122. *Æternum fallit,* vel *est fallax multum* V. *fallit* Gr. G. *Extremum fallax* R.

cidet generatio.——123. *Pura fides secretaque certa locantur.*] Hæc vera et certa lectio est, quam unicus servavit cod. Lun. quamque sequens versus minor satis confirmat. *locare* dixit, quod Horat. Sat. i. 2, 13, *ponere in fœnore nummos*. Locantur, inquit, per illud concubii secretum, ut appellat Gellius ix. 10, bona fide committuntur, et quasi sub pignore deponuntur certa secreta sensusque animi, quæ mutua fides et benevolentia tuto servet, atque adeo cum fœnore reddat. Similitudine hac alia in re usus est Claud. de Cons. Mall. v. 183: *Collectamque diu, certis utcunque locatam Sedibus, in dubium patiar deponere famam*. De secreto commercio conjugum paria significat Claud. Fescenn. 4, 16: *Adspirate novam pectoribus fidem, Mansuramque facem tradite sensibus*.——124. *O vere pretium* etc.] O bonum, quod vere dicas pretium sive fœnus bene collocatum, et suos fructus laturum!——128. *Vulnera sunt iræ prosperiora tuæ.*] *Iram* de congressione, lucta, ardore pugnantium sæpe dicit Statius, ut Theb. vi. 746: *Simili stantem miratus in ira*. Plura dabit Barth. ad Theb. ix. 783. Hinc *vulnera* ab ea ira proficisci dicit auctor, quæ *vulnera nocturni prœlii* vocat Claud. Fescenn. 4, 29.——132. *Novo læta cruore.*] Claudianus *virginei cruoris* meminit Fescenn. 4, 27.——139. *Pervigiles impendunt s. labores*] *Pervigiles* tota nocte tolerandos. *impendunt*, tua causa movent, excitant, sed melius videtur legere *intendunt* vel *intentant*. Virg. Æn. i. 91: *Præsentemque viris intentant omnia mortem*. Claud. in Ruf. i. 88: *Populis commune intendere letum*. Nolim tamen spernere emendationem Withofii *impendent*.——140. *Imbres, insid. jurg. d. nives.*] Hos labores amantibus subeundos repetit ex Ovidio, qui Am. i. 9, 9 sqq. amantem cum milite comparat, eumque pariter viarum molestias, frigora noctis, imbres nivesque patienter ferre narrat.——41. *Commendas corda tyranni,*] facis, ut mitiora et laudabiliora videantur.——144. *Excutis ir. tela tris. Jovi.*]

123. *Secretaque certa loquuntur* B. Pi. O. Bip. *cuncta loq.* V. *certa sequuntur* G. *cuncta locantur* L. quod optimum est. 124. *O vere nostrum* V. Gr. G. *fructif. genus* V. 126. *Maxima quæque* B. Pi. O. H. Bip. et aliæ. sed *quæque* nihil sublimius infert, quam quod ante posuit, *Cedunt cuncta tibi*. Igitur longe melior lectio *maxima sceptra*, quam habent V. Gr. L. G. 127. *Nec subtracta gem.* B. Pi. O. et aliæ. *Hæc subtr.* R. *Nec subjecta* V. Gr. P. L. G. *se se sibi subdere* R. G. *subdita gaudent* V. Gr. L. 128. *Posteriora tuæ* Amst. Bip. et fortasse aliæ recentiores habent. sed omnes scripti, et editiones antiquiores A. B. Pu. Pi. O. Han. exhibent *prosperiora*. 130. *Porrigit invitas* R. Pi. Han. Bip. *invictas* V. Gr. L. A. *injunctas* G. *tua jussa* V. R. Gr. L. *sua jussa* G. 132. *Et percussa* omnes impressi, quod tamen ταυτολογεῖν videtur, quia præcessit *icta*. Igitur melius *perfusa* V. R. L. 133. *Flet tantum* B. Pi. O. H. Bip. *Flet tacitum* V. Gr. quod melius puto. idque facillime corrumpi in *tantum* potuit. *Flet tacite* G. *laniata pudorem* L. 135. *Convenit ictus* G. 137. *Ingenio magno* V. *nunc magna viribus usa es* G. 138. *Quæ juveni* vulgatæ pleræque. *quæ Veneris* V. Gr. G. scribo *Veneri*. Plane corrumpit hunc versum L. *Non quidem in penis non es amica malis*. 139. *Nunc tibi* vult Withofius, quod non probo. *impendunt sæpe dolores* B. Pi. O. Han. Bip. *labores* V. R. Gr. L. G. forte *intendunt* vel *intentant*. Withofius corrigit *impendent*. 140. *Damna, pudor* B. Pi. O. H. Bip. *damna, nives* V. R. Gr. L. G. quod præfero. 141. *Tum mihi* Pi. Han. Bip. *Tu mihi* Gr. B. O. quod et probat Withofius. *Ut mihi* G. 144. *Excutis aurato* V. Gr.

Ovid. Am. ii. 5, 51: *Dedit oscula, qualia possent Excutere irato tela trisulca Jovi.*——145. *Affectum ducere tigres*] i. e. amoris affectum concipere, contrahere, quemadmodum uva dicitur *colorem ducere* Virg. Ecl. iv. 49, saxa *ducere formam* dicuntur Ovid. Met. i. 402. *color ducere signa mentis* nostro Eleg. iii. 20.——149. *Vires animosque resumis.*] Forsan respexit hæc Ovidii Am. i. 9, 29: *Mars dubius, nec certa Venus; victique resurgunt* etc.——152. *Et cum posse perit*] uti supra Eleg. iii. 92: *Ipsum talia velle fugit. mens tamen una manet,* eadem voluptas et libido. Sic *mentem* accipiunt subinde poetæ. Virg. Georg. iii 267: *Furor est insignis equarum, Et mentem Venus ipsa dedit.* Sic etiam noster v. 102, accepisse videtur.——154. *Expletis deserit exsequiis,* peracto quasi funeris officio, quo me funeratum prosequi voluit. Vid. v. 103.

NOTÆ IN ELEGIAM VI.—1. *Ætas verbosa*] senectus garrula. Vid. Eleg. i. 203. Symmachus Epist. viii. 48: *Quid faciam senex garrulus? Trahit nos vitium senile verbositas.*——2. *Vis reserare,* aperire verbis et ostendere, hoc etiam vitium inesse tibi, quod in senibus vulgo reprehenditur. Sic in fragmento Petronii, quod tom. iii. p. 75. dedimus, *commissa verens reserare minister* dicitur. et in Anthol. Lat. lib. iv. ep. 140, 9: *Frangitur explicitis tristis fortuna querelis. Et reserata minus pectora vulnus habent.*——3. *Leviter tetigisse pudorem.*] At non leviter, sed nimium tetigit impudens Maximianus, levis et mendax.——4. *Contrectata diu.*] Ovid. ex Pont. i. 6, 22: *Tractari vulnera nostra timent.* Sic supra Eleg. ii. 72: *Est grave, quod doleat, commemorare diu.*——5. *Omnibus est eadem leti via.*] Horat. Carm. i. 28, 16: *Omnes una manet nox, Et calcanda semel via leti.*——7. *Senes pariter juvenesque feruntur.*] Horat. l. c.: *Mixta senum ac juvenum densentur funera.* Ovid. Met. x. 33: *Serius aut citius sedem properamus ad unam: Tendimus huc omnes.*——8. *Par divitibus pauper*] Paria habet Horat. Carm. i. 4, 13 sq.

145. *Rabidas* L. et hoc mavult Withofius, quam vulgatum *rapidas*. *affectus discere* B. Pi. O. Bip. *effectus disc.* Han. Amst. *effectum disc.* V. Gr. *affectum ducere* L. G. quod placet. 147. *Mira est patientia, victos* B. Pi. O. H. Bip. *est mira potentia* V. R. Gr. G. *victor* G. *victrix* R. *mira est patientia victæ* corrigit Withofius, et addit: Explicatione non indigent hæc verba, adeo sunt clara, nec patiuntur, quamvis castis omnia sint casta. 148. *Vincere sæpe volens* pleræque vulgatæ. *voles* Gr. G. *soles* R. *velis* vel *vinci tu quoque sæpe soles* L. 149. *Cum sup.* B. Pi. Bip. *Quum* A. H. O. *Dum sup.* G. *animosa res.* R. *resumes* L. 150. *Rursus amans* pleræque impressæ. *amas* G. quod præfero. 151. *Recidiva vol.* pleræque vulgatæ. *rediviva* vel *recidiva* V. L. *redivlva* Gr. G. 153. *Conticuit quondam* G. *satiata* vel *sanata* L. 154. *Ac velut expletis desinit exs.* pleræque vulgatæ. Sed *desinit* superfluum videtur, quia jam dictum est *conticuit.* Igitur melior lectio vetustiorum V. Gr. G.: *Me velut expletis deserit exs.* Sed hoc pacto commodum fuerit, hexametro copulam inserere: *Conticuit tandem, et longo* etc.

1. In codice Bernh. Rottend. hæc elegia præcedenti sine distinctione adhæret. *querelas* G. B. Pi. O. H. Bip. *loquelas* V. Gr. 2. *Numquid adhuc* omnes fere edd. sed ex msptis L. et ex edit. G. *Numquid et hoc,* quod præfero. 3. *Pudorem* omnes L. tantum adjicit *vel dolorem.* 4. *Contractata* R. G. 5. *Eadem via lethi* R. 7. *Hic pueri* R. *ferentur* vulgatæ. *feruntur* V. R. Gr. L. *fruuntur* G.

ii. 3, 21 sq. Tritissimum hunc de communi hominum sorte moriendi locum, pluribus aliorum sententiis accumulare vereor.——9. *Ergo quod adstrictum,*] h. e. arcte cum humana conditione conjunctum, et necessitate quadam fixum est, qua se exsolvere nemo possit. Videtur eo verbo respicere ad sententiam Horatii, qua *diram Necessitatem clavos figere* hominibus, nec posse hos *mortis laqueis se expedire* scribit Carm. iii. 24, 5 sq. Insinuat hoc scholiastes Horatii, qui eodem verbo ad enarrandum hunc locum utitur: *Cum necessitate mortis adstricta sit humana conditio, nec possis te ullo remedio inde, aut præmio redimere.* Nonnulli codices legunt *Ergo quod attritum,* quod si præferatur, explicandum erit, iter, quod multis multorum hominum passibus ante jam tritum et frequentatum est.——10. *Festino gressu vincere.*] Conf. Eleg. i. 275 sq.——12. *Hac me def. viv. parte puto.*] Conf. Eleg. i. 117.

9. *Quod adstrictum* vulgatæ omnes post Ascens. *quod attritum* V. G. *quod attritum est quicquid vitab. n.* L. 11. *Seu jam defleto* R. *Infelix etiam defuncto fun.* G.

3

19